

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Diplomová práce

ETICKÁ DILEMATA SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ PŘI PRÁCI S
KLIENTKAMI, KTERÉ POSKYTUJÍ SEXUÁLNÍ SLUŽBY

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Elich, Ph.D.
Autor práce: Bc. Monika Kochlöflová, DiS.
Studijní obor: Etika v sociální práci (KS)

2023

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

28. 3. 2023

.....

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. Markétě Elich, Ph.D. a doc. PhDr. Davidu Urbanovi, Ph. D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Zároveň bych ráda poděkovala sociálním pracovnícům, které se mnou vedly rozhovory.

Obsah

Úvod	6
1 Sexuální práce a sexuální pracovnice	9
1.1 Prostituce	9
1.2. Sexbyznys/prostituční scéna	12
1.3 Trendy v sexbyznysu	14
1.4 Motivy pro vstup do sexbyznysu a pozitiva sexuální práce	15
1.5 Motivy pro odchod ze sexbyznysu a negativa sexuální práce	16
1.6 Dobrovolné a nedobrovolné poskytování sexuálních služeb	17
1.7 Možná právní úprava	19
2 Sociální práce s cílovou skupinou osob v sexbyznysu	23
2.1 Poslání nestátních neziskových organizací	23
2.2 Nepříznivé sociální situace	24
2.3 Nabídka služeb pro klienty	25
2.4. Aktivity terénní sociální práce	26
2.5. Specifika sociální práce pro cílovou skupinu sexuální pracovnice	26
2.6 Doporučení pro pomáhající organizace	27
3 Role sociálního pracovníka	29
3.1 Modely sociálních pracovníků dle přístupu k praxi	30
3.2 Rizikové situace z hlediska bezpečnosti terénního sociálního pracovníka	31
3.3 Etika a etická dilemata v sociální práci	32

4 Metodika	36
4.1 Výzkumný soubor a sběr dat	36
4.2 Analýza dat	37
4.3 Etické aspekty výzkumu	37
5 Dilemata sociálních pracovníků při práci se sexuálními pracovníky	38
5.1 Klientky ve vysokém stupni těhotenství	38
5.2 Přítomnost dětí při poskytování sociální služby	42
5.3 Doba Covidu – poskytování sociálních služeb	46
5.4 Legalizace prostituce	51
5.5 Výčet dalších dilemat v souvislosti se sociální prací s ženami v sexbyznysu	56
6 Etická teorie – dilema poskytování sociální služby v době Covidu	61
6.1 Deontologie	61
6.2 Utilitarismus	65
Závěr	71
Seznam použitých zdrojů	74
Seznam zkratk	80
Abstrakt	81
Abstract	82

Úvod

Pro svoji diplomovou práci jsem si zvolila téma Etická dilemata sociálních pracovníků při práci s klientkami, které poskytují sexuální služby. Literatura uvádí různé přístupy k problematice prostituce/sexbyznysu. V odborné literatuře je k prostituci přistupováno primárně jako k sociálně patologickému jevu a k ženám ji poskytujícím jako k obětem násilí páchaném na ženách, nebo jako k pachatelkám trestného činu. V modernější literatuře už se více mluví o sexbyznysu a sexuální práci, která má svá úskalí a sociálně patologické jevy mohou s tímto prostředím souviset. Jedním z výkladů může být například, že: „*Prostituce je nebezpečím, které sice má v mnoha směrech negativní účinky, ale zároveň by bez její existence mohla společnost podlehnout nejrůznějším krizím a chorobám.*“¹

Téma jsem si zvolila na základě mé mnohaleté praxe v sociálních službách pro tuto cílovou skupiny. Je pro mě důležité dbát na kvalitu poskytovaných sociálních služeb a k profesionálnímu přístupu sociálního pracovníka patří řešení etických dilemat. „*Záleží na osobnosti sociálního pracovníka – jak vnímá situaci, jak je zkušený v morálním rozhodování a jaká je jeho osobní hierarchie hodnot.*“² V kontextu sociálních služeb pro osoby poskytující placené sexuální služby toto tvrzení platí dvojnásob. Pracuji v organizaci, která respektuje názor, že sexuální práce může být práce a kladla jsem si otázky: Cítí to stejně tak i sociální pracovníce? Jsou v souladu s filozofií, kulturou a hodnotami organizace? Ovlivňuje to jejich etické uvažování? Jaké budou výsledky šetření a co s nimi bude organizace dělat? Při řešení dilematických situací se ukazuje hodnotové nastavení sociálních pracovníků a jejich postoje k tématu. Je důležité je znát, věnovat jim pozornost nebo na jejich základě uvažovat o změnách v organizaci.

Používám zde především pojmy sexuální práce, pracovníce v sexbyznysu, kdy toto pojmosloví nemá pejorativní charakter. Další důvody pro toto pojmosloví uvádím v první kapitole. Pojem prostituce a prostituční scéna užívám pouze v obecné charakteristice. Ve své práci užívám především ženský rod a to z toho důvodu, že většina sociálních pracovníků v této oblasti jsou ženy. V textu níže užívám i pojem klientky v ženském rodě. Respondentky, které mi poskytly rozhovor, jsou pracovníce stejné organizace, kde pracuji. Z důvodu zachování anonymity a ochrany informací nejsou přiloženy celé přepisy rozhovorů, ale používám jen výňatky z jejich výpovědí.

Sexuální pracovníce jsou ženy, které jsou velmi často stigmatizovány. Společnost zaujímá rozporuplný postoj k tématu prostituce/sexuální práce. Na ženy v sexbyznysu lze pohlížet jako na oběti genderově podmíněného násilí, pachatelky trestných činů nebo na osoby výdělečně činné. Na jedné straně jsou ženy, které si dobrovolně a se souhlasem zvolily tento způsob obživy a to z různých důvodů. Z praxe vím, že nejčastějším důvodem je dluhová problematika, zajištění obživy pro svoje děti a problematika bydlení. Na základě stigmatu společnosti jsou ale často nuceny svoji práci tajit, žijí dvojitý život, někdy ztrácejí kontakty mimo sexbyznys. Nemají vždy stejná práva jako ostatní ve společnosti. Na druhé straně jsou ženy, které do sexbyznysu vstoupily pod tlakem blízkého okolí nebo z nevědomosti, tj. bez souhlasu, a zde už mluvíme o obětech trestných činů. Zároveň jsem přesvědčená, že nabídku služeb vždy určuje poptávka. „*At' už jsou však příčiny jedné i druhé strany jakékoliv služby, které v sobě zahrnují výkon prostituce, budou existovat do té doby, dokud budou existovat také zákazníci z řad mužů ale i žen, kteří těchto služeb*

¹ BASSERMANN, Lujo. *Nejstarší řemeslo: Kulturní dějiny prostituce*. s. 7

² MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 3.s. 24

chtějí využívat.“³ O zákaznicích sexuálních pracovnic se ale v naší společnosti příliš nemluví. Výzkumy v České republice na toto téma chybí. „*Příčiny, které vedou klienty k volbě tohoto druhu povyražení mohou být různorodé. Kupříkladu je možné zmínit se o teorii vycházející z názoru, že hlavním motorem prostituce je především vysoká poptávka mužů po neosobním sexu. Zdroj této poptávky má mít biologické základy v oblasti lidské sexuální motivace, a proto je sex za peníze typicky mužskou kulturní pseudopotřebou.*“⁴

Cílem mé diplomové práce je popsat specifika sociální práce s touto cílovou skupinou, definovat a rozebrat dilematické situace, které sociální pracovnice řeší, a eticky je reflektovat. Hlavním tématem mé diplomové práce jsou etická dilemata, která sociální pracovnice uvedly v mém šetření za využití polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovor jsem uskutečnila se čtyřmi sociálními pracovnicemi ROZKOŠE bez RIZIKA.

Práce je rozdělena do šesti kapitol. V první kapitole popisují cílovou skupinu sexuálních pracovnic, za důležité považují zmínit, jaká je jejich motivace pro volbu této obživy, zároveň popisují, co pozitivního i negativního tato práce může přinášet a v neposlední řadě, jaké jsou důvody pro odchod ze sexbyznysu a co na tom může být problematické. Dále zde uvádím možnou právní úpravu sexuální práce a uvádím i přínosy, které by právní úprava mohla přinést.

Druhá kapitola se zabývá sociální prací s touto cílovou skupinou, která má svá specifika. Z tohoto důvodu uvádím systém pomoci, popisují nepříznivé sociální situace, které mohou vést klientky do služeb, a poslání neziskových organizací, která mají vliv na východiska poskytovaných sociálních služeb. Terénní sociální práce v prostředí sexbyznysu může být v některém ohledu nebezpečná. Je tedy důležité mít daná bezpečnostní pravidla, která by měl znát každý sociální pracovník.

Třetí kapitola se věnuje sociálním pracovníkům. Popisuje modely sociálních pracovníků dle přístupu k praxi. Právě tento přístup a osobnost sociálního pracovníka má vliv na identifikaci a řešení etických témat a dilemat, o kterých rovněž tato kapitola pojednává.

Metodice výzkumného šetření se věnuje kapitola číslo čtyři. Jak už bylo zmíněno výše, výzkumu se účastnily sociální pracovnice z organizace ROZKOŠ bez RIZIKA, ze stejné organizace, kde pracují. Pro účely diplomové práce jsem volila polostrukturovaný rozhovor s kolegyněmi z různých krajů České republiky, odlišného věku a délky praxe. Čtvrtá kapitola popisuje konkrétní dilemata, která respondentky uváděly. Všechny respondentky uvedly etická dilemata spojená s těhotnými klientkami, dětmi klientek, legalizací sexuální práce a nově vzniklé dilema, které přinesla doba Covidu a povinné trasování z důvodu nařízení vlády. Nejčtetnější dilemata zde rozebírám z pohledu rozhodování mezi protichůdným zadáním, volby způsobu řešení, pomoci a kontroly, vycházející z osobnostních a odborných kvalit a pomáhajícího vztahu. Na závěr kapitoly uvádím výčet ostatních dilemat, které sociální pracovnice uvedly v individuálních případech.

V šesté kapitole rozebírám etické dilema spojené s poskytováním sociálních služeb v době Covidu v souvislosti s trasováním z pohledu deontologie a utilitarismu. Pandemie Covid přinesla mnoho nového do společnosti a do sociálních služeb. Proto jsem se rozhodla více se věnovat tomuto dilematu, jelikož se domnívám, že tématu povinného trasování v kontextu anonymních sociálních služeb se zatím jiné práce nevěnovaly.

Poslední kapitolu tvoří závěr, kde shrnuji poznatky, ke kterým jsem dospěla díky rozboru etických dilemat.

---

³ MURÍN, Gustáv. *Sex kontra kultura*.s. 132

⁴ MITLÖHNER, Miroslav. *Erotika a paragrafy*. s.87

Ve své diplomové práci se především opírám o odbornou literaturu, která je zaměřená jak na sexuální pracovnice, sociální pracovníky, tak hodnoty a řešení etiky a dilemat. Také jsem využívala internetové zdroje, sborníky pro terénní práci a interní materiály ROZKOŠE bez RIZIKA. Opírala jsem se i o své zkušenosti, které mám na základě své osmnáctileté praxe při práci touto cílovou skupinou.

1 Sexuální práce a sexuální pracovnice

V této kapitole se věnuji různému pojmosloví, jak jej uvádí odborná literatura. Jedná se o pojmy prostituce, sexuální práce, sexbyznys, sexuální pracovnice, prostitutky. Sexuální služby lze rozdělit podle několika kritérií, jedno z nich je také místo, kde ke službě dochází. Rozebírám zde indoor a outdoor služby, protože pro poskytování sociální služby je důležité znát tyto specifika. O prostituci se říká, že je to nejstarší řemeslo na světě. Nicméně považuji za užitečné znát nové trendy a proměny sociodemografických údajů u sexuálních pracovnic. Jako každá jiná oblast i sexbyznys přináší negativa i pozitiva. Za nejčastější negativa práce v sexbyznysu se uvádí sociální a zdravotní rizika, spojená s touto prací. Motivace pro volbu způsobu této obživy může být různá. V této kapitole uvádím motivaci žen pro vstup i odchod ze sexbyznysu.

Ve své práci se zabývám klientkami, které se pro poskytování sexuálních služeb rozhodly se souhlasem, dobrovolně. Při terénní sociální práci se můžeme setkat s lidmi, kteří zde pracují bez souhlasu, z tohoto důvodu uvádím znaky, které by pomohly identifikovat podezření o nedobrovolném působení. V České Republice se již mnoho let mluví o právní úpravě sexbyznysu. Ve veřejných debatách se často zmiňuje legalizace případně dekriminace, v závěru této kapitoly uvádím možnosti právní úpravy a jejich případných dopadů. Scény sexbyznysu, motivace žen, právní ukotvení prostituce popřípadě dobrovolnost vs. nedobrovolnost poskytování sexuálních služeb má vliv na typ poskytovaných sociálních a zdravotních služeb a jsou často základem pro vznik dilematických situací.

1.1 Prostituce

Terminologie v oblasti placených sexuálních služeb se stále vyvíjí. Pojem prostituce postupně nahrazuje sexbyznys, místo pojmu prostitutka se užívá sexuální pracovnice. Vliv na pojmosloví mají média a odborná veřejnost. Slovo prostituce a prostituční scéna nejčastěji používají lidé, kteří placené sexuální služby považují za patologický jev, naopak pojem sexbyznys a sexuální pracovnice užívají lidé, kteří respektují práci v sexbyznysu jako legitimní formu obživy.

Slovo prostituce pochází z latiny: prostituere – veřejně vystupovat. Prostituce znamená poskytování sexuálních služeb za úplatu nebo jinou odměnu. „Prostituce je specifický druh podnikání (obchodu), jehož prostředkem je poskytování sexuálních služeb jiným osobám za úplatu“.⁵ Jiná definice říká, že: „prostituce je poskytování služeb souvisejících s uspokojováním sexuálních potřeb zákazníka za úplatu nebo za jinou protislужbu.“⁶ Sexuálními službami se přitom nemyslí pouze pohlavní styk s jinou osobou nebo osobami, ale rozumí se jím v podstatě jakýkoliv způsob ukájení sexuálního pudu, který je prováděn na těle jiné osoby.⁷

Pokud se bavíme o uspokojování pohlavního pudu uvádím, co je považováno za tradiční formu sexuálního chování. *„Tradiční norma sexuálního chování je vymezena jako trvalé přitahování a vzrušení dospělou osobou opačného pohlaví, kdy by cestou nenásilného sblížení mělo dojít k oboustranně chtěné souloži, přičemž by neměla*

⁵ CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. s. 17.

⁶ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, současná struktura, programy prevence kriminality mládeže]*.s. 167.

⁷ TRÁVNÍČKOVÁ, I., LUPTÁKOVÁ, M., et al. *Obchodování se ženami z pohledu České republiky*, s. 59.

absentovat tendence k vytvoření trvalejšího partnerství.“⁸ Sexuální život člověka představuje také velice významnou součást reprodukce společnosti a lidského rodu. Právě z tohoto důvodu si společnost v oblasti lidské sexuality vytváří nejrůznější regulativy, které ji pomáhají při stabilizaci sexuálního chování, jak jednotlivců, tak i celých společenských skupin.⁹

Světová zdravotnická organizace WHO definovala Sexuální zdraví v roce 1974: Sexuální zdraví představuje takový souhrn tělesných, citových, rozumových a společenských stránek člověka jako sexuální bytosti, který obohacuje osobnost, zlepšuje její vztahy k lidem a rozvíjí schopnost lásky.

Prostituce je tedy služba, kde jde o poskytnutí uspokojení za úplatu, ale nesměřuje k vytvoření trvalejšího partnerství, ani nerozvíjí schopnost lásky. Jeden z názorů kupříkladu tvrdí, že právě prostituce tvoří určitou prevenci proti sexuálnímu násilí. Je to dle tohoto názoru jediná reálná cesta jak z konfliktu tužeb, které jsou neustále živeny sexuální pudem a nevyhnutelností se kulturním bariérám, vyjít alespoň s menším rozsahem ztrát, když už ne se ctí.¹⁰ Pokud jde o prevenci proti sexuálnímu násilí, jedná se v podstatě o jakési trpěné zlo, které je nevyhnutelné kvůli udržení veřejného pořádku, což ji tak může částečně alespoň v očích morálních teologů omlouvat. Stejný postoj zastával i Tomáš Akvinský.¹¹ Prostituci můžeme připisovat hodnotnou funkci právě proto, že umožňuje naplňovat erotické potřeby, které by jinak zůstávaly neuspokojeny.¹²

Sexuální pracovnice

„Sexuální pracovnice (z anglického sex worker) je označení osoby, která poskytuje placené sexuální služby. Vychází z termínu „sex work“ (sexuální práce), který zavedla na konci 70. let minulého století americká aktivistka za práva sexuálních pracovníků a pracovnic, feministka Carol Leigh pro přiléhavější označení podstaty placených sexuálních služeb, které jsou vnímány jako druh práce. Koncept sexuální práce má sjednocující charakter a zahrnuje různé oblasti práce v sexbyznysu: tedy prostituci, erotická představení, natáčení pornofilmů, sex po telefonu aj. Termíny „sex work a sex worker“ jsou již po delší dobu uznávanými a mezinárodně používanými pojmy, které používá mimo jiné Světová zdravotnická organizace. Označení sexuální pracovnice může být rovněž užíváno v užším slova smyslu místo označení prostitutka jako méně stigmatizující pojmenování těchto osob.“¹³

Sexuální pracovnice po celém světě si zvolily pojmenování „sexuální pracovnice“, protože neznamená morální odsouzení nebo historické stigma. Stigma je poznamenání, nálepka, která může člověka hendikepovat v jeho společenském uplatnění.¹⁴ Toto pojmenování nezachází se sexuálními pracovníci jako se „společenským problémem“ nebo jako s „hříšnicemi“, není omezeno pohlavím nebo etnickou příslušností, popisuje to, co sexuální pracovnice dělají: činnost vytvářející příjem, odkazuje na různé druhy sexuální práce a pracovní kontexty, přijetím sexuální práce jako práce mohou sexuální pracovnice lépe bojovat za lepší pracovní podmínky, které respektují jejich zdraví

⁸ Brzek, A. *Sexuologie pro právníky*, s. 18.

⁹ ONDREJKOVIČ, P., BREZÁK, J. et al. *Sociálna patológia*, s. 155.

¹⁰ MURÍN, G. *Sex kontra kultura*, s. 104.

¹¹ Srov. DENZLER, G. *Zakázaná slast: Dva tisíce let křesťanské sexuální morálky*, s. 132-133.

¹² Srov. HAVELKOVÁ, B., BELLAK-HANČILOVÁ, B. et al. *Co s prostitucí? Veřejné politiky a práva osob v prostituci*, s. 89.

¹³ ŠÍDOVÁ, L., POLÁKOVÁ, J. et al. *Ze sexbyznysu na trh práce*, s. 8.

¹⁴ Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 215.

a bezpečnost. Tento termín v současné době používá většina vládních organizací pro lidská práva, pracovních organizací, Organizace spojených národů a SWAN.

Sexuální pracovníce jsou ženy, které přijímají peníze nebo zboží výměnou za sexuální služby a které vědomě definovaly tyto činnosti jako generování příjmu, i když nepovažují sexuální práci za své povolání.¹⁵

Sociálně demografické faktory u sexuálních pracovníc

Počet osob soustavně poskytujících sexuální služby za úplatu v ČR se odhaduje na cca 10-20 tis. osob.

„Jedná se nejčastěji o ženy české národnosti (82 %), svobodné (65 %), matky (52 %), se střední školou bez maturity (39 %), pracující nejčastěji v klubech (79 %), minimálně ve venkovních prostředích (3 %). Průměrný věk klientek se dlouhodobě pohybuje okolo 30 let a má tendenci narůstat. Migrantky (včetně Slovenek) tvoří v současné době z celkového počtu klientek R-R asi 18 %, zatímco v roce 2008 tvořily až 40 % klientek R-R. V některých krajích (např. Praha, Jihočeský kraj) se setkáváme s migrantkami častěji (např. se Slovenkami, ženami z afrických zemí, Bulharska, Rumunská aj.) a tvoří kolem 25–35 % klientely, oproti krajům, kde naopak potkáváme převážně Češky (např. Vysočina, Pardubický kraj).“¹⁶

Hlavní statistické charakteristiky celé skupiny jako průměrný věk jsou diktovány také poptávkou po sexuálních službách. V roce 2005 se průměrný věk uváděl mezi 23-24 let.¹⁷ „V roce 2019 byla zaznamenána tato státní příslušnost prostituujících se osob: ČR, Slovensko, Rumunsko, Ukrajina, Bělorusko, Nigérie, Srbsko, Maďarsko, Polsko.“¹⁸

Počet osob nabízející a poskytující sexuální služby dlouhodobě neklesá, pouze se mění scéna, kde lidé placené sexuální služby nabízí. Statistická data R-R mohou být zkreslená pod vlivem financí na sociální práci, počtu hodin práce v online prostoru nebo výši úvazku sociálních pracovníc. Pokles počtu sexuálních pracovníc v rámci terénního programu byl zaznamenán v době pandemie (2020, 2021). Zároveň v těchto letech vzrostl počet osob nabízejících placené sexuální a erotické služby na erotických platformách. V roce 2022 se počty sexuálních a erotických pracovníků a pracovníc téměř rovnal době před Covidem (2019). Výraznější pokles je zaznamenán v počtech nočních klubů. V roce 2022 eviduje ROZKOŠ bez RIZIKA 179 nočních klubů. V roce 2022 se průměrný věk klientek pohybuje mezi 30 - 40 lety, v Jihočeském kraji je věkový průměr 37 let.¹⁹

Svět prostituce je do značné míry sociálně diferencovaný, na jedné straně stojí osoby dosahující v dané společnosti vysokých příjmů, ale na straně druhé stojí osoby žijící v bídě, úpadku a nemocech.²⁰

¹⁵ OVERS, C. *Sex workers: part of the solution – An analysis of HIV prevention programming to prevent HIV transmission during commercial sex in developing countries* [online]. who.int. [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: http://www.who.int/hiv/topics/vct/sw_toolkit/115solution.pdf

¹⁶ KUTÁLKOVÁ, P., MALINOVÁ, H. et al. *Tak tohle NE! Analýza násilí v sexbyznysu a jeho řešení*, s. 27.

¹⁷ Srov. MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*, s. 251.

¹⁸ Obchod s lidmi - Dokumenty - Ministerstvo vnitra České republiky. *Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Copyright © 2021 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 20.01.2021]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

¹⁹ Srov. R-R, 2023, *Standardy kvality sociální služby*, nepublikovaný text.

²⁰ Srov. BARTLOVÁ, S. *Sociální patologie*, s. 43.

1.2 Sexbyznys/prostituční scéna

Sexbyznys je možné chápat jako oblast zaštiťující různé formy sexuální práce, může se jednat o kontaktní formy sexuální práce nebo o formy nekontaktní, kdy nedochází k přímému fyzickému kontaktu mezi osobou, která sexuální službu nabízí, a jejím zákazníkem. Prostředí sexbyznysu může být velmi různorodé. Mezi specifické a málo zmapované formy sexuální práce v České republice můžeme zahrnout natáčení pornofilmů (pornobyznys), které je někdy vnímáno jako samostatné odvětví, a nekontaktní práce online na erotických video chatech, po telefonu či striptýzový tanec.²¹

*„Komerční sex je výměna peněz nebo zboží za sexuální služby. Vždy to zahrnuje sexuální pracovníci, klienta a často to zahrnuje i třetí stranu.“*²²

Třetí stranou se rozumí pasák, v dnešní době se pojmenovávají manažeři sexuálních pracovníků, provozovatelé nočních klubů apod. Je zde jen tenká hranice, kdy se nejedná o trestný čin kuplířství dle § 189 trestního zákoníku Sb. 40/2009 Sb.²³

Sexbyznys má charakter práce a může být srovnáván například s dalšími emocionálními pracemi, jako je třeba masérství, péče o děti, nebo herectví. Sexbyznys je tak považován za normální a je proto hoděn stejného zacházení, jakého se dostává i jiným pracím.²⁴

Formy prostituce

Prostituci lze charakterizovat a dělit podle různých kritérií. Nejdůležitějšími jsou dvě kritéria – podle subjektu poskytování sexuálních služeb za úplatu na - mužskou, ženskou a dětskou. Druhým kritériem je vymezení prostituce podle prostředí, ve kterém se vykonává. Podíváme-li se na členění dle prostředí. Literatura uvádí rozdělení na tzv. outdoor a indoor služby.

Outdoor služby jsou tedy služby poskytované na ulici, na parkovištích, na odlehlých místech mimo zástavbu a jiných veřejných místech.

Pouliční prostituce je nejvíce stigmatizována a nejvíce viditelnou formou poskytovaných sexuálních služeb. Je spojována například s narušováním veřejného pořádku, ohrožováním výchovy dětí a další kriminalitou. V současnosti tvoří již okrajovou část z celého sexbyznysu. *„Doprovodným jevem je bezpochyby přenos pohlavních chorob a drogová závislost. Ti, kteří z tohoto typu prostituce parazitují na ženách, jsou pasáci a kuplíři.“*²⁵

Obce a města se často snaží bojovat proti pouliční prostituci uplatňováním obecně závazných vyhlášek. Stávající právní úprava však nezakazuje veřejné nabízení sexuálních služeb. Zákonodárci danou problematiku vyřešili tím, že do zákona o obcích zařadili § 10, který obcím umožňuje buď stanovit, že určité činnosti narušující veřejný pořádek nebo dobré mravy v obci lze vykonávat pouze na jasně vymezeném místě a v čase určeném obecně závaznou vyhláškou nebo zakázat určité činnosti na některých

²¹ Srov. KUTÁLKOVÁ, P., MALINOVÁ, H. a kol. *Tak tohle NE! Analýza násilí v sexbyznysu a jeho řešení*, s. 25.

²² OVERS, C. *Sex workers: part of the solution – An analysis of HIV prevention programming to prevent HIV transmission during commercial sex in developing countries* [online]. who.int. [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: http://www.who.int/hiv/topics/vct/sw_toolkit/115solution.pdf.

²³ TRESTNÍ ZÁKONÍK 40/2009 Sb. Ve znění platném k 17.9.20015 § 189 Kuplířství (1) Kdo jiného přiměje, zjedná, najme, zláká nebo svede k provozování prostituce, nebo kdo kořistí z prostituce provozované jiným, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až na čtyři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

²⁴ Srov. HAVELKOVÁ, B., BELLAK–HANČILOVÁ, B. et al. *Co s prostitucí? Veřejné politiky a práva osob v prostituci*, s. 76.

²⁵ CHMELÍK, J. et al. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*, s. 63.

veřejných prostranstvích. Samotné nabízení sexuální služby na veřejném prostranství (vulgární gesta, posunky, verbální projevy, odhalování vnuď apod.) natož pak samotná realizace intimního styku (nemusí jít přímo o pohlavní akt) na těchto místech je nepochybně narušením veřejného pořádku.²⁶

Prostituce je nejen veřejná, ale i skrytá. Skrytá prostituce je nejčastěji provozovaná právě v bytech, hotelových pokojích, penzionech či motorestech a její vliv roste s tím, jak je omezována prostituce veřejná.²⁷

Mezi **indoor služby** se řadí noční kluby, priváty a eskortní služby.

Kluby – jedná se o podniky nejrůznější velikosti, které se v České republice nazývají noční kluby (night clubs), kabarety, erotické podniky, masážní salony (zejména v minulosti), noční bary apod. Obecně můžeme tyto podniky nazývat sex kluby. Kluby jsou nejviditelnější, většinou jsou veřejně označené neonem, poutačem u vstupu apod., a tudíž nejméně skrytou formou „indoor“ prostituce. Noční kluby zajišťují sexuálním pracovním bezpečnější prostor, často je zde bodyguard, někdy jsou pokoje vybaveny bezpečnostním alarmem.²⁸

Priváty – jde o soukromé byty, skryté v běžné domovní zástavbě, které si pronajímá jedna či více pracovník. Priváty inzerují telefonní čísla na různých internetových serverech nebo v tištěné inzerci. Pro priváty je specifické, že mohou operativně měnit místo, kde provozují svou činnost. Pokud pracuje žena na privátu sama musí velmi dbát na svoje bezpečí, protože je ohrožena násilím ze strany zákazníka.

Sharovací byty – jedná se o krátkodobý pronájem běžně dostupných bytů k účelu poskytování placených sexuálních služeb. Osoba popřípadě osoby inzerují na různých sex serverech. Tento typ scény nabízí osobám anonymitu a vyšší zisky, jelikož migrují po celé ČR.²⁹

Eskortní služby – pracovníce dojíždí za zákazníkem na místo dle dohody (do bytu, hotelu, doprovází ho na cestách apod.). Eskortní služby zajišťuje i většina klubů a privátů. Dále jsou nabízeny eskortními agenturami. Při této formě je důležité, aby žena měla nastavené bezpečnostní opatření a vždy nějaká osoba věděla, kde se zákazníkem bude a kdy se vrátí.³⁰

Zvláštním druhem prostituce je pak ta, která je vykonávána tzv. „vydržovanými“ ženami či „vydržovanými“ muži s minimálním okruhem zákazníků. Takové ženy většinou mívají vysoké zisky a prezentují se většinou spíše jako **společnice či hostesky**, než jako prostitutky.³¹

Každá z forem prostituce s sebou přináší různá nebezpečí pro sexuální pracovníky a pracovníce. „*Rizika spojená se sexuální prací je možné podstatným způsobem minimalizovat. Strategie, jak se chránit, rozvíjejí ženy, které sexuální služby poskytují, v průběhu své profesní dráhy. S ohledem na chybějící právní úpravu sexuální práce v České republice však není možné tyto informace běžně načerpat. Ženy si strategie vedoucí k minimalizaci rizik většinou předávají mezi sebou a rozvíjejí je postupně spolu s narůstajícími zkušenostmi. Nejzranitelnější vůči násilí a dalším rizikům jsou proto ženy, které do sexbyznysu nově vstupují. Mohou se dostat do rizikových situací ze strany*

²⁶ Srov. Prostituce a obecně závazné vyhlášky obcí - Ministerstvo vnitra České republiky. Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2023 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 21.12.2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/prostituce-a-obecne-zavazne-vyhlasky-obci.aspx>

²⁷ Srov. KLÍMA, P., HERZOG, A. et al. *Kontaktní práce*, s. 121.

²⁸ Srov. ŠÍDOVÁ, L., POLÁKOVÁ, et al. *Ze sexbyznysu na trh práce*. s. 55

²⁹ Srov. R-R, 2019, *Standardy kvality sociální služby*, nepublikovaný text

³⁰ Srov. ŠÍDOVÁ, L., POLÁKOVÁ, J. et al. *Ze sexbyznysu na trh práce*. s. 55

³¹ Srov. BARTLOVÁ, S. *Sociální patologie*, s. 42.

majitelů či personálu nočních klubů, zákazníků i kolegyň. Negativní vliv může mít na ženy také tlak společnosti, rodiny a médií.“³²

1.3 Trendy v sexbyznysu

Dlouhodobě je zaznamenáván mírný pokles počtu klubů a rozvoj privátní scény. Počty nočních erotických klubů se v roce 2023 oproti roku 2018 snížily, v privátních bytech prostitute zůstala na stejné nebo mírně se zvyšující kvantitativní úrovni.³³

Některé ženy, které pracují v sexbyznysu dlouhodobě, si stěžují na velký pokles cen, což přisuzují právě rozvoji privátních služeb a velké konkurenci, či na vyžadování specifických sexuálních praktik, které si vysvětlují přílišným sledováním pornografie ze strany zákazníků. Většina žen v sexbyznysu má sice nastaveny hranice a snaží se chovat bezpečně, nicméně si stěžují na nezodpovědný přístup mužů, kteří s nimi neustále diskutují o službách bez ochrany a neuvědomují si rizika, jež s sebou sex bez ochrany přináší, navzdory tomu, že mají doma rodinu (až 85 % mužů má dle odhadů R-R stálou partnerku).³⁴

Na druhou stranu výzkumy sexuálního chování v ČR zmiňují, že se jedná o pozitivní trend používání kondomu při styku se sexuální pracovníci. „*Vůbec ho nepoužívá pouze 9,4 % zákazníků prostitutek (v r. 2003 to bylo 8 % v roce 1998 to bylo 12 % a v roce 1993 dokonce 29 %).*“³⁵

Některé ženy zkusí další možnosti, jak si vydělat, a to formou práce v zahraničí (např. Anglie, Finsko, Švýcarsko, Německo aj.) či v pornoprůmyslu, kde však výdělky již rovněž nejsou tak vysoké, jak bývaly. Nabídka sexuálních služeb bývá rovněž i v inzerátech, je doprovázena nabídkou masáží, různých relaxačních či specifických služeb, tak aby se osoba odlišila od konkurence. Podniky se snaží zaujmout a nalákat i na různé slevy pro věrné zákazníky, akční nabídky (šťastné hodinky), tematické večery. Objevují se též portály inzerující slevy v nabídce sexuálních služeb či portály, jež umožňují seznámení založené na hledání finančního zabezpečení, které si dívka či žena stanoví v měsíční požadované částce.³⁶ To potvrzuje i organizace R-R “*Do scény sexbyznysu řadíme i tzv. Sugar daddy - placená společnost, sexuální a erotické služby. Nejčastěji mladé ženy hledají starší zabezpečené muže. V online inzerci lze najít poptávku i nabídku.*”³⁷ Trendem z pohledu neziskových organizací je platforma OnlyFans “*je to platforma, sociální síť a webová stránka, která nabízí možnost komunikace a sdílení fotografií, videí, často z oblasti erotiky a sexuálních služeb. Platforma je pro tvůrce zcela zdarma, pouze si bere 20 % z celkového výdělku. Jako tvůrce můžu dostávat peníze přímo od fanoušků měsíčně nebo prostřednictvím tipů (něco jako spropitné) či využít funkce pay-per-view (stanovená částka za shlédnutí obsahu jednorázově). Aby vše bylo v očích*

³² KUTÁLKOVÁ, P., MALINOVÁ, H. et al. *Tak tohle NE! Analýza násilí v sexbyznysu a jeho řešení*, s. 156.

³³ Srov. KUTÁLKOVÁ, P., MALINOVÁ, H. et al. *Tak tohle NE! Analýza násilí v sexbyznysu a jeho řešení*, s. 27.

³⁴ Srov. KUTÁLKOVÁ, P., MALINOVÁ, H. et al. *Tak tohle NE! Analýza násilí v sexbyznysu a jeho řešení*, s. 32.

³⁵ SEXUÁLNÍ CHOVNÍ V ČR, Sexuologický ústav 1. lékařské fakulty UK a VFN [online]. © 2009 [cit. 20.01.2021]. Dostupné na WWW: <http://mep.zverina.cz/files/103-sexualni-chovani-v-cr-srovnani-vy-zkumu-z-let-1993-1998-2003-a-2008.pdf>

³⁶ Srov. KUTÁLKOVÁ, P., MALINOVÁ, H. et al. *Tak tohle NE! Analýza násilí v sexbyznysu a jeho řešení*, s. 32.

³⁷ Srov. R-R, 2023, Standardy kvality sociální služby, nepublikovaný text.

*zákonu legální, je potřeba zisk z této činnosti danit. To znamená, že každý rok je nutné podat daňové přiznání. Častým problémem je šíření obsahu nelegálně.*³⁸

1.4 Motivy pro vstup do sexbyznysu a pozitiva sexuální práce

Za nejčastěji uváděné důvody vstupu do sexbyznysu se uvádí finance. Je však nutné dále rozlišovat jedná-li se o potřebu financí na splácení dluhu, na drogy, na vlastní obživu nebo na obživu dětí. Dalším motivem je zajištění bydlení. Některé ženy v klubech či privátech bydlí a řeší tím ztrátu bydlení. Jako další faktor ženy zmiňují určitou flexibilitu času práce. Nemusí pracovat každý den nebo mohou pracovat v noci a mohou tak lépe zajistit hlídání pro své děti. Flexibilita je uvedena i v kontextu častějšího vyplácení peněz např.: vždy po službě nebo v týdenních intervalech apod.

Příčiny vzniku prostitučního chování může být vnímá jako projev ženské kriminality nebo na základě somatických poruch tzv. biologická teorie vzniku, ale také jako sexuální nestálost a existuje předpoklad, že hlavní vlastností žen v sexbyznysu je lenost, obliba luxusu a tendence k sociálnímu vykojení a zaměření na finance na základě psychologizující teorie. O příčinách vzniku prostituce v chudobě, morálním rozvratu rodiny a o špatných sociálních podmínkách mluví teorie sociologická.³⁹

Pro vstup do sexbyznysu nemusí být vždy důvodem pouze nouze nebo chudoba, ale také potřeba rychlejšího zvýšení životního standardu, vydělání peněz na založení vlastního podnikání (např. kosmetický salón apod.) nebo zajištění vlastní sexuální potřeby. Některé ženy zmiňují, že je tato práce baví.

Motivace pro práci v sexbyznysu se dělí na tři kategorie: motivace vnějším tlakem, kam patří vmanipulováním okolí nebo situací, jedná se například o samoživitelky, chudobu, nezajištěné bydlení. U motivace vlastní potřebou je uváděn sklon k promiskuitnímu chování. Pro motivaci racionální rozvahou je charakteristický postoj, že poskytování sexuálních služeb je práce, která může mít i své výhody jako je například flexibilita.⁴⁰

Protože za peníze bylo vždy možné koupit si některé hodnoty, patří práce odjakživa k nejvyšším hodnotám, jakožto prostředek k získání peněz. Pro dřívější společnost však nebylo bohatství nejvýše postavenou hodnotou. K práci mají lidé ambivalentní vztah. Je to povinnost a nutnost, zároveň se stále více setkáváme s lidmi, pro které je práce nejdůležitějším prvkem v životě.⁴¹

Pozitiva práce v sexbyznysu

Sexuální pracovnice se naučí řadu dovedností, které mohou uplatňovat v mnoha oblastech – ať už v partnerském vztahu nebo nové profesi. Samotné ženy ze sexbyznysu uvádějí jako pozitivum práce časovou flexibilitu, denní nebo týdenní výplatu peněz, nezdanění příjmu nebo možnost čerpat sociální dávky spolu s příjmem ze sexbyznysu.⁴²

---

³⁸ Srov. R-R, 2023, *Standardy kvality sociální služby*, nepublikovaný text.

³⁹ Srov. BARTLOVÁ, S. *Sociální patologie*, s. 102.

⁴⁰ Srov. MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*, s. 253 - 255.

⁴¹ Srov. PETRUSEK, M. a BALON, J. *Společnost naší doby*, 80-81.

⁴² Srov. R-R, 2022, *Metodika vstupu do sexbyznysu*, nepublikovaný text

Pozitiva dělí do různých oblastí:

„Fyzicko-estetická oblast: Sexuální pracovníce se umí starat o vlastní vzhled, o celkovou image, udržují se v kondici, jsou schopny pracovat v noci.

Vzdělanostní oblast: Ženy se učí rozpoznávat symptomy chorob, získaly jazykové znalosti, naučily se administrativu. Pracují s lidskou nahotou, s tělem někoho jiného, rozumějí lépe lidské sexualitě. Mohou se uplatnit jako ošetrovatelky.

Sebekoučování: Ženy ze sexbyznysu často umějí vyjít s každým, nemají předsudky a nevyvolávají konflikty. Umí se prosadit, ale naučily se i trpělivosti. Mají psychickou výdrž, umějí zvládat stresy, přizpůsobit se a dobře zvládají time management.“⁴³

Ženy se mohou naučit komunikovat se svým okolím. Mít odhad na lidi, znát mužský svět, být obchodnice – naučily se sjednávat smlouvy, umějí lépe komunikovat s muži, příjemně vystupovat, ale i být asertivní a dovedou naslouchat.

1.5 Motivy pro odchod ze sexbyznysu a negativa sexuální práce

Důvody k ukončení práce v sexbyznysu mohou být různé. Nejčastěji se jedná o více faktorů. Jedná se především o faktory duševní (např. nenávisť vůči mužům, znechucenost muži), zdravotní (úzkosti či zkušenost s násilím) a ekonomické (menší výdělky, což může být způsobeno snížením poptávky po službách, velkou konkurencí, věkem, jiné ženy nabízejí širší škálu sexuálních praktik či služby bez kondomu apod.). Ženy, které jsou ochotny riskovat své zdraví a porušují pravidla bezpečnějšího sexu, mají vyšší potenciál výdělku. Některé ženy si uvědomí, že jsou ve věku, kdy poptávka po jejich službách klesá, a začnou přemýšlet o své budoucnosti. Dalším impulsem k odchodu ze sexbyznysu může být nový vztah a nespokojenost a celkové vyčerpání z práce.⁴⁴

Motivace se rozlišuje na vnější a vnitřní. Vnější motivace je spojená s hmotnou odměnou, vnitřní je zaměřená na psychickou stránku. Oba druhy motivace vedou k hodnotám. Nejúčinnější motivací je vnitřní. Nikdo nás zvenčí netlačí k nějaké činnosti, ale motivace vychází z našeho nitra.⁴⁵

S odchodem se mohou také pojit určité obavy. Nejčastěji ženy zmiňují obavu, jestli se budou schopné uživit, jestli se budou schopné začlenit, jak si mají hledat novou práci, co si mají napsat do životopisu nebo obava, že je někdo pozná.⁴⁶

Negativa práce v sexbyznysu

Skupina žen pracujících v sexbyznysu je hodně různorodá, takže se setkávají s různými problémy. Pro ženy může být obtížné změnit celý systém hodnot, najít jinou práci, obávají se, co napsat do životopisu. Asi čtyřicet procent žen tvoří matky samoživitelky, jejichž problémy jsou například dluhy nebo neplacení výživného ze strany partnera. Často řeší i dluhovou problematiku či partnerské vztahy. Dalším velkým tématem je **stigmatizace**. Ženy cítí, že společnost sexuální práci nepřijímá jako práci.

⁴³ ŠÍDOVÁ, L., POLÁKOVÁ, J. et al. *Ze sexbyznysu na trh práce*. s. 81

⁴⁴ ŠÍDOVÁ, L., POLÁKOVÁ, J. et al. *Ze sexbyznysu na trh práce*. s. 90.

⁴⁵ Srov. NYTROVÁ, O. a PIKÁLKOVÁ, M. *Dialog mezi hodnotami aneb hodnoty vyřčené a hodnoty žité*, s. 60.

⁴⁶ Srov. R-R, 2019, Metodika odchod ze sexbyznysu, nepublikovaný text.

Když narazí na problém, raději se spoléhají samy na sebe než třeba na úřady, které by jim mohly s určitými problémy pomoci. Bojí se, že by bylo odhaleno, že pracují v sexbyznysu. Setkávají se také s násilím, které zažily buď v klubech při své práci, nebo i v osobním životě.⁴⁷ **Násilí v sexbyznysu je častým jevem.** Ženy mohou zažívat agresi a násilí ze strany zákazníků, kolegyně, majitelů podniků. „S nějakou formou násilí, ať už se jedná o psychické či fyzické týrání, se setkalo až 92 % žen pracujících v tomto odvětví.“⁴⁸

Ženy se během práce dostávají do určité sociální izolace. Ztratily přátele a známé mimo oblast sexbyznysu. Vzhledem k velké stigmatizaci se některé ženy musely naučit žít dvojitý život a nemohou být jen samy sebou. Setkáváme se také s pocitem viny, studu. Stud společně s vinou a strachem patří mezi prostředky sociální kontroly, mezi regulátory společenského chování a žití uvnitř společenství.⁴⁹ Je spojen s prožitkem vlastní lidské důstojnosti. Je totiž pro člověka důležité, aby se za sebe nebo za situaci v níž se nachází nemusel před sebou samým a ani před ostatními stydět. Stud tak útočí i na sebedůvěru člověka.⁵⁰ Ve studu je proto vždy přítomen i moment podivu a zmatku, zapříčiněným zážitkem protikladu mezi tím, co je dáno a tím, co by ideálně mělo být.⁵¹

Častá je **nedůvěra v muže, ve funkční partnerství**. Také si zvykly na určitou **flexibilitu** a návrat do běžného života pro ně může být náročný.

1.6 Dobrovolné a nedobrovolné poskytování sexuálních služeb

O filozofickou definici toho, co je možné považovat za dobrovolnost a co už ne, se snažil už i řecký filosof Aristoteles. Za nedobrovolnost označil to, co se děje buďto násilným donucením, nebo z nevědomosti.⁵²

„V ČR není poskytování sexuálních služeb upraveno žádným zákonem a na celostátní úrovni není zakázáno, tedy je to legální. To znamená, že poskytováním sexuálních služeb není páčán trestný čin – výjimku tvoří zákaz provozování prostituce v blízkosti škol, školských a obdobných zařízení (trestný čin „Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí“ – § 190 TZ č. 40/2009 Sb.).“⁵³

Trestní právo kriminalizuje osoby, které zajišťují pracovní podmínky osobám poskytujícím placené sexuální služby nebo mají prospěch z prostituce provozované jinou osobou, která souhlasila s poskytováním placených sexuálních služeb. V takovém případě se dopouští trestného činu kuplířství dle § 189⁵⁴ „*Ministerstvo spravedlnosti ve svých*

⁴⁷ I práce v sexbyznysu může mít svoje pozitivní stránky - Pražský deník. *Pražský deník - informace, které jsou vám nejbliž* [online]. Copyright © [cit. 24. 02. 2021]. Dostupné z: <https://prazsky.denik.cz/podnikani/i-prace-v-sexbyznysu-muze-mit-svoje-pozitivni-stranky-20151012.html>

⁴⁸ Násilí k sexuální práci nepatří, ROZKOŠ bez RIZIKA, z. s [online]. © 2020 [cit. 20. 02. 2021]. Dostupné na WWW: <https://rozkosbezrizika.cz/foto/nasili-k-sexualni-praci-nepatri/>

⁴⁹ Srov. BAŠTECKÁ, B. *Psychosociální krizová spolupráce*, s.59 .

⁵⁰ Tamtéž. s. 62.

⁵¹ Srov. SCHELER, M. *O studu*, s.58-59.

⁵² ARISTOTELES. *Etika Nikomachova*, 44, in *Ebookbrowse* [online]. © 2013 [cit. 25. 02. 2021]. WWW: <http://ebookbrowse.net/1027-aristoteles-etika-nikomachova-pdf-d648850199>

⁵³ KUTÁLKOVÁ, P., MALINOVÁ, H. et al. *Tak tohle NE! Analýza násilí v sexbyznysu a jeho řešení*, s. 52

⁵⁴ Legislativa a sexbyznys v ČR, ROZKOŠ bez RIZIKA, z. s [online]. © 2010 [cit. 03. 03. 2021]. Dostupné na WWW: <https://www.poradna-rr.cz/o-sexbyznysu/legislativa-a-sexbyznys-v-cr>

statistikách vykazuje za rok 2019 55 zaznamenaných případů a 42 odsouzených osob za trestný čin kuplířství dle ustanovení § 189 TZ a § 204 STZ.“⁵⁵

Oproti tomu nucená, nedobrovolná prostituce, tedy taková, ke které daná osoba nedala souhlas, je kriminalizována prostřednictvím trestného činu obchodování s lidmi dle § 168. podle kterého lze postihnout i další formy obchodu s lidmi (např. otroctví, nucené práce aj.) Tento trestný čin se výslovně vztahuje oproti trestnému činu kuplířství i na děti.⁵⁶

„Základním cílem Národní strategie boje proti obchodování s lidmi na období 2020–2023 je zvýšit informovanost o problematice a posílit ochranu a zvýšit standardy ochrany obětí obchodování s lidmi, a to prostřednictvím předcházení a potírání obchodování s lidmi, ochrany základních lidských práv obětí obchodování a podpory mezinárodní spolupráce při boji proti obchodování s lidmi.“⁵⁷

Ministerstvo vnitra ČR ve strategii 2020-2023 uvádí, že Česká republika je stále jak zemí zdrojovou, tak i cílovou či tranzitní.

S obchodováním s lidmi se pojí organizovaný zločin. Existuje mnoho definic, které se snaží vystihnout základní předpoklady k tomu, aby bylo kriminální chování považováno zároveň za organizovaný zločin. Jedna z kriminologických definic ho popisuje jako soustavně se opakující páchaní cílevědomě koordinované trestné činnosti závažného charakteru a aktivit, které tuto činnost podporují, a jehož subjektem jsou zločinecké skupiny či organizace, které mají většinou víceúrovňovou vertikální organizační strukturu, s hlavním cílem v dosahování co nejvyšších nelegálních zisků při co nejmenších rizicích, které jsou umenšovány skrze kontakty v rozhodovacích společenských strukturách.⁵⁸

Kvůli ochraně lidské důstojnosti a z ní samotné, tak vyplývají lidská práva, která náleží každému člověku od jeho přirozenosti jen proto, že je lidskou osobou. Tato skutečnost pak ve svém důsledku znamená, že lidská práva nejsou primárně udělována státem, ale stát je lidem zaručuje, aby ochránil základní podmínky důstojného lidství každého jedince.⁵⁹

Při terénní sociální práci se ženami, které pracují v oblasti poskytování placených sexuálních služeb, může pracovník přijít do kontaktu také s osobou, která je nucena nebo poskytuje sexuální služby nedobrovolně.

Nový postoj k dobrovolnosti a nedobrovolnosti nabízí ROZKOŠ bez RIZIKA, která se inspirovala v zahraničí. *“Sexuální práci lze dělit na poskytování placených sexuálních služeb se souhlasem a bez souhlasu. Přičemž kategorie se souhlasem obsahuje jak dobrovolné poskytování sexuálních služeb, tak i nedobrovolné. Za dobrovolné považujeme vědomé rozhodnutí osoby poskytovat placený sex za účelem zisku bez vnějšího nebo vnitřního tlaku. Za nedobrovolné lze považovat poskytování sexuálních služeb pod tlakem sociální nouze, existenční krize, pod vlivem závislosti, mentální znevýhodnění, nebo například snížený intelekt. V případě, že osoba nedá výslovný souhlas*

⁵⁵ Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2019, Ministerstvo vnitra ČR [online]. © 2021 [cit. 9. 4. 2021]. Dostupné na WWW: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

⁵⁶ Legislativa a sexbyznys v ČR, ROZKOŠ bez RIZIKA, z. s [online]. © 2010 [cit. 17.4.2021]. Dostupné na WWW: <https://www.poradna-rr.cz/o-sexbyznysu/legislativa-a-sexbyznys-v-cr>

⁵⁷ Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v ČR pro období 2020 - 2023, Ministerstvo vnitra ČR [online]. © 2021 [cit. 20. 1. 2021]. Dostupné na WWW: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

⁵⁸ Srov. CEJP, M., BALOUN, V. et al. *Organizovaný zločin v České republice III*, s. 15.

⁵⁹ Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do filosofie*, s. 314.

k poskytování placených sexuálních služeb, tak se jedná o trestný čin.”⁶⁰ Osoby, které pracují v sexbyznysu dobrovolně a se souhlasem nebývají často klienty sociálních služeb. Naopak osoby, které pracují sice se souhlasem, ale nedobrovolně jsou nejčastějšími klienty sociálních služeb.

1.7 Možná právní úprava

Politiky států jsou často tvořeny na základě hodnotících soudů a představ o tom, co bude pro obyvatele nejlepší. Nerespektují tak vždy práva a potřeby osob. Takovým fenoménem je velmi zasaženo téma poskytování sexuálních služeb. Legislativní úprava poskytování sexuálních služeb by dala lidem, co se touto prací živí, povinnosti, ale hlavně by jim vrátila jejich práva.⁶¹

Mezi faktory právní patří například neexistence právní normy, která by dostatečně regulovala a kontrolovala nabídku sexuálních služeb a obecně nedostatečná legislativa, vyvolávající u pachatelů pocit bezpečí, nedostatečně řešena ochrana svědků, či obtížné prokazování trestné činnosti, pokud jde o organizovaný zločin. Dále hraje roli také nízká spolupráce obětí s orgány trestního řízení, která souvisí se strachem před trestní sankcí a vyhoštěním do země původu, nebo strach z morálního odsouzení osoby ze sociálního okolí⁶².

*„Podle současné legislativy, není prostituce ani povolena, ani zakázána. Celonárodní právní předpis, který by definoval pojem prostituce a její provozování, neexistuje. Poskytování sexuálních služeb je tedy v jakémsi právním vakuu. V ČR se však dlouho hovoří o regulaci této profese speciálním zákonem, a to zákonem o regulaci prostituce.“*⁶³

Prostituce a obecně závazné vyhlášky obcí

Ministerstvo vnitra uvádí, že z hlediska platné právní úpravy je nutné rozlišovat mezi veřejným nabízením sexuálních služeb a zřizováním či provozováním nevěstinců. Dosud platný zákon č. 241/1922 Sb., o potírání pohlavních nemocí ve svém § 14 zrušil k 22. srpnu 1922 nevěstince a zakázal jejich nové zřizování. Stávající právní úprava tedy brání zřizování oficiálních nevěstinců. Osobám, které sexuální služby organizují, k jejich provozování opatřují jiné osoby a z této činnosti kořistí, naplňují skutkovou podstatu § 204 Trestního zákona („Kuplířství“). Stávající právní úprava nezakazuje veřejné nabízení sexuálních služeb. Zákonodárci danou problematiku vyřešili tím, že do zákona o obcích zařadili § 10, který obcím umožňuje buď stanovit, že určité činnosti narušující veřejný pořádek nebo dobré mravy v obci lze vykonávat pouze na jasně vymezeném místě a v čase určeném obecně závaznou vyhláškou (dále jen „OZV“) nebo zakázat určité činnosti na některých veřejných, jednoznačně určitelných prostranstvích.⁶⁴

Legislativní hodnoty se dají poměrně snadno identifikovat, a to díky jejich psané formě. Jedná se o zákony, kterými se společnost řídí. Ale ani u těchto hodnot není

⁶⁰ Srov. R-R, 2023, *Standardy kvality sociální služby*, nepublikovaný text.

⁶¹ Nenuťme lidi živící se prostitucí žít v šedé zóně | Rozkoš Bez Rizika. *Rozkoš Bez Rizika* [online]. [cit. 05. 05. 2021] Dostupné z: <https://rozkosbezrizika.cz/nenuťme-lidi-zivici-se-prostitutici-zit-v-sede-zone/>

⁶² TRÁVNÍČKOVÁ, I., LUPTÁKOVÁ, M. et al. *Obchodování se ženami z pohledu České republiky*, s.16.

⁶³ Legislativa a sexbyznys v ČR, ROZKOŠ bez RIZIKA, z. s [online]. © 2010 [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.poradna-rr.cz/o-sexbyznysu/legislativa-a-sexbyznys-v-cr>

⁶⁴ Prostituce a obecně závazné vyhlášky obcí, Ministerstvo Vnitřní ČR [online]. © 2021 [cit. 05.3.2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/prostituce-a-obecne-zavazne-vyhlascky-obci.aspx>

stoprocentní platnost v celé společnosti. Zákony se dají obejít nebo jinak vykládat. Nemohou řešit každou specifickou situaci. Dávají návod, jak postupovat, komu dávky přiznat, samotné posouzení však záleží na lidském faktoru, do kterého opět mohou zasáhnout hodnoty osobní. Stejně jako společnost i zákony procházejí neustálým vývojem.⁶⁵

Legislativní úprava poskytování sexuálních služeb by vedla k jejímu uznání jako poskytované služby. Pracovníci a pracovnice v sexbyznysu by se tak mohli snadněji dovolat pomoci. Měli by svá práva a povinnosti.

Pokud stále existují klienti požadující sex bez kondomů, šíření pohlavně přenosných chorob se více podchytit nepodaří. Zákony a trestní politika, které překáží v prevenci, léčbě a péči o nemocné HIV infekcí, by proto měly být dle UNAIDS odstraněny a měly by být nahrazeny takovou formou podpůrné politiky, která prevenci, léčbu a péči naopak podpoří. Ke splnění tohoto požadavku je třeba posílit celkové postavení prostituujiících se jedinců a to i před donucovacími orgány a soudním systémem.⁶⁶

Debaty o veřejných politikách a o právní úpravě prostituce o otázku ptající se po tom, jak pokud možno nejlepším možným způsobem zabezpečit ochranu práv a zájmů prostituujiících se osob.⁶⁷

Dekriminalizace

Sexuální práce je výdělečná činnost jako každá jiná, legální, provozování podniků je legální za určitých podmínek, východiskem je zajištění lidských práv, zlepšení zdraví, bezpečnost, pracovní podmínky, veřejný pořádek, cílem je posílení postavení sex pracovníků a pracovnic, zajištění lidských práv, přístup k sociálnímu zabezpečení, dodržování pravidel. Touto cestou se vydal Nový Zéland a Nový jižní Wales Austrálie.

Prodej sexuálních služeb je jako práce v jiném odvětví a zákon odkazuje na obecné vztahy mezi zaměstnavateli a zaměstnanci. Dekriminalizace jako nejvhodnější model posiluje práva žen a mužů, kteří se živí poskytováním sexuálních služeb. Není represivním krokem, který by prostituci označoval jako patologický jev se snahou ji potírat. Je prostředkem ke snižování rizik, která s sebou práce v sexbyznysu přináší. Vede ke zlepšení pracovních podmínek, snížení jejich stigmatizace či zlepšení vztahů s policií.

Oproti legalizaci není represivním krokem, který by prostituci označoval jako patologický jev se snahou ji potírat, ale je spíše prostředkem ke snižování rizik, která s sebou práce v sexbyznysu přináší.⁶⁸ „*Amnesty International uznávají, že dekriminlizace je základním kamenem ochrany lidských práv osob pracujících v sexbyznysu, a že kriminalizace zvyšuje stigma a zranitelnost sexuálních pracovníků, které je vystavují vyššímu riziku násilí.*“⁶⁹

⁶⁵ Srov. FISCHER, O., MILFAIT, R. et al. *Etika pro sociální práci*, s. 67.

⁶⁶ UNAIDS. Guidance Note on HIV and Sex Work: Annex, 8, in: *Unaid.org* [online]. © 2012 [cit. 14. 5. 2021]. Dostupné z

:http://www.unaids.org/en/media/unaids/contentassets/documents/unaidspublication/2009/JC2306_UNAIDS-guidance-note-HIV-sex-work_en.pdf

⁶⁷ Srov. HAVELKOVÁ, B., BELLAK-HANČILOVÁ, B. et al. *Co s prostitucí? Veřejné politiky a práva osob v prostituci*, s. 59.

⁶⁸ Společné prohlášení odborníka a odborníka na téma legislativní úprava poskytování sexuálních služeb - ČeskeZpravy. *ČeskeZpravy.eu | Aktuální události z domova a ze světa* [online]. Copyright © ČeskeZpravy [cit. 21.03.2023]. Dostupné z: <https://ceskezpravy.eu/2020/06/zpravy-z-domova/spolecne-prohlaseni-odbornic-a-odbornika-na-tema-legislativni-uprava-poskytovani-sexualnich-sluzeb/>

⁶⁹ Proč se snažit o dekriminlizaci, ROZKOŠ bez RIZIKA, z. s [online]. © 2019 [15. 7. 2022]. Dostupné z: <https://rozkosbezrizika.cz/proc-se-snazit-o-dekriminlizaci-prostitute/>

Doporučení Světové zdravotnické organizace: Všechny země by měly usilovat o dekriminizaci sexuální práce a odstraňovat nespravedlivé uplatňování jiných trestních zákonů a předpisů vůči sexuálním pracovníkům.

Pokud se člověk na základě hluboce zakořeněných předsudků, nedostatku schopnosti vcítit se do druhého, na základě emocionálních postojů, zvyků apod. dopustí chybného soudu, je možné to překonat pouze dlouhým procesem.⁷⁰

Důležitou otázkou pak je, do jaké míry se jedná o prohlubování nerovnosti mezi ženami a muži a do jaké míry se jedná naopak o podporování rovnosti mezi nimi, tím, že si ženy mohou samy dobrovolně (v případě dobrovolně vykonávané prostituce) rozhodovat o svém těle?⁷¹

Legalizace

Jedná se o regulaci sexuální práce. Poskytování sexuálních služeb je legální za určitých podmínek, provozování sexuálních podniků je legální za určitých podmínek. Východiskem je ochrana veřejného pořádku, ochrana zdraví a posílení práv. Touto cestou se vydalo například Německo, Nizozemí, Švýcarsko, Maďarsko.

„Základní hodnoty, které chce zákon chránit: bezpečí a lepší životní osud pro poskytovatele sexuálních služeb, často lidi v tísní, jednodušší odchod ze sexbyznysu bez následné stigmatizace, omezení šedé ekonomiky a prostředí pro případnou souběžně probíhající trestnou činnost, a související dílčí snížení daňových úniků, omezení zdravotních rizik, regulace musí být účinná a realistická, aby byla v praxi funkční, což vyžaduje při přípravě návrhu zákona zjišťování informací a názorů od dotčených aktérů, svoboda člověka žít svůj život podle svého, pokud nikomu neškodí.“⁷²

Juno Mac, sexuální pracovnice a aktivistka u Sex Worker Open University uvádí, že legalizace s sebou přináší často silnou regulaci prostituce a velkou finanční zátěž.⁷³

Hlavním cílem následujících kroků v této oblasti by mělo být legislativně upravit sexuální práci, omezit motivaci pro sexuální práci z důvodu chudoby a nouze např. reformovat systém exekucí a zálohovaného výživného, zlepšit podmínky pro osoby prostituci provozující a omezit stigmata, která jsou s poskytováním sexuálních služeb spojena.⁷⁴

Návrh zákona o regulaci prostituce uvádí svoji definici prostituce, podle které se touto aktivitou rozumí poskytování sexuálních služeb fyzickou osobou za úplatu, přičemž tyto služby bezprostředně směřují k uspokojování sexuálních potřeb a to za předpokladu, že přitom dochází k přímému a dobrovolnému fyzickému kontaktu mezi osobou tyto služby poskytující a osobou, která této služby využívá. Stejně tak se prostitucí myslí i jen

---

⁷⁰ Srov. RICKEN, F. *Obecná etika*, s. 146.

⁷¹ EVROPSKÝ PARLAMENT. Zpráva o pohlavním vykořisťování a prostituci a jejich dopadu na rovnost žen a mužů, in: *Evropský parlament* [online]. © 2014 [cit. 14. 2. 2022].

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2014-0071+0+DOC+XML+V0//CS>

⁷² Pracovní podklad pro jednání se zájmovými skupinami Mgr. et Mgr. Jakub Michálek - Teze k regulaci poskytování sexuálních služeb za úplatu, nepublikovaný text

⁷³ Zákony, které sexuální pracovnice chtějí, ROZKOŠ bez RIZIKA, z. s [online]. © 2020 [cit. 11. 04. 2021]. Dostupné z <https://rozkosbezrizika.cz/zakony-ktere-sexualni-pracovnici-opravdu-chteji/>

⁷⁴ Společné prohlášení odborníků a odborníka na téma legislativní úprava poskytování sexuálních služeb - CeskeZpravy. *ČeskeZpravy.eu | Aktuální události z domova a ze světa* [online]. Copyright © CeskeZpravy [cit. 21.03.2023]. Dostupné z: <https://ceskezpravy.eu/2020/06/zpravy-z-domova/spolecne-prohlaseni-odbornic-a-odbornika-na-tema-legislativni-uprava-poskytovani-sexualnich-sluzeb/>

nabízení poskytování takových služeb ze strany osoby, která tyto služby má poskytovat. Vše za předpokladu naplnění znaků podnikání.⁷⁵

Pomáhající organizace odmítají: Povinné registrace žen a mužů ze sexbyznysu. Povinné prohlídky žena a mužů ze sexbyznysu. Represivní vyhlášky regulující prostituce. Znevýhodňování tohoto druhu podnikání oproti ostatním druhům podnikání, neúměrné požadavky a pravidla. Stigmatizaci žen a mužů ze sexbyznysu.⁷⁶

Co by mohla přinést nerepresivní právní úprava poskytování sexuálních služeb: Zlepšení přístupu k sociálním a zdravotním službám. Posílení postavení pracovníků. Zlepšení pracovních podmínek. Snížení stigmatizace. Zlepšení vztahů s institucemi. Ochrana zdraví. Možnosti lépe se bránit násilné činnosti a vymáhat svá práva. Ochrana veřejného pořádku.⁷⁷

Světový program OSN pro HIV/AIDS, který v represivní legislativě spatřuje nástroj, který prostituujícím se osobám a jejich klientům ztěžuje jak možnost prevence, tak přístup k léčbě a celkové péči.⁷⁸

Scéna sexbyznysu se stále vyvíjí. Změnou prochází prostituční scéna, formy poskytování sexuálních služeb, nabízené sexuální služby, ale pod vlivem trendů i cílová skupina osob ze sexbyznysu. Může docházet k rozdílnému vnímání situací a zakázek mezi klientkami a pracovníci př. dobrovolnost versus nedobrovolnost, online sexuální služby. Je to právě sociální pracovníce, která musí vyhodnotit a rozhodnout další směřování spolupráce, a tím může docházet ke vzniku dilematických situací.

---

⁷⁵ PARLAMENT ČR. Návrh Zastupitelstva hlavního města Prahy na vydání zákona o regulaci prostituce a o změně některých zákonů (zákon o regulaci prostituce), § 2, in: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. © 2013 [cit. 20. 02. 2021]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=64842>

⁷⁶Společné prohlášení odbornic a odborníka na téma legislativní úprava poskytování sexuálních služeb - CeskeZpravy. *ČeskeZpravy.eu | Aktuální události z domova a ze světa* [online]. Copyright © CeskeZpravy [cit. 21.03.2023]. Dostupné z: <https://ceskezpravy.eu/2020/06/zpravy-z-domova/spolecne-prohlaseni-odbornic-a-odbornika-na-tema-legislativni-uprava-poskytovani-sexualnich-sluzeb/>

⁷⁷ Srov. tamtéž

⁷⁸ UNAIDS. Guidance Note on HIV and Sex Work: Annex, 8, in: Unaid.org [online]. © 2012 [cit. 20. 02. 2021].

WWW:http://www.unaids.org/en/media/unaids/contentassets/documents/unaidspublication/2009/JC2306_UNAIDS-guidance-note-HIV-sex-work_en.pdf

2 Sociální práce s cílovou skupinou osob v sexbyznysu

V České republice pracuje několik organizací s touto cílovou skupinou, v této kapitole uvádím jejich jednotlivá poslání. Považuji je za východiska práce s cílovou skupinou osob v sexbyznysu. Sexuální pracovníce se nestávají klientkami sociálních služeb, protože si zvolily tento způsob obživy, ale na základě nějaké nepříznivé sociální situace, která bývá často kombinací několika různých oblastí, které řeší, proto uvádím možné nepříznivé sociální situace klientek. Na tyto situace také nasedá nabídka jednotlivých sociálních a zdravotních služeb. Jednou z častých forem práce s touto cílovou skupinou je terénní práce, z tohoto důvodu rozebírám její specifika, jak už práci na ulicích, nočních klubech nebo v privátní sféře. Při terénní práci je velmi důležité dbát na bezpečnost sociálních pracovníc. Uvádím zde několik stupňů možného rizika a možnosti, co v těchto případech dělat. Sociální práce s osobami v sexbyznysu se může leckdy okolí jevit jako zajímavá někdy až fascinující. Důvodem je právě ona skrytost, nedostatek relevantních informací o scéně a potřebách sexuálních pracovníc, nebo vliv médií na problematiku prostituce. Ale právě tyto okolnosti mohou sociální pracovníce přivádět před náročná rozhodnutí.

2.1 Poslání nestátních neziskových organizací

NNO v ČR, které pracují se sexuálními pracovníky je několik. Pokrývají síť po celém území republiky. Filozofická východiska jsou různá. Některé organizace vnímají sexbyznys jako práci a pracují s negativními důsledky, které může tato práce přinést. Druhým pohledem je vnímání sexuálních pracovníků jako obětí. Organizace se pak liší v poslání a cílech, které díky poskytovaným službám chtějí naplňovat. Poslání a filozofie organizace je východiskem pro uvažování sociálních pracovníc a pracovníků o nepříznivé sociální situaci, například jestli samotné poskytování placených sexuálních služeb je nepříznivá sociální situace nebo nikoli.

ROZKOŠ bez RIZIKA, z.s. „Posláním R–R je zlepšovat postavení sexuálních pracovníc/ků, předcházet rizikům spojeným s prací v sexbyznysu a snižovat je. Preventivním působením přispíváme k ochraně veřejného zdraví v ČR.“⁷⁹

LaStrada: „Cílem organizace je přispívat k odstranění obchodování s lidmi a vykořisťování a poskytovat podporu a ochranu vykořisťovaným, obchodovaným a těmito jevy ohroženým osobám.“⁸⁰

Centrum Jana: „Pomáháme osobám, které pracují v prostituci a uživatelům návykových látek při řešení jejich zdravotních a sociálních problémů. Svoji činností se snažíme klienty motivovat k jejich aktivnímu řešení.“⁸¹

Spolek Ulice: „Pomáháme osobám, které pracují v prostituci a uživatelům návykových látek při řešení jejich zdravotních a sociálních problémů. Svoji činností se snažíme klienty učit, jak minimalizovat rizika, kterým jsou vystaveni. Tím, že podpoříme zdraví jednotlivce, ovlivníme i zdraví veřejné.“⁸²

⁷⁹ Poslání organizace, ROZKOŠ bez RIZIKA, z. s [online]. [cit. 14. 5. 2021]. Dostupné z: <https://rozkosbezrizika.cz/kdo-jsme/>

⁸⁰ Obchod s lidmi a vykořisťování jsou nepřijatelné, LA Strada [online]. 2021 [cit. 8. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.strada.cz/cz/o-nas>

⁸¹ Centrum JANA – terén, Centrum JANA[online]. 2021 [cit.20. 02. 2021]. Dostupné z <https://www.centrumjana.cz/clanky/poslani-a-cile.html>

⁸² Terénní program ulice, Spolek Ulice Plzeň, [online]. 2021 [cit. 20. 02. 2021]. Dostupné z <https://www.ulice-plzen.com/>

Poradna Magdala: „Posláním poradny je prostřednictvím odborných pracovníků poskytovat oporu, podporovat a rozvíjet s respektem k jedinečnosti každého člověka z cílové skupiny činnosti, které nezvládne vlastními silami, umožnit mu tak naplnění individuálních potřeb, vést ho k samostatnosti a sociálnímu začleňování.“⁸³

Projekt Šance: „Náš cíl není složitý. Projekt Šance svou činnost vykonává v souladu s přesvědčením, že není umění někomu v nouzi dát najíst, ale naučit ho na jídlo si vydělat. A to je často umění. Nechceme klienty utvrzovat v tom, že na ulici se dá také dobře žít.“⁸⁴

Je důležité, jaké hodnoty mají jednotlivé organizace. Profesní hodnoty tvoří velmi široký systém. Pro zvýšení efektivity práce pak dochází v jednotlivých organizacích k jejich většímu přiblížení, konkretizaci. Jedná se o specifitější vymezení, která se týkají všech pracovníků organizace. Ti se stávají odpovědnými za své jednání, které musí být v souladu s organizací přijatými hodnotami.⁸⁵

2.2 Nepříznivé sociální situace

Jak už bylo výše uvedeno, klientkou sociální služby se nestává člověk, protože se rozhodl poskytovat placené sexuální služby, ale proto, že řeší svou nepříznivou sociální situaci (dále NSS) spojenou s poskytováním placených sexuálních a erotických služeb. Nutno zmínit, že existují neziskové organizace, které vnímají jako NSS poskytování sexu za peníze.

„Nepříznivá sociální situace je v celém systému sociálních služeb vnímána jako alfa a omega nastavení sítě sociálních služeb, koordinace sociálních služeb a redistribuce potencionálních klientů do systému podpory, pomoci a péče. Správné posouzení nepříznivé sociální situace je nejdůležitější pro určení kvality poskytnutí sociální služby a je hlavním a jedinečným vodítkem pro nastavení funkčního plánu péče, podpory a pomoci. Taktéž se jedná o zdroj efektivity a hospodárnosti v rámci nastavování struktury služeb a vlastního poskytování sociálních služeb.“⁸⁶

Zákon definuje „nepříznivou sociální situaci jako oslabení nebo ztrátu schopnosti řešit vzniklou situaci tak, aby toto řešení podporovalo sociální začlenění a ochranu před sociálním vyloučením z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí, ohrožení práv a zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby nebo z jiných závažných důvodů.“⁸⁷

Nepříznivé sociální situace klientek se projevují zpravidla v následujících oblastech:

Vztahů: klientky mohou zažívat sociální izolaci především díky stigmatizaci, dochází ke zhoršování osobních vztahů, může se jednat o nesouhlas partnera nebo výčitky ohledně způsobu obživy.

⁸³ Poradna Magdala, Arcidiecézní Charita Praha, [online]. 2021 [cit. 20. 1. 2021]. Dostupné z: <https://praha.charita.cz/sluzby/magdala/>

⁸⁴ Kdo jsme, Projekt Šance, [online]. 2021 [cit. 2021-2-20]. Dostupné z: <http://www.sance.info/index.php?go=kdojsme&id=1>

⁸⁵ Srov. FISCHER, O., MILFAIT, R. et al. *Etika pro sociální práci*, s. 68

⁸⁶ Inovace systému kvality sociálních služeb, MPSV - nepříznivá sociální situace [online]. © 2019 [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/clanek_3.pdf/1df9d345-5077-6a03-6f27-fb03a2de6c03

⁸⁷ Zákon č. 108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách, ve znění účinném k 1.7.2019

Zdraví: jedním z rizik je zvýšené riziko nákazy pohlavně přenosnými infekcemi (včetně HIV), ohrožení závislostí na návykových látkách, riziko nechtěného otěhotnění.

Finance: klientky se mohou potýkat s nízkou finanční gramotností, nestabilním příjmem, neuhrazeným sociálním a zdravotním pojištěním nebo mohou být závislé na sociálních dávkách.

Dluhy: dluhy bývají častým důvodem vstupu do sexbyznysu, může se řešit vysoká zadluženost klientky, její platební neschopnost, exekuce, potíže s lichvou a někdy jsou ohrožené ztrátou bydlení.

Zaměstnání: absence pracovních návyků, nízká nebo chybějící kvalifikace, diskriminace na trhu práce, dlouhodobá nebo opakovaná nezaměstnanost, neukotvení sexuální práce v platné legislativě – není možnost hájit svá práva, nedůstojné pracovní podmínky.

Bezpečí: ženy mohou být oběti obchodování s lidmi, vykořisťování, kuplířství, zažívají strukturální násilí ze strany institucí (opakované nerespektující chování ze strany různých institucí – Policie ČR, opakované výslechy apod.), násilí ze strany zákazníků, „manažerů“ či kolegyň.

Rodičovské kompetence: druhým nejčastějším důvodem vstupu do sexbyznysu je, že jsou ženy samoživitelky, mohou mít výchovné problémy u dětí, případně se jedná o svěřením dítěte do péče jiné osoby či instituce.

Krizové situace: traumatizující události např. znásilnění, napadení, zjištění nákazy závažnou pohlavně přenosnou chorobou (HIV apod.), odebrání dítěte z rodiny, týrání a zneužívání (např. fyzické týrání a zneužití, kruté a neadekvátní trestání, citové zanedbávání, psychické týrání, všeobecné zanedbávání, sexuální násilí a zneužití, šikanování, domácí násilí aj.).⁸⁸

V mnoha případech se jedná o kombinaci několika nepříznivých sociálních situací, které klientka potřebuje a chce řešit, což vyžaduje vysoké nároky na sociální pracovníky a tak i potencionálně mnoho eticky nosných situací při spolupráci.

2.3 Nabídka služeb pro klientky

Většina organizací, které pracují se ženami ze sexbyznysu, mají registrovanou sociální službu terénní programy, odborné sociální poradenství nebo krizovou pomoc. Poradenství se vztahuje k nepříznivým sociálním situacím. Za nejčastější nabídku lze považovat poradenství směřující k většímu bezpečí, zdravotní poradenství, zvyšování finanční gramotnosti, dluhové poradenství, podpora kvalitního bydlení, podpora směřující k zaměstnanosti nebo řešení závislosti. Některé služby nabízí také vyšetření na pohlavně přenosné infekce, mají právní poradenství a poradenství pro oběti trestné činnosti, případně nabízí terapeutické a psychologické služby. Součástí nabídky jsou prostředky prevence - kondomy, lubrikační gely, menstruační houbičky a dezinfekce.⁸⁹

S vzrůstajícím trendem online prostoru vznikají i internetové poradny s nabídkou odborného sociálního poradenství. Umožňují položit dotaz nebo-li zakázku rychle, anonymně, s dostupností po celé ČR a s písemnou radou nebo doporučením. Internetovou poradnu pro osoby ze sexbyznysu zřídila a provozuje organizace ROZKOŠ bez RIZIKA.

⁸⁸ Srov. R-R, 2019, *Standardy kvality sociální služby*, nepublikovaný text.

⁸⁹ Srov. Pro sexuální pracovnice/ky, ROZKOŠ bez RIZIKA, z. s [online]. © 2020 [cit. 20. 2. 2022].

Dostupné na WWW: <https://rozkosbezrizika.cz/co-nabizime/>

2.4 Aktivity terénní sociální práce

Aktivity sociální práce lze rozdělit na aktivity **zaměřené na problém**, aktivity **zaměřené na klienta** a jeho potenciál a **aktivity preventivního charakteru**. Aktivity zaměřené na problém se snaží o odstranění problému na úrovni kurativní a rehabilitační. Kurativní aktivita spočívá v přímé snaze o odstranění faktorů, které problém způsobily. V rehabilitačních aktivitách se zaměřujeme na podporu klienta v adaptaci na novou situaci. Aktivity podporující rozvoj potenciálu klienta mohou být rozvojové nebo vzdělávací. Rozvojové aktivity cílí na růst individuální schopnosti vstupovat do sociálních interakcí. Vzdělávací aktivity vedou především k předání informací o specifickém problému. Aktivity preventivního charakteru se zaměřují na včasné objevení, kontrolu a eliminaci faktorů, které by mohly narušovat sociální fungování.⁹⁰

Při poskytování sociálních služeb pro sexuální pracovnice se zaměřujeme na všechny aktivity, pro terénní službu je typická prevence.

„Poradenství může probíhat buď jako reakce na situaci, nebo jako podnět, který má klientovi napomoci k rozvoji a růstu. V minulosti se poradenství často týkalo pomoci klientovi s určitým problémem v průběhu nebo při nástupu nějaké krize. Poradenství však má daleko větší ambice: pomáhat lidem předjímat budoucí problémy, naučit je, jak rozpoznat známky nadcházející krize a získat nad ni kontrolu při samém nástupu.“⁹¹

Pro terénní sociální práci je typické, že kromě **práce přímé, nepřímé a práce ve prospěch klienta** se vykonává také **monitoring**. Ten je velmi důležitý, jde-li o mapování terénu, pozorování a sledování scény.⁹² V dnešní době probíhá monitoring, jak osobně přímo na scéně sexbyznysu (trasa, ulice, noční kluby, ubytovny), ale také online na některých speciálních sex portálech. Sociální pracovnice pročítají různá diskusní fóra zákazníků sexuálních pracovnic, aby zmapovaly scénu z více stran.

2.5 Specifika sociální práce pro cílovou skupinu sexuální pracovnice

Přirozené prostředí terénní sociální práce jsou místa, kde se nabízí sexuální služby. Nejedná se tedy vždy o přirozené prostředí klientek, ale o jejich pracovní prostředí. Je tedy nutné dbát na zajištění bezpečí sociálních pracovnic a kromě poskytování sociální služby, také stále monitorovat okolí, jestli nehrozí nějaké nebezpečí. Vzhledem k tomu, že se jedná o pracovní prostředí, jsou zde přítomny i další osoby a to jak případní zákazníci sexuálních pracovnic, jejich kolegyně nebo třetí strana jako jsou třeba jejich manažeři, majitelé nočních klubů. Z tohoto důvodu má práce v terénu svá specifika a v každém prostředí je vhodné na to brát zřetel.

Na ulicích, silnicích, dálnicích: klientkám jsou nabízeny informace o bezpečnějším sexu, jsou jim předávány preventivní materiály, poskytuje se jim základní a odborné poradenství a v některých případech i krizová intervence. Pro práci na ulicích je důležité mapovat, zda se jedná o bezpečný prostor a zda je zde možnost delšího rozhovoru.

V nočních klubech: začíná kontakt s bodyguardem, je tedy někdy složité hovořit přímo se sexuální pracovnicí. Může dojít k odmítnutí vpuštění do klubu. Za nejčastější důvod nevpuštění do klubu je uváděno, že ženy mají svého lékaře a nic jiného nepotřebují. Doporučuje se návštěvy nočních podniků opakovat a vysvětlovat služby, které organizace nabízí. V klubu je vhodné vyžádat si prostor, kde je možnost mluvit s klientkami o samotě, například šatna nebo volný pokoj. Při terénní práci jsou vždy přítomny minimálně dvě pracovnice a mohou si rozdělit, čemu se bude která věnovat. Jedna může

⁹⁰ Srov. NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*, s. 17., 18.

⁹¹ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 88.

⁹² Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 175

předávat informace, monitorovat prostředí a druhá se může věnovat řešení zakázek klientek.

Privátní sféra: bývá velmi složité zjistit, kde se privát vůbec nachází a jak kontaktovat sexuální pracovnice. Je to možné udělat stejnou cestou, jako to dělají zákazníci (telefon, internet) nebo je možné pracovnice v privátech kontaktovat prostřednictvím klientky, která má s pomáhající organizací zkušenosti. Je zde většinou prostor pro intimnější rozhovor (i zde záleží na konkrétní situaci v privátu - jsou-li zde zákazníci, nebo další osoby a prostory bytu to neumožňují. Není-li možné zajistit bezpečné prostředí, domlouvají se pracovnice na jiné místo nebo na jinou formu podpory. I zde je nutné dbát vyšších bezpečnostních opatření (např. informovat další spolupracovníci, kam jdeme, mít u sebe mobilní telefon, do privátu (nejen) jdou vždy minimálně dvě pracovnice, další zůstává před domem, např. v autě, a monitoruje situaci atd.).⁹³

2.6 Doporučení pro pomáhající organizace

Doporučuje se zpřístupnit užitečné informace lidem, kteří pracují, či se chystají pracovat v sexbyznysu. Je žádoucí, aby lidé měli dostatek informací o bezpečnostních postupech a doporučeních dříve, než začnou sexuální služby poskytovat. A také znalost aktuálního právního rámce, které práci v sexbyznysu přímo ovlivňují či mohou mít dopad na životy osob poskytujících sexuální služby. Je nutné informovat pracující v sexbyznysu o tom, co je kriminální jednání obecně, i o tom, co je násilí, jak se mu bránit a kde vyhledat pomoc. S ohledem na to, že se ženy mohou stát oběťmi trestných činů je nutné se vzdělávat v oblastech poradenství a poskytování pomoci těmto obětem.⁹⁴ „*I v dnešní době se ve společnosti objevují nové problémy, proto sociální práce nebude mít nikdy dlouhodobě stabilní, jednoznačný obsah. V tom je obtížnost i výzva sociální práce.*“⁹⁵

Práce s klienty nízkoprahových sociálních služeb (lidé bez domova, uživatelé drog, sexuální pracovnice) je specifická, vyvíjí se s ohledem na situaci ve společnosti a čas. Některá pravidla jsou ale stále platná.

Pravidla terénní sociální práce se ženami, které poskytují sexuální služby:

- „*akceptujeme zaměstnání, profesi a životní styl takový, jaký si žena zvolila,*
- *ženy respektujeme a nesoudíme; osoby poskytující placené sexuální služby jsou citlivé na nesouhlas a moralizování,*
- *důvěra je základem kontaktu s ženami,*
- *snažíme se nevnášet do situací své subjektivní pocity,*
- *nejsme příliš misionářští, ženy po nás nechtějí nic víc než naši práci,*
- *ujistíme se, že ženě naše intervence neuškodí, a nepodnikáme žádnou intervenci bez jejího souhlasu,*
- *snažíme se zjistit, co ženy skutečně chtějí nebo potřebují,*
- *uvědomujeme si, že ženy v tomto postavení zdánlivě lžou, resp. často nemohou otevřeně hovořit o své situaci.*“⁹⁶

⁹³ Srov. NEDĚLNÍKOVÁ, D. et al. *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce*, s. 111., 112.

⁹⁴ Srov. KUTÁLKOVÁ, P., MALINOVÁ, H. et al. *Tak tohle NE! Analýza násilí v sexbyznysu a jeho řešení*, s. 157.

⁹⁵ NOVOTNÁ, J. *Teorie sociální práce*, s.19.

⁹⁶ NEDĚLNÍKOVÁ, D. et al. *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce*, s. 112

Sociální práce s lidmi v sexbyznyse je typická tím, že nejčastěji probíhá v přirozeném prostředí klienta v rámci terénního programu. V kontextu sexbyznysu se jedná o pracovní prostředí tj. noční kluby, priváty nebo venkovní scénu. Do kontaktu vstupujeme s akceptací, ideálně respektem k rozhodnutí, že se žena živí sexem, což je ovlivněno postojem organizace nebo osobností a nastavením sociální pracovníce. Jisté je, že by to nemělo ovlivnit průběh spolupráce, ale může to změnit cíl spolupráce. Celá scéna sexbyznysu se odehrává v tzv. šedé zóně zákona a to s sebou přináší rizika, jak pro sexuální pracovníce, tak pro sociální pracovníce. Limitem pro pracovníci v terénním programu je čas. V kombinaci s náročností nepříznivých sociálních situací žen, to přináší pracovním organizací mnohá etická témata nebo dilemata.

3 Role sociálního pracovníka

Sociální pracovníci mohou mít několik přístupů k praxi, vstupují do toho i jejich osobní hodnoty. Tyto hodnoty jsou pro sociálního pracovníka velmi významné. Vystupují do popředí v případě, kdy si sociální pracovník představuje, jak by v dané situaci jednal sám. Jde o vlastní pohled pracovníka na svět, jeho vlastní zkušenosti. Díky těmto hodnotám může pracovník vnímat svou profesi jako poslání a podle toho jednat.⁹⁷ Podle Cakirpaloglu „*hodnota představuje specifickou psychickou kategorii, která tvoří poměrně stabilní trvalou strukturu osobnosti významnou pro individuální, sociální a historickou realizaci člověka*“.⁹⁸ Takovou hodnotou může být sociální pracovníci např. sociální spravedlnost, respekt ke klientkám, důvěryhodnost, lidská důstojnost, rodina, zdraví, práce, aj. Velkým problémem v sociální práci je střetávání hodnot profesních a osobních.⁹⁹ Právě tento střet se stává v praxi sociálního pracovníka základem pro vznik etických témat a dilemat.

Sociální pracovník je profesionál. A to, co ho dělí od jiných lidí, kteří chtějí pomáhat je vzdělání. *“Odbornou způsobilostí k výkonu povolání sociálního pracovníka je*

a) *vyšší odborné vzdělání získané absolvováním vzdělávacího programu akreditovaného podle zvláštního právního předpisu v oborech vzdělání zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost,*

b) *vysokoškolské vzdělání získané studiem v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu zaměřeném na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku, akreditovaném podle zvláštního právního předpisu”¹⁰⁰*

Kromě odborné způsobilosti musí mít sociální pracovník i určité kompetence „uplatňovat kritické myšlení v práci, pracovat v souladu s profesními etickými principy, profesionálně využívat vlastní osobnost, rozumět různým formám utlačování, znát historii oboru, uplatňovat potřebné znalosti v práci s cílovými skupinami a problémy, rozumět interakci mezi jednotlivcem a sociálními systémy, umět analyzovat vliv sociální politiky na život klientů a umět sociální politiku ovlivňovat, umět hodnotit výsledky výzkumu a navrhnout výzkumnou studii, umět hodnotit vlastní činnosti a činnosti kolegů, umět komunikovat s klienty, kolegy a veřejností, umět poskytovat supervizi, umět pracovat ve struktuře organizace a umět v ní prosazovat nutné změny“ 101

Sociální pracovníce, které pracující s osobami, které poskytují placené sexuální služby nejvíce pracují metodou streetwork. Streetwork je terénní sociální práce. Tato práce je vymezena zákonem o sociálních službách č. 108/2006 Sb. Terénní sociální práce probíhá především v přirozeném prostředí klientek. V případě sociálních pracovníků ROZKOŠE bez RIZIKA jde o noční kluby, privátní byty, ulice, sharovací byty, ale také domovy klientek. Úkolem je vyhledávat a kontaktovat skupiny a jednotlivce, které se nachází v nepříznivé sociální situaci.¹⁰¹

⁹⁷ Srov. FISCHER, O., MILFAIT, R. et al. *Etika pro sociální práci*, s. 66.

⁹⁸ CAKIRPALOGLU, P., *Psychologie hodnot*, s. 427.

⁹⁹ BECKETT, CH., a MAYNARD, A. *Values and Ethics in Social Work*, s. 223.

¹⁰⁰ 108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách. *Zákony pro lidi - Sbirka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108#cast8>

¹⁰¹ Co je streetwork. [online]. Copyright © 2023 [cit. 23.03.2023]. Dostupné z: <https://www.streetwork.cz/stranka/13/co-je-streetwork>

Vzhledem k výše uvedenému a specifikům práce s cílovou skupinou osob v sexbyznysu jsou na pracovníka kladeny nároky. „Pracovník se musí zbavit vlastního studu a ostychu, navázat s klientkou kontakt v prostitučním prostředí, které je proti jakémukoliv zasahování z vnějšku značně nepřátelské, takže kontakt je nutno navázat v nejkratší možné době, vytvořit pole pro další komunikaci. Předpokládá to, že pracovník bude považovat poskytování sexuálních služeb za práci, která má svá úskalí, jež se pokusí spolu sexuální a terénní sociální pracovník řešit.“¹⁰²

3.1 Modely sociálních pracovníků dle přístupů k praxi

Dle přístupu k praxi je možné sociální pracovníky rozdělit do čtyř základních typů, a to na sociálního pracovníka angažovaného, radikálního, profesionálního a byrokratického.

„**Angažovaný sociální pracovník** chápe svou práci jako způsob, jímž uplatňuje osobní morální hodnoty. S klienty jedná jako se spolužijícími lidskými bytostmi, které vnímá empaticky a s respektem.“¹⁰³ Negativem tohoto typu může být vytváření osobních vztahů s klienty. Vzhledem k tendenci pracovat s vysokým nasazením, může docházet k syndromu vyhoření.

Radikální sociální pracovník se snaží o změnu těch zákonů, které považuje za nespravedlivé. Snaží se pracovat v zájmu sociální změny. „Tito pracovníci považují za příčinu problémů jedinců společenský systém, mají sklon redukovat sociální práci na úsilí o strukturální změny společnosti.“¹⁰⁴

Byrokratický sociální pracovník v tomto modelu se doporučuje oddělení osobních, profesních hodnot a hodnot zaměstnavatele. Snaží se o manipulaci s lidmi v rámci jejich pozitivní změny. K roli sociálního pracovníka patří i to, že vytváří iluzi osobní péče o klienta.

„**Profesionální sociální pracovník** je autonomním profesionálem, který je vzdělaný v oboru, je veden etickým kodexem a jeho identitu tvoří především členství v profesi.“¹⁰⁵ Prioritou tohoto přístupu jsou tedy práva a zájem klientů. Umožňuje participaci klientů na rozhodování. Osoba s vlastním morálním kodexem na sebe bere roli profesionála s profesním etickým kodexem, který přijme práci sociálního pracovníka v určité organizaci se specifickými odpovědnostmi a povinnostmi. To je dále ovlivněno a vymezeno společenskými normami, veřejným míněním a zákony. Etický kodex obsahuje všechny prvky, ale klade důraz na profesionální model s příměsí povinností vzhledem k zaměstnavateli a sociální změně.¹⁰⁶

Při setkání pracovníka s klientem mají oba své motivy, svá přání a své potřeby, které tímto setkáním uspokojují. Většina pozornosti bývá věnována tomu, co si přináší klient a co by potřeboval. Je to ale jen část, protože i pracovník vstupuje jako člověk do vztahu s klientem a vnáší do něho své potřeby, svá přání a chce je uspokojit. Říci, že jde o uspokojení potřeby pomáhat, je lichotivě zjednodušující. **Pracovník může uspokojovat i řadu dalších potřeb:**

- uspokojení potřeby být dobrý — má na to srovnání s klienty, kterým se to nedaří,
- uspokojení potřeby být příslušníkem většinového názoru,

¹⁰² JANOUŠKOVÁ, K. et al. *Profesní dovednosti terénních sociálních pracovníků*, s. 271.

¹⁰³ MATOUŠEK, O. et al. *Metody a řízení sociální práce*, s.44.

¹⁰⁴ NOVOTNÁ, J. *Teorie sociální práce*, str.31.

¹⁰⁵ MATOUŠEK, O. et al. *Metody a řízení sociální práce*, s.46

¹⁰⁶ Srov. NOVOTNÁ, J. *Teorie sociální práce*, s. 32.

- uspokojení potřeby vydělat si na živobytí,
- naplnění poslání otevírat druhým cesty k lepšímu životu,
- mít moc nad tím, co se děje s člověkem,
- naplnění potřeby být potřebný,
- naplnění potřeby být dobrý profesionál,
- uspokojení z legalizovaného ovlivňování soukromí druhých,
- naplnění potřeby mít zaměstnání,
- dělat práci jen velmi těžko kontrolovatelnou a prokazatelnou,
- a mnoho dalších.¹⁰⁷

„Namlouvat si, že vůbec nic z tohoto výčtu pro něho neplatí, je pro pracovníka nebezpečné. Dvojnásob nebezpečné je to pro klienta, protože se to odrazí v jejich pracovním kontaktu, a pokud pracovník není schopen sebereflexe, může klientovi škodit. Proto je otázkou etiky zabývat se potřebami, které v sobě pracovník nese.“¹⁰⁸

3.2 Rizikové situace z hlediska bezpečnosti terénního sociálního pracovníka

Terénní sociální práce klade velké nároky na sociální pracovníky i z hlediska bezpečnosti. Je důležité si uvědomovat, že člověk musí sledovat svoje okolí a mít vytvořené strategie, co bude dělat, když hrozí nebezpečí.

Na základě praktických zkušeností byl vytvořen systém popisu postupného psychického vyladění, známý jako „**metoda barevných režimů**“.

Bílý režim: je stavem nepozornosti a relaxace. Pozornost není zaměřena na hodnocení okolí z hlediska možné hrozby.

Žlutý režim: je stavem uvědomělé pozornosti z hlediska možné hrozby z okolí. Cílem je snažit se zachytit nejčastější známky eventuelního nebezpečí a vyhnout se hrozícímu konfliktu.

Oranžový režim: zde už je pozornost zaměřena konkrétním směrem a v hlavě již máte nebo se tvoří scénář jednání „co kdyby“. V této chvíli se snažíte vyhnout konfliktu. Počítáte ale s tím, že se to nemusí podařit.

Červený režim: jedná se již o přímo hrozící útok, konfrontaci. Neexistuje mnoho lidí, kterých by se v takové situaci nezmocnil strach. Je nutno jej akceptovat a snažit se dál efektivně jednat – zhluboka dýchat, zhodnotit situaci, získat na ni náhled a použít všech prostředků k vlastní obraně.

Černý režim: Černý režim je stavem zmatku, paniky, rezignace, selhání. Čím méně budete připraveni, tím více pravděpodobné je, že vás krizová situace zastihne, nebo čím neočekávanější, tvrdší a úspěšnější bude jednání agresora, tím je pravděpodobnější, že se dostanete do černého režimu.¹⁰⁹

Vzhledem k výše uvedenému je třeba dbát na **zásady práce v terénu:**

Stav uvědomělé pozornosti je schopnost vnímat a pozorovat okolí, zajišťovat si vždy přehled o situaci a možnost zaznamenat potencionální nebezpečí. Předběžný plán jednání v krizové situaci – uvědomovat si, kde se nacházíme, jaké máme možnosti únikových cest, kdo nám na daném místě může pomoci, jaké sebeobrané pomůcky máme u sebe. Nejméně riziková řešení – vyhnout se krizové situaci, přejít na druhou stranu cesty, vyhnout se tmavému průjezdu, neodpovídat na slovní útoky apod. Mít co největší přehled

¹⁰⁷ ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*, s.115.

¹⁰⁸ ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*, s. 114., 115.

¹⁰⁹ Srov. JANOUŠKOVÁ, K. et al. *Profesní dovednosti terénních sociálních pracovníků*, s. 141.

o prostoru kolem – nesedět ve veřejných místnostech zády k ostatním, používat lesklé plochy, jako výkladní skříně apod., ke kontrole toho, co se děje za námi atd. Zaznamenání možného rizika – zaměření pozornosti konkrétním směrem, příprava scénáře řešení, snaha o ovládnutí strachu, snaha vyhnout se fyzickému konfliktu. V případě hrozícího nebezpečí zajištění čehokoliv pro vlastní obranu – kapesník, kabelka, klíče, propisovací tužka, mobil, láhev s vodou atd., pokud je zřejmé, že útok již bezprostředně hrozí – aktivní obrana.¹¹⁰

Při terénní sociální práci musí pracovnice monitorovat, kdo všechno se pohybuje v okolí, kdo všechno slyší náš rozhovor, jestli znám dobře únikové cesty, je nutné kontrolovat, jestli je signál na mobilním telefonu a také by měl vždy někdo vědět, na jakém místě se nacházím. Vhodné je používat pohodlné oblečení a nízkou obuv, pro případ útěku. Dále nosit svršek oblečení bez tkaniček a nepoužívat látkové členky do vlasů, mohly by sloužit jako škrtidlo.¹¹¹

3.3 Etika a etická dilemata v sociální práci

Etiku lze definovat jako *“filozofickou vědu o správném způsobu života, vycházející z racionálních přístupů a snažící se nalézt, popřípadě i zdůvodnit společné a obecné základy, na nichž morálka (předmět etiky) stojí.”*¹¹² Etiku můžeme nazvat jako teorii morálky, vědou o morálce člověka, jelikož to, čím se etika studuje je morálka a rozumové zdůvodnění morálního jednání.¹¹³ Morálku definujeme jako soubor uznávaných mravních norem, které jsou kulturně a historicky podmíněny.¹¹⁴ V souvislosti se sociální prací s osobami poskytující placené sexuální služby a dilematy, které sociální pracovníci řeší, ještě zmíním pojem **mravnost**. *“Morální nebo mravně dobré je takové jednání, jež je ve shodě se svědomím jednajících.”*¹¹⁵

Etiku sociální práce můžeme chápat jako: *“studijně teoretickou disciplínu, která umožňuje sociálnímu pracovníkovi kriticky posuzovat dilemata a problémy své praxe, anebo soubor norem, postupů a hodnot přijatelných v profesní praxi sociální práce. Umožnit sociálnímu pracovníkovi, aby příslušné principy a hodnoty rozeznal a dovedl s nimi pracovat v příslušném kontextu, to je smyslem sociální etiky.”*¹¹⁶

Jaké **vztahy** má sociální pracovník k sobě, takové vztahy má i ke klientům.

Vztahy k sobě zahrnují dvě roviny:

1. Jaký vztah má pracovník sám k sobě, takový mívá i ke klientům.
2. Jaké vztahy mají pracovníci mezi sebou, takové mívají ke klientům.

Profesionální pomoc je zvláštní situací. Pracovník je v ní osobně, nemůže odložit své prožívání a přitom se soustavně rozhoduje a musí volit mezi možnostmi. Protože to jediné, co skutečně může definovat, tedy určit, je on sám, stává se etika jeho práce nesmírně důležitým momentem. Pracovník jakožto zástupce společnosti a prostředník mezi potřebami klientů a potřebami společnosti stojí na straně toho mocnějšího, na straně zákona a státu. To jej zavazuje k dodržování norem, ale na druhou stranu to ztěžuje jeho kontakt s klienty. Přestože to na první pohled nevypadá, je pracovník velmi mocnou

¹¹⁰ Srov. JANOUŠKOVÁ, K. et al. *Profesní dovednosti terénních sociálních pracovníků*, s. 142.

¹¹¹ Srov. R-R, 2018, *Metodika obchod s lidmi*, nepublikovaný text.

¹¹² JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*, s. 26.

¹¹³ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s.22.

¹¹⁴ JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*, s. 29.

¹¹⁵ JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*, s. 29.

¹¹⁶ Srov. FISCHER, O., MILFAIT, R. et al. *Etika pro sociální práci*, s. 20.

osobou právě vůči konkrétnímu jedinci, protože je zástupce většiny vůči menšině. Proto zde platí všechny poznatky, které platí o vztahu většiny a menšiny ve společnosti.¹¹⁷

Sociální pracovníci sdílejí společné hodnoty, které jsou ukotveny v **etickém kodexu**.¹¹⁸

Většina výzkumů o hodnotách sociálních pracovníků se soustřeďuje na zjištění právě jejich osobních hodnot. Důvodem je předpoklad, že osobní hodnoty sociálního pracovníka primárně ovlivňují volbu přístupů, metod, a tedy i jeho práci jako takovou.¹¹⁹

Práva a povinnosti, které patří k roli sociálního pracovníka, se vzájemně doplňují. Může však dojít ke konfliktu a je třeba si zvolit. Při zvažování etických dilemat je užitečné vědět jaká je má **etická praxe**, je-li spíše **defenzivní nebo reflexivní**.

Defenzivní praxe - pracovník koná podle směrnic a předpisů a plní své povinnosti vymezené zákonem a zaměstnavatelem. Tyto postupy ho sice mohou omezovat, ale také chránit před vlastní odpovědností. Všude, kde je to možné, jsou zavedena pravidla pro všechny oblasti a činnosti v rámci organizace. Pracovníci pak ví, na základě čeho mají hodnotit situaci a jaké zdroje mají k dispozici, aby dosáhli daných cílů. Jednání sociálních pracovníků se řídí směrnicemi, manuály, metodikami, přístupem k určitým zdrojům a příkazy vedení. Pracovníci tedy nemusejí považovat nové situace za unikátní a neznámé, zvažovat je a rozhodovat se. Klienti jsou proto přetvářeni tak, aby vyhovovali podmínkám organizace, místo aby organizace byla přetvářena tak, aby byla schopna reagovat na potřeby jednotlivých klientů. Tato praxe se rozvíjí zejména tam, kde je sociálním pracovníkům častěji připisována role hodnotitele, sběratele důkazů, manažera rozpočtu, a tam, kde jsou jejich povinnosti do detailu určeny.¹²⁰

Oproti tomu **reflexivní praxe** - „Naproti tomu sociální pracovník, který je schopen vlastní praxi reflektovat, dokáže etická dilemata identifikovat, ale i rozpoznat, jak vznikají. Je si jistější svými osobními hodnotami, hodnotami profese i tím, jak je uplatňovat.“¹²¹ Usiluje o integraci znalostí, hodnot a dovedností a o jejich využívání v praxi. Je schopen vyrovnávat se s nejistotou, která sociální práci provází, a je také připraven nést rizika, která mohou z jeho rozhodnutí vyplynout. Uvědomuje si, že profesní hodnoty, osobní hodnoty a hodnoty jeho zaměstnavatele mohou být v rozporu.¹²²

Etická témata, problémy a dilemata

Etika prostupuje celou sociální oblastí včetně toho, co se jeví jako technické nebo právní. Ve vztahu ke klientovi je totiž sociální pracovník tím mocnějším a tuto svoji moc, danou profesí, uplatňuje vzhledem ke klientovi.

- **Etické problémy** vznikají v situaci, kdy je evidentní, jak by sociální pracovník měl rozhodnout, ale toto rozhodnutí se mu osobně přičí. Např. když nemůže poskytnout potřebnou pomoc, protože klient nesplňuje požadovaná kritéria.
- **Etická dilemata** vznikají tehdy, cítí-li sociální pracovník, že stojí před dvěma (či více) alternativními možnostmi rozhodnutí, které představují konflikt morálních principů

¹¹⁷ Srov. ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*, s.113.

¹¹⁸ Matoušek, O. *Metody a řízení sociální práce*, s.33.

¹¹⁹ Srov. REAMER, F. *Social Work Values and Ethics*, s. 28.

¹²⁰ Srov. JANOUŠKOVÁ, K. et al. *Profesní dovednosti terénních sociálních pracovníků*, s. 387

¹²¹ MATOUŠEK, O., et al. *Metody a řízení sociální práce*, s.45

¹²² Srov. JANOUŠKOVÁ, K. et al. *Profesní dovednosti terénních sociálních pracovníků*, s. 387., 388.

(např. konflikt práva klienta na sebedeterminaci a povinnosti sociálního pracovníka chránit zdraví klienta). Není přitom jasné, které rozhodnutí bude přijatelnější.¹²³

Dilemata můžeme dělit: formalizace versus deformalizace, profesionalizace versus deprofesionalizace, pomoc versus kontrola, polyvalence versus specializace, normativnost versus nenormativnost a sociální práce jako věda versus sociální práce jako umění.¹²⁴ Dilemata sociálních pracovníků v přímé práci můžeme dělit ještě jinak: *mezi komplexními nebo zjednodušenými cíli, množstvím klientů nebo kvalitou služeb, neutralitou nebo favoritismus, jednostranností a symetrií ve vztazích s klienty, poskytování materiální a nemateriální pomoci, zasáhnout včas nebo obavou z unáhleného zásahu.*¹²⁵ To, co je technická otázka pro někoho (pouhé dodržování pravidel), může být etickým problémem pro druhého (obtížné rozhodnutí, ale přitom je zřejmé, jak by měl rozhodnout) a dilematem pro dalšího (zdá se mu, že přijatelné řešení neexistuje). Záleží na osobnosti sociálního pracovníka, jak vnímá situaci, jak je zkušený v morálním rozhodování a jaká je jeho osobní hierarchie hodnot.¹²⁶ Pro sociálního pracovníka se tak může stát velmi problematické dohlédnout všechny možné a myslitelné následky jeho chování při měření užitku.¹²⁷

Systematický postup řešení etických dilemat v sociální práci

„Identifikace etického problému, resp. dilematu, včetně hodnot a povinností sociální práce, které se ocitli v konfliktu.

Identifikace jednotlivců, skupin nebo organizací, kterých se bude etické rozhodnutí pravděpodobně dotýkat.

Předběžně identifikovat všechny realizované směry konání a následky všech účastníků, včetně potencionálních přínosů a rizik pro každého z nich.

Důkladné prozkoumání důvodů výhod a nevýhod každé z variant řešení s ohledem na:

- a) *Etický kodex a platnou legislativu.*
- b) *Etické teorie, principy a směrnice.*
- c) *Praktické teorie a principy sociální práce.* V tomto procesu pomáhá rozlišení praktických aspektů případu od etického uvažování.
- d) *Osobní hodnoty (včetně náboženství, kultury, etických hodnot a politických idejí), zvláště ty, které se dostávají do rozporu.*

Konzultování s kolegy a příslušnými odborníky (zaměstnanci organizace, supervizoři, právní zástupci a odborníci na etiku).

Udělení rozhodnutí a dokumentace celého procesu rozhodování.

Monitorování, zhodnocování a zdokumentování rozhodnutí. “¹²⁸

Při sociální práci se mohou sociální pracovníci setkávat s menšími dilematy poměrně často. Pokud jde ale o dilema většího rozměru, existuje možnost supervize, nebo intervize. Supervize zahrnuje několik prvků jako jsou poradenství, vedení, vzdělávání,

¹²³ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 24.

¹²⁴ MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, s. 189-192.

¹²⁵ MUSIL, L. “Ráda bych Vám pomohla, ale ...”, s. 45.

¹²⁶ Srov. NEČASOVÁ, M. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*, s. 6., 7.

¹²⁷ Srov. HENRIKSEN, J.-O., VETLESEN A. J. *Blízké a vzdálené: Etické teorie a principy práce s lidmi*. s. 155.

¹²⁸ MÁTEL, A., SCHAVEL, M. et al. *Aplikovaná etika v sociálně práci a dalších pomáhajících profesích*, s. 114 - 117.

podpora a řízení. ¹²⁹ Sociální pracovník s odborníkem (supervizorem) buď individuálně, nebo ve skupině pracuje a má možnost řešit svá dilemata. Může získávat podporu, posiluje tak vlastní nezávislost, získává nové dovednosti, zvýší si sebevědomí a skrz supervizi si může odpovědět i na několik zásadních otázek ohledně praxe sociálního pracovníka. Supervize je dobrá, mimo jiné, i jako prevence syndromu vyhoření. ¹³⁰ Další formou supervize může být i intervize. Ta je setkáním pracovní skupiny bez supervizora. Setkává se více pracovníků, kteří jsou podobně funkčně založení a sdílejí spolu odpovědnost za pracovní činnost, která ale formálně náleží jen jednom z nich. Problematické u intervize může být, že není odborně vedena, tudíž jsou překračovaná pravidla a přínos se může vytratit. ¹³¹

---

¹²⁹ *Informační systém* [online]. Copyright ©V [cit. 23.03.2023]. Dostupné z:

https://is.slu.cz/el/fvp/zima2020/UVSRPHK005/Supervize_v_socialni_praci_opora_pdf.pdf, str. 12-13

¹³⁰ *Informační systém* [online]. Copyright ©V [cit. 23.03.2023]. Dostupné z:

https://is.slu.cz/el/fvp/zima2020/UVSRPHK005/Supervize_v_socialni_praci_opora_pdf.pdf, str. 21-23

¹³¹ *Informační systém* [online]. Copyright ©V [cit. 23.03.2023]. Dostupné z:

https://is.slu.cz/el/fvp/zima2020/UVSRPHK005/Supervize_v_socialni_praci_opora_pdf.pdf, str. 24

4 Metodika

Design diplomové práce byl stanovený formou kvalitativní výzkumné strategie. Důvodem tohoto rozhodnutí je, že téma diplomové práce je zaměřené na oblast, která je velmi obtížně uchopitelná pomocí kvantitativní výzkumné strategie a zároveň je velmi žádoucí, aby, z hlediska reflexe a sebereflexe sociální práce se sexuálními pracovníci z pohledu etických dilemat, účastníci výzkumu měli dostatečný prostor pro vyjádření.

Pro sběr dat byla použita metoda dotazování, konkrétně se jednalo o techniku polostrukturovaných rozhovorů, prostřednictvím předem připraveného scénáře zaměřeného na etická dilemata při práci s touto cílovou skupinou. Tento typ rozhovoru byl zvolen z důvodu toho, že výzkumníkovi poskytuje pevně danou strukturu a zároveň i možnost reagovat na vzniklé situace během praktického sběru dat. Výzkum hledal odpovědi na **tři základní výzkumné otázky**:

Výzkumná otázka 1: Jaká etická dilemata jste za poslední rok řešila?

Výzkumná otázka 2: Jaké bylo největší etické dilema?

Výzkumná otázka 3: Jaká etická dilemata řešíte nejčastěji v práci s cílovou skupinou osob v sexbyznysu?

Tazatelka měla připravené ještě **následující otázky**, které pokládala během rozhovoru.

1. Statistické údaje jako věk, délka praxe, vzdělání.
2. Myslíte si, že poskytování sexuálních služeb je proti svědomí člověka?
3. Umíte si představit, že by se sexem živilo Vaše dítě?
4. Jak často řešíte etická dilemata při své práci?
5. Jakým způsobem řešíte etická dilemata?

4.1 Výzkumný soubor a sběr dat

Výzkumný soubor představovaly sociální pracovníce organizace ROZKOŠ bez RIZIKA, která poskytuje sociální a zdravotní služby osobám poskytující placené sexuální služby. ROZKOŠ bez RIZIKA byla vybrána z důvodu, že se jedná o jedinou organizaci, která poskytuje služby výhradně této cílové skupině, a to téměř v celé České republice. Na trhu jsou i jiné organizace, které jako cílovou skupinu mají sexuální pracovníky, ale služby poskytují i jiným cílovým skupinám (osoby závislé na návykových látkách, osoby v tíživé sociální situaci a další), což by mohlo data zkreslit z důvodu kombinace s dalšími specifickými sociálními situacemi. Celkem se do výzkumu zapojily 4 sociálních pracovníce, přičemž působení v poskytování služeb pro osoby poskytující placené sexuální služby bylo v rozmezí 3-15 let. Respondentky byly kontaktovány telefonicky a emailem prostřednictvím kontaktního seznamu na internetových stránkách organizace a zároveň byla využita existující sociální síť autorky diplomové práce, která je taktéž sociální pracovníci poskytující sociální služby dané cílové skupině.

Sběr dat probíhal v roce 2022. Získaná data byla průběžně přepisována a zároveň docházelo k reflexi průběžných výsledků. Fixace probíhala za pomoci audiozáznamu a následně takto získané záznamy byly doslova přepsány do MS Word dokumentů a uloženy do osobního počítače, kam má přístup pouze autorka práce.

4.2 Analýza dat

Analýza získaných kvalitativních dat proběhla pomocí tematické analýzy. V prvotní fázi byly všechny rozhovory zakódovány za využití otevřeného kódování. Z vytvořených kódů byl vytvořen seznam, který následně prošel redukcí, kdy podobné a opakující se kódy byly eliminovány, ale zároveň byly kvantifikovány pro účely další části analýzy. V další fázi bylo pracováno s vytvořeným seznamem kódů, kde byly vyhledány důležité oblasti, resp. témata, která jsou v rámci etických dilemat pro respondentky důležitá a která byla dále popsána a interpretována v kapitole níže. Vyhledání témat z analyzovaných dat proběhlo způsobem, kdy opakující se kódy napříč rozhovory představují klíčové oblasti pro dané respondentky. Pro zamezení interpretačních zkreslení, které jsou rizikem u kvalitativních designů výzkumu, byla analýza úzce diskutována ve spolupráci s vedoucí práce.¹³²

4.3 Etické aspekty výzkumu

Před vlastním rozhovorem byly všechny respondentky v rámci informovaného souhlasu seznámeny s cílem výzkumu, dobrovolností své účasti ve výzkumu, scénářem a průběhem rozhovoru, využitím a nakládáním se získanými daty a skutečností, že z rozhovorů bude pořizován audiozáznam. Zároveň jim byla vysvětlena anonymita jejich účasti, která byla zajištěna pomocí nevyžadováním písemné formy informovaného souhlasu, osobních a identifikačních údajů a dále pomocí zakódování rozhovorů pomocí kódů IN1-IN6.¹³³

Pro zachování anonymity a zajištění emočního bezpečí měly respondentky možnost si vybrat prostředí, kde se rozhovory odehrají. Vzhledem k tomu, že se jedná o informantky z ojedinelé organizace v České republice, není specifikován region, ve kterém pracují. Respondetky byly v neposlední řadě informovány o svobodě odmítnutí své účasti, a to jak ve fázi sběru, tak také ve fázi analýzy dat, přičemž této možnosti žádná nevyužila.

---

¹³² HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*, s. 249.

¹³³ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*, s. 249-251.

5 Dilemata sociálních pracovníků při práci se sexuálními pracovníci

Na základě mnohaleté praxe v sociálních službách pro ženy v sexbyznysu a na základě tematické analýzy provedených rozhovorů je níže uveden výčet nejčastějších dilematických situací při práci s touto cílovou skupinou.

Tematicky se největší a nejčastější dilematické situace vztahovaly k zakázce versus kontrola; hranice mezi profesionálním a neformálním vztahem s klientkou; motivace klientky k interakci s oficiálními institucemi přes její nedůvěru a střet osobních hodnot s hodnotami organizace a společnosti. Všechny čtyři respondentky uvedly níže uvedená dilemata jako ty nejpálčivější ve své praxi. Proto jsem se rozhodla více rozebrat právě tyto oblasti dilematických situací z pohledu sociální práce a pokusit se o etickou reflexi daných dilematických situací. Poslední část kapitoly se bude věnovat stručnému popisu dalších dilemat, která sociální pracovníci zmiňovaly. Považuji je za zajímavé co do kontextu a vzhledu do problematiky sexuální práce/prostitute.

Situace se dají rozdělit do několika kategorií:

1. Dilemata, která se pojí s **těhotenstvím** žen poskytující placené sexuální a erotické služby.
2. Dilemata spojená s **děti klientek**, jejich přítomnost na scéně sexbyznysu, popř. u poskytování sociální služby.
3. Dilemata, která se pojí s **pandemií Covid** tj. poskytováním sociální služby a povinné trasování klientek.
4. Dilema související s **legalizací prostitute**, jestli je to dobré řešení pro klientky, stát nebo společnost.

5.1 Klientky ve vysokém stupni těhotenství

Každá z respondentek popisovala, že dilema nastává při kontaktu s těhotnými ženami poskytující placené sexuální služby. Přestože rozumí potřebě žen vydělat peníze na zajištění svých základních potřeb, tak mají tendence ženu motivovat k odchodu ze sexbyznysu, a to i přesto že to není zakázka klientky. Rozhodování se, jestli zaujmout postoj pomoci nebo kontroly.

Kazuistika č. 1

„Ženy ve vyšším stupni těhotenství. Víme, že poskytují, že si vydělají více peněz, vlastně chtějí vydělat co nejvíce, protože vědí, že nějakou dobu nebudou pracovat a budou bez příjmu a chtějí zabezpečit nenarozené dítě. Zároveň cítím, že do prostředí nočního klubu nepatří, vystavují se riziku předčasného porodu, naše představa o životním stylu těhotné ženy je úplně jiná. Máme strach o zdraví ženy a miminka, ale víme, že bez peněz to nepůjde a o dítě žena pravděpodobně přijde. Zároveň, je „jenom“ těhotná, není tam dítě, v tom případě není pomoci, ani kontrola (OSPOD). Poskytnout poradenství zdravotní nebo k bezpečnějšímu sexu v těhotenství nejde tak přirozeně, máme potřebu ženě říkat, že by pracovat neměla. S vědomím, že pokud budeme působit jako kontrola, tak zavřeme dveře k další spolupráci, která může být velmi zásadní - péče o dítě, ochrana

zdraví a života dítěte, náhradní rodinné péče. Možná jsme jediná sociální pracovníci, kteří jsou s ní v kontaktu, mohou ji podpořit, popřípadě zkontrolovat.“

V tomto případě klientka žádala informace, a také měla potřebu o své situaci s někým mluvit. Potřebovala sdílet svou životní situaci a získat případně nějaké pochopení. Etické dilema zde vzniká v rozporu, co si přeje klientka a co je zájmem veřejné instituce. Jedná se o rozhodování mezi **protichůdným zadáním** „*Zakázka uživatele versus zakázka veřejné instituce. Dilema vychází z postavení terénního sociálního pracovníka, který má být prostředníkem mezi klientem a veřejnou institucí. Zájmy a cíle klienta však mohou být v rozporu.*“¹³⁴

Pracovnice je zde v roli sociální pracovníce, pod tlakem okolností má potřebu zachraňovat nenarozené dítě. Nicméně není lékařka, tedy jí chybí dostatečná kvalifikace na to, aby rozhodla, zda je poskytování sexuálních služeb skutečně nebezpečné pro nenarozené dítě. Co dělá ze své pozice je, že informuje klientku o bezpečnějších a šetrnějších praktikách. Sociální pracovníce mapuje, jaké má klientka jiné možnosti, předává informace a společně s klientkou hledá alternativy řešení její situace. Je postavena před dilema. Je klientčina volba řešení situace opravdu jediná možná volba?

Má se sociální pracovníce při práci s klientkou zaměřit spíše na pomoc nebo kontrolu? Cokoliv, co pracovník v rámci své profese udělá, patří do jedné, nebo druhé kategorie: buď klientovi pomáhá, nebo jej kontroluje. Obojí patří do „technické“ výbavy pracovníka, obojí je potřebné a má své místo, obojí jsou profesionální způsoby práce a obojí se vyskytuje v průběhu rozhovoru s klientem.¹³⁵

Pokud by pracovníce zvolila práci s klientkou pouze z pozice kontroly, obává se, že si tak zavře dveře k další spolupráci. Pokud totiž sociální pracovník nad klientem přebíhá kontrolu, jedná tak dle vlastního uvážení. Klientova přání jsou v tomto případě spíše upozaděna. Kontrola by měla mít jasná pravidla. Pokud je totiž nemá, je lehce zneužitelná.¹³⁶

Na druhou stranu. Bude-li sociální pracovníce nabízet pouze pomoc, může dojít k zanedbání či poškození práv, potřeb, případně i zdraví či života klientky i dalších osob. Základní výbavou pomáhajícího sociálního pracovníka by měla být schopnost reflexe a sebereflexe. Měl by si tedy umět reflektovat nejen svá slova a činy, ale měl by si být vědom také toho, komu a jak pomáhá.¹³⁷

Dilemata vycházející z osobnostních a odborných kvalit je tu s ohledem na dilemata vycházející z vlastních nezpracovaných témat či osobnostního nastavení. Pokud jsou sociální pracovníce samy matkami, je pro ně někdy složité neupřednostnit zájem dítěte, a to i nenarozeného, před zájmem klientky.

Pracovnice říká, že pro řešení tohoto dilematu jsou pro ni důležité hodnoty sociální práce. Zmiňuje především respektování svobodného rozhodování klientů, tedy jejich právo žít život podle jejich vlastních představ. Uznává svéprávnost a důstojnost klientky, zároveň analyzuje povahu jejich problémů a hledá možná řešení. Vztahuje se k principu „*sebeurčení respektovat klientovo právo a potřebu svobodně se rozhodovat a vybírat si mezi možnostmi.*“¹³⁸

¹³⁴ JANOUŠKOVÁ, K., NEDĚLNÍKOVÁ, D. *Sborník studijních textů pro terénní sociální pracovníky*, s. 381.

¹³⁵ Srov. ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*, s. 20.

¹³⁶ Srov. ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*, s. 21.

¹³⁷ Srov. BAŠTECKÁ, B., 2005. Téma krizová práce: psychosociální intervenční týmy, str. 22

¹³⁸ MATOUŠEK, O et al. *Metody a řízení sociální práce*, s. 37.

Kazuistika č. 2

„Klientka je gravidní: vzhledem k onemocnění (HIV, syfilis) všichni lékaři, se kterými klientka přichází do styku, doporučují přerušeni těhotenství. Stejný zájem má i její teta, která má příjem z její obživy (je zde důvodné podezření – obchodování s lidmi), která má představu, že se klientka dítěte zbaví, vyléčí se a bude pro ni opět pracovat. Klientka si i přes to všechno chce miminko nechat.

Jak moc ji přesvědčovat, že je riziko, že bude miminko postižené? Může být přece i zdravé? Klientka zahájila léčbu, je naděje? Co si ale počne klientka s postiženým dítětem? I kdyby bylo zdravé, co mu může jeho matka vlastně nabídnout? Bydlí v romské osadě, nemá partnera, rodina o ni nestojí, doma mají dalších 7 nezletilých dětí, jak by přijali klientku s dítětem zpátky doma? Pokud si nechá dítě vzít, vyléčí se, může si najít partnera, vymanit se z vlivu tety, zařadit se a zlegalizovat si u nás lepší život, můžeme ji na této cestě pomáhat...

Potvrzuje se, že klientka je již v 5. měsíci těhotenství: přerušeni těhotenství již není možné, dítě při vyšetření nevykazuje žádné známky poškození. Klientka se chce vrátit domů. Jak se tam sama dopraví? Je korona krize, klientka není schopna cestovat sama, nemá PCR testy nutné pro vstup do Slovenské republiky. Snažit se najít ještě jiné řešení, hledat ji u nás nějaké azylové bydlení? Ale jaké má u nás vyhlídky? Po devíti letech školní docházky vyšla z 6. třídy, jaké má u nás pracovní možnosti? Bude opět na ulici? Kdo ji bude hradit zdravotní pojištění? Jak si uhradí léčebné výlohy, hospitalizace v případě dalších zdravotních komplikací, gynekolog, vyšetření během těhotenství? Z čeho bude s dítětem po porodu žít? Pokud ale odjede domů, jak bude probíhat další její léčba? Bude velmi daleko na to, abychom mohly v budoucnu ještě nějak pomáhat...“

Na tomto příkladu lze ukázat, několik zakázek. Jednou z prvních je ta klientčina. Ta si přeje mít dítě a vrátit se domů na Slovensko. Zakázka veřejné instituce je především ochrana zdraví a také ochrana veřejného zdraví. Sociální pracovnice má obavu o zdraví klientky a zdraví jejího nenarozeného dítěte. Při své práci se tedy zaměřuje na motivaci klientky k řešení této situace a zprostředkovává lékařská vyšetření. Pracovnice si není jistá, zda klientka přejímá odpovědnost. Jedná se o rozhodování mezi protichůdnými zadáními. Zakázka uživatele versus zakázka veřejné instituce „Považujeme-li někoho za odpovědného za jeho jednání, pak to znamená, že očekáváme, že může rozumně odpovědět na otázku, proč jednal takto a ne jinak. Činy schvalujeme tehdy, vidíme-li, že mohou být rozumově ospravedlněny, tj. je-li odůvodnění, jež jednající podává, zřejmé a pochopitelné.“¹³⁹

V této komplikované situaci je velké množství zakázek, které je třeba řešit. Pracovnice uvádí, že jedním z témat je podezření na obchodování s lidmi. Klientka to však odmítá. Sociální pracovnice konzultuje tento případ s dalšími organizacemi, které s oběťmi obchodu s lidmi pracují. Zájem klientky je zřejmě jiný než veřejný zájem. Objevuje se aspekt priority povinností, kdy zásah do něčí svobody je sám o sobě z hlediska povinnosti etiky nepřipustný, ale může mít dobrý, dokonce morálně zdůvodnitelný motiv, protože tím např. někomu zachráním život a dostojím tak své povinnosti chránit a podporovat život.¹⁴⁰

Vzhledem k dlouhodobé spolupráci a závažnosti situace s touto klientkou došlo k navázání spíše neformálního vztahu. Začaly se přirozeně posouvat hranice mezi

¹³⁹ ANZENBACHER, A. Úvod do etiky, s. 15.

¹⁴⁰ Srov. HENRIKSEN, J.-O., VETLESEN A. J. Blízké a vzdálené: Etické teorie a principy práce s lidmi, s. 122.

pracovníci a klientkou. Toto dilema vychází z pomáhajícího vztahu. Pracovnice popisuje, že je pro ni někdy komplikované udržet si hranice profesionality, ví také mnoho informací o klientce. Sociální pracovnice při reflexi uvádí, že se jí nepodařilo zajistit zásadu rovnocenného přístupu. Z kapacitních důvodů docházelo k větší pomoci této klientce na úkor ostatních klientek.

Co je správná cesta v tomto případě? Pomoc nebo kontrola? Pracovnice může mít také tendence podlehnout své představě o správném řešení, představě, že „ví, co je pro klientku dobré.“ Viz. „*Jak moc ji přesvědčovat, že je riziko, že bude miminko postižené? Může být přece i zdravé?*“. Z tohoto výroku v kazuistice je celkem zřejmý postoj sociální pracovnice ke klientčinu těhotenství. Má tendenci ji přesvědčovat? Sociální pracovnice necítí důvěru, že má klientka dostatečné kompetence rozhodovat o tom, co pro ni je dobré a sama má představu, jak by se dala její situace řešit. Klade si však otázky: „*Klientka zahájila léčbu, je naděje? Co si ale počne klientka s postiženým dítětem? I kdyby bylo zdravé, co mu může jeho matka vlastně nabídnout?*“ Jako způsob řešení zvolila sociální pracovnice rozdělení rolí v týmu, jedna pracovnice poskytovala pomoc, druhá vystupovala z pozice kontroly.

Pracovnice uvádí, že ze začátku měla tendence zasahovat pod tlakem do témat, které by měli řešit jiní odborníci. S ohledem na závažnost situace a uvědomění si této skutečnosti kontaktovala další organizace a odborníky, kteří byli kompetentní některé zakázky řešit.

Zpět k principům sociální práce. Je důležité v tomto kontextu zmínit především akceptaci, nehodnotící postoj, sebeurčení a diskrétnost. Jednou z hodnot sociální práce je solidarita. „*Sociální pracovníci mají povinnost čelit sociálním podmínkám, které přispívají k sociálnímu vyloučení, stigmatizaci nebo útisku, a pracovat pro sociální inkluzi*“. ¹⁴¹

„*Dobrý život, kvalita života. Podpora dobra neboli dobrého života záleží také na tom, jak si dobro člověka představuje sociální pracovník, a na tom, jak definuje dobro klient. Záleží na kulturně podmíněné představě základních lidských potřeb a kvalitě života. Sociální pracovník by se měl pokusit vymanit ze své představy dobra pro klienta, aby tak klientovi nepodsouval vlastní řešení (jednal by pak paternalisticky)*“. ¹⁴²

Sociální pracovnice uvedla, že jí stálo hodně sil a sebereflexe, aby klientce nepodsouvala vlastní řešení její situace. Zároveň za problematické při spolupráci s lékaři zmiňuje stigmatizaci klientky, které musela čelit.

Dilema: Motivovat těhotnou klientku k ukončení práce v sexbyznysu?

- + Práce s těhotnými ženami v sexbyznysu je důležitá. Terénní program je jediný její kontakt s veřejnou institucí. Když neposkytneme poradenství my, tak pravděpodobně nikdo.
- + Žena bude dostatečně informovaná jak poskytovat sexuální služby s co nejmenším rizikem. Rizikem je myšleno nejen riziko nakažení pohlavně přenosnou nemocí, ale i jinými riziky, se kterými je sexuální práce spojená.
- + Pokud se žena rozhodne, že si dítě nenechá ve vlastní péči, tak pomůžeme zajistit proces a tím i větší bezpečí pro nenarozené dítě.
- + Žena dostane potřebné informace a možnosti řešení. Existuje možnost, že si svou práci v sexbyznysu rozmyslí.

¹⁴¹ Časopis sociální práce, *Hodnoty a etika v sociální práci*, 4/2004, s. 33.

¹⁴² NEČASOVÁ, M. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*, s.56.

- S prací s těhotnými ženami přichází dilemata a také střety hodnot. Leckdy sociální pracovnice zachází i za rámec svých kompetencí.
- Ženy ve vysokém stupni těhotenství by měly zvýšeně dbát o své zdraví a bezpečnost. To práce v sexbyznysu (noční provoz, zakouřené prostředí, riziko nákazy, riziko násilí, riziko poškození plodu) nesplňuje.
- Plod je člověk, nenarozené dítě, které má právo na ochranu.

Téma poskytování placených sexuálních služeb v době těhotenství vzbuzuje u pracovnic mnoho nejistot a pochybností. Sociální pracovnice napadají nejčastěji otázky:

Měla by žena v době těhotenství poskytovat placený sex? Opravdu sexem ohrožuje svoje zdraví a zdraví dítěte? Co, když rizikový životní styl bude mít dopad na zdraví nebo život nenarozeného dítěte a já tom věděla a nic neudělala? Čím mohu klientce reálně pomoci? Otázek je mnoho. Z výpovědí respondentek a mé praxe vyplývá, že i když je ROZKOŠ bez RIZIKA respektující k rozhodnutí žít se sexem, tak v případě těhotných klientek respekt neplatí. Hledáme racionální důvody typu: nevíme, jestli sex u těhotných škodí zdraví, však i jiné těhotné ženy mají sex atd. Ale ve skutečnosti cítíme, že nechceme, aby žena poskytovala sexuální služby, byla v prostředí nočních klubů a privátů. Rovněž záleží na věku, osobních i profesních zkušenostech. Sociální pracovnice, které mají své vlastní děti by si rozhodně přály, aby těhotné ženy služby neposkytovaly. Kolegyně, které vlastní děti nemají jsou tolerantnější, ale přesto panuje shoda. U těhotných žen nevnímáme plod, ale nenarozené dítě. Uvnitř ženy je člověk. Takový, kterého považujeme ve společnosti za nejzranitelnějšího a cítíme povinnost ho chránit.

5.2 Přítomnost dětí při poskytování sociální služby

Každá z respondentek uvedla, že jsou dilematické situace, pokud se u poskytování sociální služby vyskytnou děti klientek nebo pokud se vyskytnou v okolí místa, kde se nabízí sexuální služby. Všechny respondentky si uvědomují, že při poskytování sociální služby je klientkou žena, ne jejich dítě. Nicméně jsou to situace, které v nich vzbuzují určité napětí. Je zapotřebí sebereflexe a rozhodnutí, co v takové situaci z profesionálního hlediska udělat, jakou cestou se vydat a jaké možnosti pomoci či kontroly poskytnout.

Kazuistika č. 3

„Děti na privátech. Ženy poskytují služby v bytech, kde bydlí s dětmi. Mluví o tom, že pracuje, jen když jsou děti ve škole. Děti se chtějí účastnit našeho rozhovoru, ženy reagují, že je to v pohodě, že vše ví. Často jde o děti do 12 let věku. Za poslední rok, když děti nebyly ve škole, tak počty těchto situací narostly. Ze situace žen víme, že nemají jinou možnost, nemají je kam dát, kdo by je pohlídal, ale představa, že jsou v dětském pokoji, když přijde zákazník, s námi něco dělá. Často je prostředí bytu běžné jako jinde, nevidíme nic, co by nebylo „normální“. Děti mají svůj pokoj, jeví se, že jsou zdravé, a zdají se spokojené. A teď co s tím? Napadá nás OSPOD, ale je to řešení? Máme to hlásit? Pokud je na prvním místě zájem dítěte, tak tohle není ideální výchovné prostředí. Máme pochybnosti, ale nechceme zradit důvěru ženy. Není ale na místě řešit spíše dítě? Pak přichází uvažování o tom, že poskytování sexuálních služeb z ní nedělá špatnou mámu, pochybnosti, že nahlásím něco, co se vůbec opravdu neděje. Chceme ženě už v tak tíživé situaci ještě přiložit další potíže? Ne. Chceme, aby rodina zůstala spolu? Ano. Chápeme, že finance si vydělá poskytováním? Ano. Ale nechceme, aby v bytě byly přítomné děti, některé informace malým dětem nepatří a mohou jim ublížit, mluvíme o možnostech řešení. Za 15 let jsem hlásila 1x. „

Kazuistika č. 4.

„Jinak to mám s dítětem na klubu nebo privátu. Vybavuji si teď dvě situace za poslední rok. Blbý bylo a je, když má klientka SM salon přímo v domě, kde bydlí s partnerem a dětmi. Ten pokoj „salon“ je v domě volně přístupný, je vybavený všelijakými pomůckami a sousedí s pokojem 14-ti leté holky. Klientka nám říkala, že děti přítomné nikdy nejsou. Ale jsou třeba někde v domě, jen někde jinde. Říká jim, že muže masíruje. Do salonu děti nechodí, ale věřím jí, i když vidím, že je to nezamčená místnost v domě? Mám ohromné dilema. Vnitřně s tím strašně nesouhlasím, myslím si, že to ty děti poznamená. Nejmladšímu dítěti je 6 a podle mě, i když mu říká, že pány masíruje, tak to dítě není hloupé a nějak to vnímá. Možná něco slyší, možná, když vidí ty pomůcky a já nevím co ještě, tak mu to dřív nebo později dojde. Té 14-ti leté to musí být jasné. Tahle klientka je dost alternativní člověk s vlastním, dost radikálním, názorem na všechno. Děti nemá naočkované, nechodí do školy, mají domácí výuku, ale učí se s nimi výjimečně. Před dětmi řeší i věci okolo SB, když tam jsme. Vždycky se snažíme to uhladit, mluvit o tom, dát poradenství, nebo prostě říct, že to třeba není úplně v pořádku. Ale ona si vede svou. Tahle konkrétní žena je pro mě jedno velké dilema. Dost těžko se mi s ní pracuje.“

„U všech situací spojených s dětmi řeším dilema, kde je hranice toho, abych to řešila s úřady. Vždycky myslím na to dítě. Co je pro něj dobrý. A obávám se, že řešení s OSPOD většinou pro dítě dobrý není. Takže pokud to dítě někdo skutečně neohrožuje a neublížíje mu, mám pocit, že se to dá vyřešit nějak místně. Navíc se bojím zradit důvěru žen, které se na nás obrací. Podle mě většinou jednájí s dobrým úmyslem, jen to nedomyšlí, nemají informace, nebo je to nenapadne. Teda doufám.. Většinou jsou to totiž situace, kdy se ta žena snaží pracovat a vymyslet to, aby mohla, i když má doma dítě (teď aktuálně už téměř rok). Takže, ženy chápu, ale mám problém, vnitřně s tím nesouhlasím.“

Co má dělat pracovnice, pokud se musí rozhodovat mezi protichůdnými zadáními? Co má upřednostnit? Zájem uživatele služby nebo zájem veřejný? Zájemem matek je postarat se o své dítě. Většina matek dělá maximum v rámci svých sil. Kdo je tedy ten, kdo zhodnotí, co je nejlepší pro dítě? Sociální pracovnice si klade otázku, zda žena, která se snaží zabezpečit pro své dítě obživu, distanční výuku a podobně, i když v prostředí nočního klubu nebo privátu může být skutečně dobrou matkou? Odpovídá, že ano. Zmiňuje však, že *“v zájmu veřejnosti je také zabezpečit dobrý tělesný, duševní, mravní i společenský stav a vývoj dítěte”*.

Může přítomnost dětí v prostředí sexbyznysu zabezpečit správný vývoj a podnětné prostředí? Doba Covidu také znemožňovala přítomnost dětí ve škole, což zvýšilo počet dětí přítomných v prostředí privátů. Má sociální pracovnice přizvat OSPOD ke všem případům? Nebo jen tam, kde má důvodné podezření na ohrožování mravní výchovy dítěte dle § 201 Trestního zákoníku 40/2009 Sb.¹⁴³

Mimo jiné, sociální pracovnice řeší dilema ztráty důvěry u klientek. Pokud se při poskytování sociální služby zaměří především na přítomnost dětí a upozorňování na nevhodného prostředí pro děti, může tak narušit vztah s klientkou.

Na základě někdy neformálních vztahů mají pracovnice velmi soukromé informace. Při reflexi své práce jim však pomáhá, pokud si udržují vztah formální. Je pro ně potom jednodušší předat ženě informace, držet si hranice a upozorňovat na rizika jejího chování. Otázkou tedy je, jaké jsou ideální hranice ve vztahu sociální pracovnice a klienta či klientky.

¹⁴³ *Zákony.centrum.cz* [online]. [cit. 11. 3. 2023]. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/trestni-zakonik/cast-2-hlava-4-paragraf-201?full=1>

Kontrola (starost) je nevyhnutelná, účelná a potřebná. Liší se od pomoci tím, že je postavena na zájmech jiných lidí než toho člověka, o kterého je postaráno, jakkoliv v běžné řeči říkáme, že je to v jeho zájmu, jakkoliv je to nevyhnutelné, účelné a potřebné. **Pomoc** je pak sjednaný způsob společné práce, kterou si klient přeje, pracovník ji nabídne a klient zvolil. Cestou k uskutečnění pomoci je její nabízení. K pomoci nemůže dojít bez jejího předchozího sjednání. Pomoc nelze „udělat“, aniž by byla odpovědí na klientovo výslovné přání. Jinak řečeno, jednání pracovníka, které není odpovědí na klientovu objednávku, není pomocí, ale je kontrolou. Pro přebírání kontroly je charakteristické, že ten, kdo se stará, se řídí svými normami. Nemusí to být normy, které si sám vymyslel, naopak v drtivé většině jsou to normy společnosti, kterou zastupuje. Z vlastní vůle se činí, aby nežádoucí či nedostatečné změnilo na žádoucí. Z hlediska klienta je nabízení pomoci přizváním ke spolupráci rovných, přebírání kontroly je posunutím do podřízené pozice. Z hlediska pracovníka je rozlišení pomoci a kontroly zásadní tím, že nelze obojí dělat současně. V každé chvíli pracovník buď kontroluje, nebo pomáhá. Pomáhat kontrolou nelze.¹⁴⁴

Sociální pracovníce zmiňují, že i když si uvědomují, že klientkami jsou ženy, ne jejich děti, mají tendenci přejímat formu kontroly. Za dilematické popisují situace, kdy je na privátu nebo klubu přítomno dítě, zda se nemají rozhodnout, zda nehájit primárně zájmy dítěte. Kladou si otázku, co je pro dítě dobré a jestli mají být ony, kdo to rozhodnou.

Na základě kterých skutečností už přizvat do spolupráce OSPOD? Co je pro dítě lepší, být v bytě bez elektřiny či vody nebo v oddělených prostorách nočního klubu? V některých případech pracovníce klientce věří, a jsou schopné na základě domluvené spolupráce poskytnout ženám službu, dle jejich sjednané zakázky. Jaké hodnoty si myslí, že bude dítě získávat? I rodiče, kteří si neuvědomují, že svému dítěti vštěpují hodnoty, tak činí.¹⁴⁵ Hodnotám se ale děti učí nejen v dětství, ale i v průběhu života.¹⁴⁶

Lidé na celém světě se shodují, že k zachování lidství je důležité, aby si děti pod vlivem výchovy zvnitřnily takové hodnoty, jako jsou: pravda, láska, krása, spravedlnost a civilizovanost.¹⁴⁷ Zralá osobnost své hodnoty ale nepřijala pouze pasivním zvnitřněním nabízených hodnot, ale aktivním posuzováním jejich širších aspektů.¹⁴⁸

Z rozhovorů vyplývá, že při zvažování tohoto etického dilematu **volby způsobu řešení** vstupuje také volba takových strategií, které mohou představovat riziko pro klientky. Kolegyně popisuje pochybnosti, že „*nahlásí něco, co se vůbec opravdu neděje. Chceme ženě už v tak tíživé situaci ještě přiložit další potíže? Odpověď zní ne.*“ Je zde ale obava i o riziko pro organizaci. Co když jsem něco přehlédla, děje se něco, čeho jsem si měla všimnout, a celý případ se medializuje? Respekt ke klientčině svobodnému rozhodování nesmí ohrozit druhé.¹⁴⁹ Co, je tedy správné řešení? Může klientka rozhodovat svobodně, kde bude její dítě a co je pro něj dobré a co už ne?

Řešení dilemat vycházející z **osobnostních a odborných kvalit**, a to dilemata vycházející z vlastních nezpracovaných témat, je podobné, jako u dilemat s těhotnými klientkami. Pracovnice mají určitou představu, jak by měla matka fungovat a co je všeobecně pro děti dobré. Jedna z pracovnic zmiňuje, že ženy chápe, ale má s tím problém a vnitřně s tím nesouhlasí. Další pracovníce v rozhovoru uvedla, že někdy musí popřít

¹⁴⁴ Srov. ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*, s. 20-23.

¹⁴⁵ Srov. LANGMEIER, J. a KREJČÍROVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 249.

¹⁴⁶ Srov. EYER, T., EYEROVÁ, L. *Jak naučit děti hodnotám*, s. 10

¹⁴⁷ Srov. PRUDKÝ, L. et al. *Studie o hodnotách*, s. 196.

¹⁴⁸ Srov. ČAČKA, Otto. *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*, s. 335.

¹⁴⁹ Srov. ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce.*, s. 29.

samu sebe, aby byla schopná poskytovat sociální službu v případě, že nesouhlasí s postupem a přístupem klientek.

Je tedy morálně odpovědná. **Morální odpovědnost** znamená soustavně se zabývat otázkami etiky vlastní práce. „*Pracovník, protože je člověk, není nezaujatý, objektivní pozorovatel. Na všem, co se mezi ním a klientem odehrává, se aktivně spolupodílí, včetně rozvíjení těžkostí, nedorozumění a nespolečnické spolupráce. Za základní rys každé profesionality považují zacházení s nejistotou volby. Pracovník v každém okamžiku volí, rozhoduje se, vybírá jedno slovo, řešení, nápad, tím opouští všechna ostatní, a to není snadné. Práce s volbou je úhelným bodem jeho profesionality, a tedy odpovědnosti.*“¹⁵⁰ Jaká slova, řešení a nápady sociální pracovníce volí, pokud mají jiný postoj k přítomnosti dětí v tomto prostředí? Různá. Popisují, že je to stojí hodně sil, reflexe a využívají pak různé možnosti pro řešení svých dilemat. Za nejčastější způsob uvádí sdílení s kolegy, supervizi a odkazování se na metodické postupy v organizaci.

„*Z pohledu sociální spravedlnosti, která je odvozena od obecného blaha; představuje základní podmínku soudržnosti, integrity společnosti, jejího uchování. Znamená tedy především vytvářet podmínky pro svobodný důstojný život jednotlivců a rodin a zároveň podmínky pro uchování integrity společnosti, zejména předcházet, případně zamezit marginalizaci jednotlivců, skupin a tříd*“¹⁵¹ Pracovnice vedou diskuzi na téma, zda je prostředí privátů a klubů důstojné místo pro život dětí. A pokud by oznamovaly přítomnost dětí v tomto prostředí, nepodporovaly by tím marginalizaci žen pracujících v sexbyznysu, především v době, kdy není legislativně dostatečně ošetřena?

„*Hodnotová orientace v sociální práci z historického hlediska uvádí morálně neutrální orientaci – zaměřuje se spíše na technický přístup k sociální práci. Základem je absence normativních hodnotových soudů.*“¹⁵² Z provedených rozhovorů vyplývá, že je pro pracovníce skoro nemožné zaujmát tento přístup. „*Hodnoty vycházejí z morálky a lze je definovat jako vše, co považujeme za významné a důležité. Jsou to normativní standardy, které mají vliv na naše rozhodnutí pro jednu z možných alternativ jednání.*“¹⁵³ Sociální pracovníce se hodně vztahují k respektování svobodného rozhodování klientů, respektování důvěrnosti sdělených informací, solidaritě a lidské důstojnosti. Smysluplnost se odvíjí od hodnoty cíle, ale samotný pojem je jen velmi obtížně definovatelný.¹⁵⁴ Co je tedy v tomto ohledu smysluplné řešení a pro koho?

Dilema: Hlásit někomu, že na scéně sexbyznysu je dítě klientky?

- + Díky kontaktu s klientkou víme o dítěti v blízkosti sexbyznysu.
- + Víme jak vypadá rodinné zázemí dítěte, včetně sociální situace. Možnost monitorování situace - kdyby se zhoršovala, budeme to vědět jako jedni z prvních.
- + Může to vést k důvěrnějšímu vztahu služby s klientkou a možnosti budoucí efektivnější spolupráce př. téma bydlení a rodičovské kompetence.
- + Můžeme promluvit s dítětem.

- Nepracujeme a neumíme pracovat s cílovou skupinou dětí a rodina.

¹⁵⁰ ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*, s. 27.

¹⁵¹ Jak rozumět sociální spravedlnosti dnes? (Luděk Rychetník) - Sociální nauka. *Pracovní skupina pro sociální otázky při České biskupské konferenci* [online]. Copyright © Česká biskupská konference 2023 [cit. 24.03.2023]. Dostupné z: <https://www.socialninauka.cz/archiv/archiv-clanku/archiv-clanky-2020/clanky-2015/jak-rozumet-socialni-spravedlnosti-dnes-ludek-rychetnik>

¹⁵² NOVOTNÁ, J. *Teorie sociální práce*, s. 7,8.

¹⁵³ MATOUŠEK, O. et al. *Metody a řízení sociální práce*, s. 22.

¹⁵⁴ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie smysluplnosti existence. Otázky na vrcholu života*, s. 79.

- Morálně cítíme, že dítě do těchto prostorů nepatří.
- Máme obavu, jaké následky to může mít pro dítě.
- Neumíme identifikovat ohrožování mravního vývoje dítěte.

V případech, kdy se na scéně sexbyznu (privát, ubytovna, ulice, noční klub) objeví děti, tak všechny respondentky upozorní. Což je z mého pohledu naprosto v pořádku, jsou profesionálky. Do dilematu se dostávají tehdy, pokud cítí, že by měly konat represivně. Na kontrolu a represi nejsou příliš zvyklé, není jim vlastní. Ale opět zdůrazňují, že jde o děti, bezbranné a závislé na pečující osobě. K situacím, okolnostem a nepříznivé sociální situaci žen je nutné přistupovat individuálně a citlivě. Pracovnice vnímají rozdíl mezi tím, když žena s dětmi řeší krizovou situaci spojenou s bydlením, nebo zda je žití na klubu s dětmi životní styl. Pokládají si otázky:

Co je pro dítě dobré? S mámou na privátu nebo bez mámy v ústavním zařízení? Nahlášením rodině pomůžu nebo ublížím? Mohu věřit klientce, že dítě není v blízkosti poskytování sexuálních služeb? Které informace dítěti patří a které už ne? Má dítě vědět, že je máma sexuální pracovnice? Na dilematických situacích spojených s dětmi, je často vidět, jaký mají pracovnice postoj k tvrzení ROZKOŠE bez RIZIKA, že sexuální práce může být práce. Z rozhovorů vyplývá, že v kontextu dětí, nepřístupují k sexuální práci jako k práci a je zjevné, že mají dojem, že dítě je v patologickém prostředí. Je tedy sexbyznys patologie? Je nutné zmínit, že děti jsou klientkám tou nejvyšší hodnotou. Snaží se jim zajistit to nejlepší a dělají to, jak nejlépe umí. Jako velmi užitečné se jeví mít formální a neformální návazné sítě pomoci. Je funkční a pro pracovnice ulevující individuální případy anonymně konzultovat například s OSPOD, PCR, nebo jinou NNO. Nechceme unáhlené rozhodnutí nebo něco zanedbat, ale je třeba vyhodnotit situaci a nechat si pomoci od jiných odborníků.

5.3 Doba Covidu – poskytování sociálních služeb

Tato doba přinesla mnoho náročných situací. Chyběly informace, lidé měli obavy o svoje zdraví. Chybělo ucelené řešení, postupy jak pro jednotlivce, tak pro sociální služby. Nařízení se neustále měnila, nebyl soulad mezi nařízením vlády a doporučením MPSV. Zákonné postupy byly nejasné. Na sociální služby prevence nebyl brán zpočátku zřetel.

Kazuistika č. 5

„Tak při Covidu jsme si zkusily, jak dokážeme operativně jednat a přemýšlet. Rozhodly jsme se pracovat téměř bez omezení, a tak trochu transformovat službu, aby odpovídala potřebám žen. Dilema to bylo obrovské. Na člověka mířily různé informace o něčem. Vlastně nikdo nevěděl, co to je, co se bude dít, jak se to bude vyvíjet. Já osobně jsem to vnímala jako vlastní zodpovědnost. Rozhodnout se, jak se zachovám. Zavřu se doma, budu čekat, co bude, pak po nějakém čase se uvidí, což mi trochu moje obavy napovídaly. Jenže cítím zodpovědnost za svou roli sociálního pracovníka a ta mi velela jít do boje. Kdy jindy než teď. Vlastně až posléze jsme začaly řešit, co by se stalo, kdybychom některá z nás byla pozitivní. Trasování mě trápilo jen chvíli. Je to sice naše povinnost, na druhou stranu, já nechci říct jména našich klientek a kde jsem je potkala. Vyřešila jsem si sama v sobě. Na podzim jsem si to zkusila. Zjistila jsem, že hygienu zajímají jen kontakty delší než 15 minut v uzavřeném prostoru bez respirátoru. Díky tomu jsem nemusela trasovat ani klientky ani kolegyně.

Myslím si, že by sociální služby měly fungovat a používat ochranné pomůcky. Všechno s rozumem a lidsky.“

Kazuistika č.6

„Kam mi paměť sahá, tak největší dilema jsem řešila v roce 2020 spojené s Covidem. Možná proto, že se týkalo jedné ženy, cílové skupiny, netýkalo se systémové změny, ale konkrétních lidí a dopad na ně okamžitý. Drogové služby začaly testovat klienty a přišly otázky, jestli bychom také neměli. Důvodů nad uvažováním bylo více, některé ženy to po nás chtěly, testovala drogová služba, mluvilo se o tom, že je to riziková skupina (co do přenosu), ochrana veřejného zdraví. Od začátku jsem měla pochybnosti, zda je to dobré rozhodnutí a jestli to bude dobré pro ženy a jejich situaci a byznys. Chybělo mi politické rozhodnutí typu – Cílem je protestovat celou společností a NNO zajistí rizikové cílové skupiny. Nic takového nezaznělo. Dále nebylo jasné, co s těmi lidmi bude, kam půjdou do karantény? Budou na klubu? Všichni společně? Nemají možnosti a finance být jinde, sociální služby nejsou schopné zajistit karanténu nebo samostatné bydlení. A dává to pak smysl, když budou stejně spolu? Jedině kdyby nás uspokojilo, že budou znát svůj zdravotní stav a naloží s tím podle vlastního vědomí a svědomí. Začali jsme zjišťovat informace od KHS napříč ČR, to bylo to, co nám chybělo. Ve zkratce, pokud by byla žena pozitivní na covid, tak karanténa (nevíme kde), nahlášení kontaktů trasování (jiné klientky a zákazníci), na vlastní náklady ohnisková dezinfekce prostor (náklad pro majitele nočního klubu). Ptaly jsme se žen, jestli by za těchto podmínek test od nás chtěly a odpovědi byly negativní. Stačila informace, kde se mohou nechat otestovat jako občan ČR, možná by chtěly pomoci a navést, ale test nikoliv. Vědomí, že klientky svou zakázkou na test přivedeme do ještě větší NSS, než jsou nyní. Už takto musely řešit spoustu věcí a zajištění základních věcí – jídlo, bydlení, teplo, finance, děti. V souvislosti s testováním vyvstala otázka trasování klientek. Služba je postavena na tom, že je diskrétní a anonymní, na důvěrném vztahu, uchování mlčenlivosti. Přejde nařízení vlády, které říká, trasovat kontakty, všechny! MPSV žádá doporučení v tomto směru nevydá. Neznám jinou službu, která by o tom v tomto kontextu uvažovala. Zpočátku jsme neměly kvalitní ochranné prostředky, maximum byla chirurgická rouška a těch nebylo mnoho. O respirátoru jsme si nechaly zdát. Měly jsme doma ušité roušky. Je zřejmé, že riziko přenosu zde bylo. A co teď s tím? Když bude sociální pracovníce pozitivní, nahlásíme klienty? Zradíme důvěru a princip sociální služby? Nebo nebudeme jezdit do terénu a vystavovat ženy tomuto riziku? Ohrozím službu nebo ženu? Strach o vlastní osobu jsme ve většině nepocítovaly, zpětně jsme to možná i podceňovaly. Při představě, že bych je měla nahlásit, mi bylo zle. Plán byl takový, že KHS je nenahlásím, ale sama jim dám informaci, že jsem pozitivní, ony nenahlášené, ať se sledují, chovají co nejbezpečněji, ať neohrožují sebe, druhé, rodinu atd. Což tedy nepovažuji za nejctnost sociálního pracovníka. Budeme jim fakt říkat, že nedodržují nařízení vlády? Co to bude znamenat? Jaký obraz o sociální práci klientům dáme? Je to tak ok? Ne moc, ale na nic lepšího jsem nepřišla. Stal se mi zájem klientky vyšší než zájem veřejnosti! Individuální odpovědnost vyšší než kolektivní? Touha po vysvětlení a návodu stále byla. Kontaktovaly jsme KHS, kde nám prozradily, že pokud budeme mít respirátor a kontakt do 15 minut, tak nebude třeba trasovat a v rámci trasování se na tyto kontakty nikdo neptá. Bylo to ulevující, ženám jsme mohly říci, jak to bude, jak to je a proč a že je to vše ok, bezpečné a vyjednané. Vyjednaná dohoda s KHS, námi a klientkami byla fakt důležitá. Od začátku uvažování, mapování, zjišťování, realizaci a výsledek byly 3 týdny, které byly fakt dlouhé.“

Vláda vydávala různě měnící se rozhodnutí. Zakázka státu byla jasná. Zvládnout pandemickou situaci. Klientky však měly i další zakázky, jistě, nechtěly se nakazit, nechtěly nikoho ohrozit, ale zároveň se někdy ocitly bez potravin, bez možnosti obživy,

musely zabezpečit sebe a případně svoje děti. Pro sociální pracovnice vzniklo úplně nové dilema. Jedna z respondentek uvádí, že to bylo největší dilema za celou dobu její profesní dráhy. Musela **rozhodovat mezi protichůdnými zadáními** a rozhodnout se bude-li naplňovat **zakázku klientky nebo veřejné instituce**. Popřípadě kterou zakázku upřednostní.

Zájem veřejnosti byl zřejmý. Ochránit veřejné zdraví. Zájem klientek byl také jasný, musely pracovat, zajistit si obživu pro sebe nebo pro svoje děti. Na co se měly sociální pracovnice především zaměřit? Musely řešit i další nepříznivé sociální situace klientek.

Co na to říkalo svědomí sociální pracovnice? Při výkonu pomáhajících profesí představuje svědomí velmi, a to velmi důležitý ukazatel. Dobře vyvinuté a zdravé svědomí je jednak projevem profesionality pracovníka a zároveň i poměrně citlivým barometrem spokojenosti s výkonem pomáhajícího povolání. Jednat mravně správně není obtížné pro člověka vyznačujícího se integrovanou osobností a majícího k výkonu svého povolání adekvátní osobní dispozice. Zdravé svědomí slouží takovému člověku jako výzva k pozornosti, aby dokázal postřehnout, jaké má jeho jednání celkové aspekty (souvislosti) a zda je v tomto kontextu v souladu s jeho svědomím, jinými slovy, je-li mravné.¹⁵⁵

Sociální pracovnice uvádí „*vědomí, že klientky svou zakázkou na test přivedeme do ještě větší nepříznivé sociální situace, než jsou nyní. Už takto musely klientky řešit spoustu věcí a zajištění základních věcí – potraviny, bydlení, teplo, finance, péči o děti. V souvislosti s testováním vyvstala otázka trasování klientek. Služba je postavena na tom, že je diskrétní a do jisté míry i anonymní. Je založena na důvěrném vztahu a zachování mlčenlivosti. Přejde nařízení vlády, které říká, trasovat všechny kontakty! MPSV žádná doporučení v tomto směru nevydá.*“ Z tohoto úhlu pohledu pracovnice zmiňují, že se jejich postup vyvíjel. Velmi jim chyběly informace, jasná nařízení. V průběhu doby se komunikovaly jasně dané postupy s krajskou hygienickou stanicí, i díky tomu mohly bezpečně nabízet sociální službu. Doba byla náročná i pro klientky. Při terénní sociální práci se sociální pracovnice více zaměřovaly na pomoc než na kontrolu. S klientkami si dojednávaly, co potřebují a pružně na to reagovaly. Za dilematickou situaci popisovaly i **potravinovou pomoc** a její formu. Někdy docházelo ke zneužívání této služby, musely tak jasně definovat pravidla a dodržovat je.

„*Chybělo mi politické rozhodnutí typu – Cílem je protestovat celou společnost a NNO zajistí rizikové cílové skupiny. Nic takového nezaznělo. Jediné, co by nás uspokojilo, že budou klientky znát svůj zdravotní stav a naloží s tím podle vlastního vědomí a svědomí.*“

Pracovnice popisuje, že neví, co je správné. Není lékař, chybělo rozhodnutí KHS i MPSV. Ohrozí klientky, když je bude trasovat. Ohrozí organizaci, když nebude trasovat. Jaké tedy bylo správné řešení?

Sociální pracovníci mají povinnost podporovat sociální spravedlnost, čelit nespravedlivé politice a praktikám – sociální pracovníci mají povinnost upozorňovat své zaměstnavatele, tvůrce politik, politiky samotné a veřejnost na situace, kdy lidé žijí v chudobě, když zdroje nejsou adekvátní nebo když rozdělování zdrojů, politika a praxe jsou utlačující, nespravedlivé nebo škodlivé.¹⁵⁶

V rámci dilematu vycházející z **osobnostních a odborných kvalit** se zde řešilo i dilema **nároků profese a vlastního bezpečí**. „*Vlastně nikdo nevěděl co to je, co se bude dít, jak se to bude vyvíjet. Já osobně jsem to vnímala jako vlastní zodpovědnost. Rozhodnout se, jak se zachovám. Zavřu se doma a budu čekat, co bude, pak po nějakém*

¹⁵⁵ Srov. JANOVSKEJ, J. *Etika pro pomáhající profese*, s. 38.

¹⁵⁶ Časopis sociální práce, *Hodnoty a etika v sociální práci*, 4/2004, str. 33., 34.

čas se uvidí, což mi trochu moje obavy napovídaly. Jenže cítím zodpovědnost za svou roli sociálního pracovníka a ta mi velela jít do boje. Kdy jindy, než teď. Vlastně až posléze jsme začaly řešit, co by se stalo, kdybychom některá z nás byla pozitivní. Myslím si, že by sociální služby měly fungovat a používat ochranné pomůcky.“

Na celou situaci nebyl nikdo připraven, měnila se vládní opatření, doporučené postupy nepřicházely nebo nepřicházely včas. Sociální pracovníce kromě své práce musely také zpracovávat obavy o svoje vlastní zdraví.

Organizace ROZKOŠ bez RIZIKA na svých stránkách k tématu uvádí: „*Stačilo pouhých pár týdnů, aby globální krize v souvislosti s COVID-19 odhalila obrovskou zranitelnost skupiny sexuálních pracovníků. Problémy, na které se tato skupina snažila již několik desetiletí upozorňovat, během okamžiku získaly naprosto jasné obrysy. Sexuální pracovníci patří mezi nejvíce zasažené skupiny; pracují v sektoru s vysokou mírou kriminality, a proto ve větší míře čelí sociálnímu a ekonomickému vyloučení. Často se potýkají s genderově podmíněným násilím a jsou vystaveni zdravotním rizikům (z důvodu nedostatku specializovaných zdravotnických služeb). Globální pandemie také jasně poukázala na to, že sexuální pracovníci budou poslední skupinou, která dosáhne na nějakou formu finanční kompenzace, pokud vůbec. COVID-19 představuje obrovskou výzvu. Odhaluje problémy marginalizovaných skupin, do kterých sexuální pracovníci rozhodně patří. Nyní je klíčové vytvářet jak krátkodobé, tak dlouhodobé strategie, aby hlasy těchto skupin byly vyslyšeny.“¹⁵⁷*

ICRSE – Mezinárodního výbor pro práva sexuálních pracovníků v Evropě vydal na svých stránkách dokument: Dopad COVID – 19 na sexuální pracovníce v Evropě. Co je požadavkem ICRSE?

Skupiny jako sexuální pracovníci, lidé bez bezdomova či uživatelé návykových látek by neměly být vystaveny sankcím za porušení karanténních opatření. Veškeré razie a zatýkání osob, které páchají násilnou trestnou činností, by měly být přerušeny. Veškeré sociální služby pro tuto cílovou skupinu by měly pokračovat a obdržet adekvátní finanční podporu ze strany státu. Veškeré zdravotnické služby by měly být stále dostupné. Informace by měly být dostupné ve všech jazykových mutacích. Všechny služby harm reduction musí pokračovat bez přestávk. ¹⁵⁸

V této situaci se ale jednalo o zdraví. Ve výzkumech životních hodnot nejen v České republice, se zdraví opakovaně umísťuje na nejvyšších příčkách. Každý člověk si je vědom, že své tělo potřebuje k naplňování radostí a prožívání spokojeného života. Zdraví je základním předpokladem pro naplňování dalších aktivit. ¹⁵⁹ Pojetí zdraví se od „nepřítomnosti nemoci“ přesunulo k „stavu úplné fyzické, duševní a sociální pohody“, jak je definuje Světová zdravotnická organizace. ¹⁶⁰

Pro řešení dilemat se předpokládá využití etického kodexu v praxi na základě vlastní profesionální úvahy. Etický kodex se tak může dostat do střetu s pravidly jednotlivých organizací. ¹⁶¹ V etických kodexech chybí zásada týkající se schopnosti pracovníka

¹⁵⁷Evropský parlament ke koronavirové krizi | Rozkoš Bez Rizika. *Rozkoš Bez Rizika* [online]. [cit. 11. 03. 2023] Dostupné z: <https://rozkosbezrizika.cz/koronavirova-krize-a-sexbyznys/>

¹⁵⁸ Covid-19 [online]. [cit. 11. 03. 2023] Dostupné z

http://www.sexworkeurope.org/sites/default/files/userfiles/files/Policy_brief_ICRSE_COVID19.pdf

¹⁵⁹ Srov. SAK, P. a SAKOVÁ, K., *Mládež na křižovatce*, s. 10.

¹⁶⁰ Srov. MOŽNÝ, I. *Česká společnost*. s. 50.

¹⁶¹ Srov. BANKS, S. *Ethics and Values in Social Work*, s. 71.

vnímat a uznat své nedostatky a slabé stránky, které se při výkonu práce dostávají na povrch a na základě sebereflexe se snažit o zlepšení současného stavu.¹⁶²

Dilema: Poskytovat sociální službu v době pandemie Covid-19?

- + Kdo jiný by měl pokračovat v práci s klienty, když ne naše organizace?
  - + Díky Covid-19 jsme se naučili rychle reagovat na změny zakázek uživatelů služby
  - + Naučili jsme se poskytovat poradenství distanční formou.
  - + Spousta žen poskytující placené sexuální služby zůstala bez příjmu a některé i bez bydlení. Díky efektivní pomoci nezatížily klientky stát, o většinu zakázek se byla schopna postarat R-R.
  - + Řešení nepříznivé sociální situace klientek a potřeb vzhledem ke COVID - 19.
  - + Lepší spolupráce s klientkami i dalšími organizacemi.
  - + Zmapovaná situace nízkoprahových klientů - kde chybí rodinné zázemí, bydlení, prostředky, aj.
  - + Možnost zajistit potřebnou péči - Covid karantény, lékařskou péči, atd.
-
- Chyběly informace o doporučených postupech
  - Pracovnice měly obavy o svoje zdraví.
  - Nařízení se neustále měnila, nebyl soulad mezi nařízením vlády a doporučením MPSV. Postupy byly nejasné a nesrozumitelné.
  - Na sociální služby prevence nebyl brán počátku zřetel.
  - Hlášení positivity na KHS a následné trasování - znamená to odhalit identitu klientky? Dá se tomu nějakým způsobem vyhnout, nebo předejít?
  - Poskytování sociálních služeb v rozporu s vládními nařízeními.

Jak už bylo výše popsáno pandemie Covid-19 přinesla mnoho neznámého pro celou společnost. Úplně poprvé jsme se setkali s tím, že poskytováním sociálních služeb ohrožujeme sebe, svou rodinu, okolí, a klienty. Nejasnost v nařízeních a doporučeních a v tom, jestli jsme nebo nejsme krizová infrastruktura státu nám dávala na vybranou. S tím vzniklo mnoho otázek: Je naší povinností být doma a dodržovat zákazy vycházení? Bojíme se o své zdraví? Platí zákazy i pro sociální služby prevence? Jak vysvětlíme klientkám, že porušujeme nařízení vlády? Chceme jim odmítnat služby? Na druhé straně byli lidé, kteří potřebují pomoc. Nerozumí informacím, povinnostem, nařízením, neměli ochranné pomůcky, domov, kde by mohli zůstat popř. zdravotní pojištění. Pokud bychom se rozhodli, že budeme čekat, a bylo by to legitimní, tak bychom dodržovali pravidla státu a chránili sebe. Ale není naší povinností spíše pomáhat? A kdy jindy než v dobách krize? Nebylo by to spíše selhání sociálních služeb? Potřebujeme nutně na všechno doporučení nebo povolení? Tři ze čtyřech respondentek uvedly, že rozhodnutí pomáhat přišlo velmi

---

¹⁶² Srov. KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese: Psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*, s. 91.

brzy. Jedna respondentka popisovala, že vzhledem ke svému věku a rodinné anamnéze měla opravdu strach o své zdraví, a do kontaktu face to face se jí nechtělo a oddalovala ho. Přesto padlo rozhodnutí, že bez ohledu na vyhlášky budeme poskytovat indikovanou službu tzn., že po telefonické konzultaci jsme vyjeli na konkrétní místo, dokud to MPSV výslovně nezakáže. Motivací bylo uplatnit naše znalosti a schopnost ve prospěch lidí v krizi a nakonec i ve prospěch společnosti. Úkolem preventivních služeb je ochrana veřejného zdraví a z mého pohledu to byl úkol pro služby prevence, jen pod vlivem aktuálnosti hůře delegovaný.

5.4 Legalizace prostituce

Téma legalizace prostituce se v ČR se opakovaně vrací k projednání vlády. Poslední výraznější pokusy proběhly v roce 2012 a v roce 2018. V obou případech byly přizvány organizace poskytující sociální služby k jednání. ROZKOŠ bez RIZIKA byla jedna z organizací, která se připojila se souhlasným stanoviskem k legalizaci prostituce.

Kazuistika č. 7

„Je to skutečně to, co potřebují naše klientky, potřebuje to stát? Bojujeme za něco, co je skutečně dobré? Dobré pro ženy, dobré pro veřejný rozpočet, dobré pro lidi a budoucí generaci? Pro koho, je to vlastně dobré? A je to pak soulad s posláním? Když to chtít nebudeme, tak souhlasíme s prací na černo? Neplacení daní? A je to něco za co se chci já jako člověk postavit a organizace? Píše se, že kolektivní vina neexistuje, kdo ponese odpovědnost za špatné rozhodnutí organizace. Pokud to platí, tak to jde za jedincem, bude to ředitelka? Budeme to my sociální pracovnice? Jasně, že i vláda, ale v očích těch, pro které tu jsme? Zároveň nesouhlasíme s tím, že nemají ženy samy za sebe tu možnost se rozhodnout.“

Kazuistika č. 8

„Nejsem odborník. Na jednu stranu si myslím, že by to bylo ku prospěchu – ženy by mohly legálně podnikat, vznikly by jim povinnosti ke státu a zároveň by měly nějaká práva a zajištění od státu. Např. v době pandemie by si sáhly alespoň na nějaký kompenzační bonus, nechopenky nebo ošetřovné člena rodiny. Zároveň by si musely platit zdravotní, eventuálně sociální pojištění. Otázka je, kolik žen by o to stálo. Protože spousta z našich klientek je v SB na tajno. Rodina nebo přátelé neví, co dělá. Záměrně žijí dvojí život. Neumím si pak představit, že některá z nich dobrovolně půjde a zřídí si živnost na erotické služby, nebo se někde oficiálně zaregistruje, byť by to pro ni znamenalo, jakousi ochranu a nějaké výhody. A i když si myslím, že je legalizace dobrá a spoustě žen by to pomohlo, nevím, co by to udělalo se společností. Jako to, až by se dospívající rozhodovaly, jakou profesi zvolí, by ten výčet možných povolání obsahoval i sexuální pracovníci/pracovníka? I když tuhle práci respektuju, nechtěla bych, aby moje dítě vůbec zvažovalo tuhle dráhu, jako legální formu podnikání. Spoustu otázek k tomu mám, ale spíš z pozice mámy, běžného občana. Jinak pro legalizaci více méně jsem, ideálně aby pracovníci měli možnost volby, pokud chci pracovat legálně, můžu.“

Kazuistika č. 9

„Mé největší dilema byla to má nejistota u legislativní úpravy prostituce. Vlastně to byl jeden z nejtěžších bojů, jaký jsem kdy vedla. V současné době je v ČR sexbyznys v tzv. pro nás legislativním vakuu. To znamená, že není vůbec nijak právně ošetřen ve smyslu práv pro osoby, které se touto profesí živí. Jediné, co u nás platí, jsou represivní zákony a vyhlášky, které práci spíše komplikují. Nebyla jsem první, kdo otázku tohoto tématu otevíral. Předě mnou proti této zdi šlo mnoho zkušených kolegů a kolegyně. A inspirací nám všem, ať dobrou nebo špatnou, byly úpravy nejen evropské, ale světové. Ty poslední úpravy jsou zásadní, protože říkají, že jde o obživu a že je nutné, aby lidé, co se touto profesí živí, měli podobné, ideálně stejné podmínky, jako jiní živnostníci či podnikatelé, tedy, kromě povinností měli nárok i na svá práva. Od nepaměti zde nastává etické dilema č. 1: je vlastně správně, že ženy tuto práci vůbec za práci a obživu považují? A kdo z nás zná odpověď? Každý má totiž svou, kraj od kraje, společnost od společnosti, skupina od skupiny. Existují normy, které nám něco říkají a my se jich držíme, ale také možná ne. To, co ale děláme je, že neustále pochybujeme. Formuje nás naše společnost a říká nám: tohle je správně a tohle už není. Jenže ze zkušenosti víme, že to není konstantní záležitost a postupem času se hranice mohou velmi snadno změnit.

Rizika se snižují ve chvíli, kdy dokážeme zařídit podporu tak, aby riziková činnost byla vykonávána za nějakých férovějších podmínek, bezpečnějších podmínek, a dokonce lepších podmínek. Ostatně právě na tom je postaveno celé harm reduction. A to je to, co v sociální práci děláme. Snižujeme rizika tím, že se snažíme, aby klienti a klientky vykonávali v první fázi to, co vykonávají za lepších podmínek, čímž nejen, že mohou snížit riziko přímo dopadající na ně samotné, ale potažmo na celou společnost. Pokud se totiž budu bát, že mě společnost nepřijme a dopadne na mě její represe, dosti pravděpodobně budu také svou činností skrývat a tím pádem budu vystavovat většímu riziku nejen sama sebe, ale i ostatní. “

Sociální pracovnice si někdy kladou otázku. Je poskytování sexuálních služeb za úplatu morální? Je vlastně správně, že ženy tuto práci vůbec za práci a obživu považují? Je tedy morální uzнат tento způsob obživy jako legální? Bojujeme za něco, co je skutečně dobré? Dobré pro ženy, dobré pro veřejný rozpočet, dobré pro lidi a budoucí generaci? Pro koho, je to vlastně dobré?

Morálka – konání a systém hodnocení člověka odpovídající určitým normám dané kultury; zakládá se na dosažené pravdě, na zvnitřnění základního mravu daného společenství. „Morálka (z latinského mos - původně vůle, potom mrav, předpis, zákon, vlastnost, charakter, vnitřní podstata) je systém regulativu lidského jednání, který je založen na rozlišení správného a nesprávného, schopnosti rozlišovat dobro a zlo a v těchto intencích jednat včetně transformace do oblasti hodnot, norem, vzoru, postojů a jednání. Morálka má individuální i sociální dimenzi.“¹⁶³

Jedna z respondentek uvádí, že „poslední úpravy sexuální práce ve světě jsou zásadní, protože říkají, že jde o obživu a že je nutné, aby lidé, co se touto profesí živí, měli podobné, ideálně stejné podmínky, jako jiní živnostníci či podnikatelé, tedy, kromě povinností měli nárok i na svá práva. Není tedy morální udělat revizi a zajistit sexuálním pracovnícím rovné podmínky?“

Do řešení dilematické situace, zda jsme pro legalizaci sexuální práce, vstupují také naše **hodnoty**.

„V literatuře bývají hodnoty často oddělovány od znalostí a morální oblast od oblasti právníkové nebo technické. Toto rozdělení může být užitečné, ale jen potud, pokud z něj zároveň nevyplývá, že je možné uplatňovat znalosti bez hodnotových soudů nebo že

¹⁶³ MATOUŠEK, O. et al. *Metody a řízení sociální práce*, s. 22

právnícká a technická rozhodnutí lze provádět nezávisle na etických uváženích.“¹⁶⁴ Hodnoty vycházejí z morálky a lze je definovat jako vše, co považujeme za významné a důležité. Jsou to normativní standardy, které mají vliv na naše rozhodnutí pro jednu z možných alternativ jednání.¹⁶⁵

*„To, co daná společnost, skupina nebo jednotlivec považují za žádoucí, vhodné a dobré – o co usilují. Individuální hodnoty jsou silně ovlivněny hodnotami společnosti. V pomáhajících profesích je hodnotová orientace pracovníka významným činitelem ovlivňující jeho angažovanost.“*¹⁶⁶

Protože individuálně sdílené hodnoty mají obvykle spíše emocionální než racionální kořeny, sociální pracovníci si mají být vědomi jejich subjektivní povahy a relativnosti a kompenzovat tyto jejich stránky vědomou tolerancí vůči kulturním odlišnostem a sebereflexí vlastních předsudků a preferencí.¹⁶⁷

Hodnoty v sociální práci jsou zdroje a současně cíle sociální práce na nejobecnější úrovni. V civilizaci našeho typu mají původ v křesťanství a v osvíceneckých liberálních ideálech. Každá praktická činnost v oblasti sociální práce má souvislost s hodnotami, odkazování k hodnotám je pokusem o definování normativního rámce praktické činnosti. Mezi proklamované hodnoty ve společnosti patří jedinečnost každé lidské bytosti, nárok na svobodu, na spravedlnost, povinnost odpovědnosti vůči společnosti, která je spojena s nárokem na společenskou solidaritu. V praxi to znamená aktivně vyjadřovat respekt každému klientovi bez ohledu na jakékoli společensky nežádoucí charakteristiky, poskytovat a vytvářet mu prostor pro realizaci všech přání, jež jiné lidi neohrožují, při střetu zájmů prosazovat spravedlivé řešení a podporovat zapojení klienta do všech druhů podpůrných společenství, počínaje rodinou až po národní, případně globální komunitu.¹⁶⁸

Sociální spravedlnost je hodnotou, která poměřuje jednání lidí jakožto společenských, politických tvorů a jednání vlád a správních orgánů na všech úrovních.¹⁶⁹ Spravedlnost patří k základním hodnotám, kterou lidé uctívají. Každý musí mít nárok na to, co mu náleží.¹⁷⁰

Sociální pracovníci mají povinnost **podporovat sociální spravedlnost** ve vztahu ke společnosti obecná i ve vztahu k lidem, se kterými pracují. To znamená:

Čelit nespravedlivé politice a praktikám – sociální pracovníci mají povinnost upozorňovat své zaměstnavatele, tvůrce politik, politiky samotné a veřejnost na situace, kdy lidé žijí v chudobě, když zdroje nejsou adekvátní nebo když rozdělování zdrojů, politika a praxe jsou utlačující, nespravedlivé nebo škodlivé.¹⁷¹

Pracovat na základě solidarity – sociální pracovníci mají povinnost čelit sociálním podmínkám, které přispívají k sociálnímu vyloučení, stigmatizaci nebo útisku, a pracovat pro sociální inkluzi.¹⁷²

¹⁶⁴ NEČASOVÁ, M. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*, s. 5.,6.

¹⁶⁵ Srov. MATOUŠEK, O. et al. *Metody a řízení sociální práce*, s. 22

¹⁶⁶ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 70

¹⁶⁷ Srov. ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce*, s. 26

¹⁶⁸ Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 70

¹⁶⁹ Sociální spravedlnost: jak jí rozumět dnes? » Sociální práce. *Oficiální stránky časopisu » Sociální práce* [online]. Copyright © 2020 [cit. 21.03.2023]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/online-clanky/socialni-spravedlnost-jak-ji-rozumet-dnes/>

¹⁷⁰ Srov. JANDOUREK, J. *Slovník sociologických pojmů*, s. 236.

¹⁷¹ Etický kodex. [online]. Dostupné z <https://theses.cz/id/dirwtp/18578982>

¹⁷² Časopis sociální práce, *Hodnoty a etika v sociální práci*, 4/2004, s. 33., 34.

Mluvíme-li o tom, že sexuální pracovníci nemají rovné podmínky, není tedy povinností sociálních pracovníků na to upozorňovat, hledat a pomáhat navrhnout nějaké řešení?

Lidská důstojnost je soubor pravidel, které se vztahují k přirozené inteligenci, kterou používají bytosti, nejčastěji k člověku, jejichž (z technického hlediska možné) překročení je z morálního hlediska vnímáno jako nepřipustné, resp. výhoda případně získaná za cenu takového překročení je vzhledem k tomuto považována za nicotnou. Smyslem důstojnosti je ochrana před ponížením. Lidská důstojnost je základní hodnotou i cílem všech lidských práv. Lidská práva mají chránit lidskou důstojnost a ukazovat na důstojnost člověka. Základní hodnoty nebo základní lidská práva jako rovnost a respektování svobody každého člověka, spravedlnost a solidarita z lidské důstojnosti.¹⁷³

Sociální rovnost - sociální pracovník zajišťuje rovnost každé osobě bez ohledu na původ, barvu pleti, rasu, etnickou příslušnost, národnost, jazyk, věk, pohlaví, rod, sexuální orientaci, zdravotní stav, náboženské vyznání, politické přesvědčení, manželský a rodinný stav a sociálně-ekonomický status. Přispívá k odstranění projevů a příčin sociální nespravedlnosti, diskriminace, útlaku a bariér vedoucích k sociálnímu vyloučení.¹⁷⁴

Jedna z respondentek také uvádí, že „měla možnost číst shrnující data z metaanalýz, které potvrdzovalo, že policejní represe u pouliční prostituce vede k jednoznačné rezignaci na bezpečí žen (schovávají se před policií, utíkají před ní, zrychlují najímání zakázek, nemají pak možnost pravidla jasně stanovovat), že náš předpoklad o tom, že je to neetické a měly by se za to žena stydět, vyvolá to, že nenahlásí znásilnění, že obecná představa, že nejde o obživu, nikdy těmto lidem neumožní vymáhat neobdržený zisk atd. Dále také uvádí, že snižujeme rizika tím, že se snažíme, aby klienti a klientky vykonávali v první fázi to, co vykonávají za lepších podmínek, čímž nejen, že mohou snížit riziko přímo dopadající na ně samotné, ale potažmo na celou společnost. Pokud se totiž budu bát, že mě společnost nepřijme a dopadne na mě její represe, dosti pravděpodobně budu také svou činnost skrývat a tím pádem budu vystavovat většímu riziku nejen sama sebe, ale i ostatní.“

S ohledem na lidskou důstojnost a sociální rovnost jako jedny z hodnot v sociální práci není tedy legalizace sexuální práce cesta, jak odstranit projevy a příčiny sociální nespravedlnosti, diskriminace, útlaku a bariér vedoucích k sociálnímu vyloučení? A nebo je to naopak?

Dilema: Je legalizace prostituce dobrý záměr?

- + Zlepšení přístupu sexuálních pracovníků k sociálním a zdravotním službám
- + Ženy a muži by měli práva, ale také povinnosti, jako například placení daní nebo odvádění povinných odvodů.
- + Posílení postavení a práv sexuálních pracovníků a pracovníků v očích veřejnosti.

¹⁷³Důstojnost. [online]. [cit. 21.03.2023]. Dostupné z <https://cs.dbpedia.org/page/D%C5%AFstojnost>.

¹⁷⁴ Etický kodex sociálního pracovníka České republiky, Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky, © 2021 [cit. 20. 3. 2021]. Dostupné z: [https://www.apsscr.cz/ckfinder/userfiles/files/Etick%C3%BD%20kodex_Profesn%C3%AD%20svaz_ver II.pdf](https://www.apsscr.cz/ckfinder/userfiles/files/Etick%C3%BD%20kodex_Profesn%C3%AD%20svaz_ver%20II.pdf)

- + Zlepšení pracovních podmínek. Ženy a muži budou schopni si lépe vyjednávat služby, které poskytují.
- + Služby budou ústně uzavřenou smlouvou, která má svá pravidla, která jsou vymahatelná.
- + Policie dbá cti a důstojnosti. Změní se přístup médií, který nyní napomáhá dehonestaci (používají vhodné výrazy a nepůjde jen o bulvární snahy).
- + Vzhledem k ochraně veřejného zdraví, by mohlo dojít ke snižování výskytu pohlavně přenosných infekcí. Více lidí si uvědomí zdravotní rizika z rizikových praktik, případně se budou více chránit.
- + Nebude existovat paragraf kuplířství ¹⁷⁵
- Neexistuje jistota, že by ženy chtěly platit daně a odvádět zdravotní a popřípadě sociální. Jednou z hlavních motivací práce v sexbyznysu je totiž poměrně rychlý zisk, a to většinou v čistém, nikoliv hrubém.
- Legalizace by neodstranila stigma žen a mužů poskytující placené sexuální služby okamžitě. Proto by se možná některé ženy nechtěly hlásit k prostituci.
- Pokud by se to stalo obecně přijímanou živností, těžko bude matka vysvětlovat dětem svou práci. Není to v souladu s morálkou společnosti.
- Prostituce je nemorální. Nevychází to z tradičních hodnot, která jsou postavená na hodnotách křesťanských.
- Může nastat změna sexuální normy.
- Může se stát, že bude nevěra ve vztazích obecně lépe přijímaná.
- Nabízení, poskytování, ale i koupě sexuálních služeb je proti svědomí člověka.

Legalizace prostituce je téma kontroverzní, rozděluje společnost. Tak jako se píše, že prostituce je nejstarší řemeslo, tak se můžeme ptát, jestli je to nejstarší zločin. Názory odborníků i neziskového sektoru se liší a z mého pohledu lze s oběma tábory v něčem souhlasit. Všichni chceme dobro pro někoho nebo něco. Nejčastěji lidskoprávní organizace chtějí to nejlepší pro lidi ze sexbyznysu jako důstojné pracovní podmínky, základní práva, rovné zacházení před zákonem, možnost a povinnost hrazení zdravotního a sociálního, atd. Zároveň, ale mluví o nejistotě, jestli to chtějí i samotní lidé ze sexbyznysu. Máme se jich ptát? Je argumentem, že nechtějí platit daně a chtějí práci tzv. na černo? Spíše ne. Je argumentem, že se legálně nechtějí přihlásit k sexuálním službám z důvodu stigmatizace? Spíše ano. Na druhé straně jsou odborníci, kteří přistupují k lidem

---

¹⁷⁵ Společné prohlášení odbornic a odborníka na téma legislativní úprava poskytování sexuálních služeb - CeskeZpravy. *ČeskeZpravy.eu | Aktuální události z domova a ze světa* [online]. Copyright © CeskeZpravy [cit. 21.03.2023]. Dostupné z: <https://ceskezpravy.eu/2020/06/zpravy-z-domova/spolecne-prohlaseni-odbornic-a-odbornika-na-tema-legislativni-uprava-poskytovani-sexualnich-sluzeb/>

ze sexbyznysu jako k obětem sociální nouze, obětem genderově podmíněného násilí a odmítají možnost zlegalizovat páchaní násilí na ženách. Výzkumy ROZKOŠE bez RIZIKA (R-R) z roku 2015 potvrzují, že téměř 70% klientek se setkalo s nějakou formou násilí.¹⁷⁶ Je vůbec možné legalizovat něco, když máme pochybnosti, zda je to dobrovolné a plné násilí?

Respondentky shodně uvedly legalizaci prostituce jako dilema. Pohled na povahu prostituce/sexuální práce je předmětem hodnotových a politických sporů a odráží se v klientské práci. Jedna z respondentek vidí legalizaci jako to nejlepší pro lidi v sexbyznysu a politiku státu. Osoby poskytující placené sexuální služby vnímá jako kompetentní osoby, které budou odpovědné sami za sebe, zda se živit legálně nebo nelegálně. Dvě respondentky mluvily o nejistotách s návrhem legalizace spojené. Na jedné straně by si přály, aby sexuální pracovníci měly všechna práva atd., ale vnitřně necítí, že je sexuální práce srovnatelná s jinou. Pro ně neplatí tvrzení organizace SEXUÁLNÍ PRÁCE MŮŽE BÝT PRÁCE jako každá jiná.

5.5 Výčet dalších dilemat v souvislosti se sociální prací s ženami v sexbyznysu

V následující podkapitole nabídnou stručnější popis další dilemat, které kolegyně uvedly v individuálních případech, ale považují je za důležité a zajímavé, co do vnímání kontextu sexbyznysu a sociální práce s cílovou skupinou osob v sexbyznysu.

Poskytnout sociální službu dívce mladší 18 let a zároveň tím porušit pravidla organizace?

O službu žádá žena, která není plnoletá, tedy není cílovou skupinou, zároveň by neměla poskytovat sexuální služby, protože je mladší 18-ti let. Pracovnice si klade otázku, zda je jediná, kdo může ženě pomoci a co má v této situaci dělat. Je zmiňována i nedůvěra v systém pomoci a ke kvalitě poskytované péče ostatních institucí. Zároveň přejímá pozici kontroly a uvědomuje si, že je nutné ženu upozornit na všechna rizika jejího jednání.

Pro sociální pracovníci zde vzniká dilema, zda porušit pravidla organizace, zda poskytnout službu nebo na koho ženu odkázat. Jednou z hodnot sociální práce je respektování důvěrnosti sdělených informací.

Osobou s přednostním přístupem k informacím je samozřejmě především klient a osobní data je možné předávat mimo zařízení sloužící klientům pouze s jejich výslovným písemným svolením, pokud zákon nebo soudní rozhodnutí nestanoví jinak.¹⁷⁷ Z pozice defenzivní praxe bude klientka spíše odmítnuta a přeposlána do jiných institucí nebo bude velmi zvažována oznamovací povinnost – zde je však fakt, že klientka do služby vstupuje anonymně a chybí tedy mnoho informací.

„Holce bylo tak 17 let, pocházela z romské osady a bydlí na ubytovně ve vyloučené lokalitě. Všichni ví, že dětská prostituce tady existuje a nikdo s tím nic nedělá. A mám to být já, kdo ji udá? A vlastně komu? Však sex mít může, pachatelem je zákazník nebo ti, kteří na ni kořistí. V jejím případě teta. Ona je oběť, ale necítí se tak. Výsledkem bude, že

¹⁷⁶ Násilí k sexuální práci nepatří, ROZKOŠ bez RIZIKA, z. s [online]. © 2020 [cit.20. 02. 2022].

¹⁷⁷ Srov. ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce*, s. 31.

nás v terénu nebudou chtít, ona se bude před námi schovávat. A kdo ji tedy pomůže? A s čím a jak? Ona to dělá dobrovolně, pak to nikoho nezajímá. Děti v prostituci jsou silná káva, to by se dit nemělo. Mám i já dělat, že ji nevidím, abych sebe nebo ji nedostala ještě do větších potíží? A pomůže, když ji nahlásím? Nebylo by lepší s ní pracovat? Snižovat rizika, informovat a být nablízku.“¹⁷⁸ Pracovnice zmiňuje, že cítí povinnost postupovat dle pravidel organizace, ale to by znamenalo, dívku odmítnout a tuto skutečnost nahlásit policii, protože jde o nezletilou dívku. Zároveň popisuje chybu a nedůvěru v systému pomoci.

Poskytnout sociální službu dívce mladší 18 let a tím porušit pravidla organizace?

- + Pokud sociální pracovnice takovou ženu potká, má možnost jí přiblížit sociální služby, případně ji odkázat někam, kde by dostala větší a efektivnější pomoc. Většina nezletilých nezná žádné možnosti a na koho se obrátit.
- + Pokud sociální pracovnice poskytne službu takové ženě a poruší tak pravidla organizace, má klientka možnost dozvědět se svůj zdravotní stav. Také bude mít přístup k informacím, jak snížit rizika spojená se sexuální prací.
- + Nezletilá uvěří tomu, že existuje nabídka pomoci a nejen represe (PČR, OSPOD, atd)

- Sociální pracovnice je zaměstnankyní organizace a měla by respektovat a držet se daných pravidel.
- Pokud nebude s nezletilou pracovat tahle sociální pracovnice, nebude s ní pravděpodobně pracovat ani nikdo jiný.
- Bude záležet individuálním svědomím a morálce každé sociální pracovnice, zda poskytne nezletilé potenciální klientce službu. Některá sociální pracovnice bude vnitřně cítit povinnost se vzepřít pravidlům, ale pro jinou sociální pracovnici to může být nekomfortní a striktně klientku odmítne, popřípadě zavolá př. na Policii.

Motivovat klientky k podání trestního oznámení, když nedůvěřují v systém pomoci?

Nedůvěra v systém pomoci obětem trestných činů bylo další zmiňované dilema. Násilí je v sexbyznyse velmi zastoupeno. U klientek, které zažily vydírání, napadení nebo i znásilnění si pracovnice kladou otázku, zda motivovat klientku k podání trestního oznámení, i přes velmi nízké tresty pachatelů, především skrze znalost někdy i dosti traumatizujícího průběhu celého procesu.

„V poradně byla žena, která byla znásilněna, když pracovala na ulici jako sexuální pracovnice. Trestný čin nahlásila. Policista nebyl profesionál. Celou situaci komentoval, že si to tak trochu zaslouží, říká si o to, v téhle branži násilí k sexu patří, atd. Bohužel měla další zkušenost s násilím. Zákazník vyžadoval anální sex, který provedl i přes její nesouhlas. Měla roztržený konečník a modřiny po těle. Chtěla ho udat a bezpečně provést systémem. Nevěřila, že to bude jiné a měla strach. Zákazník byl policista.“¹⁷⁹ Máme

¹⁷⁸ rozhovor se sociální pracovnicí R-R

¹⁷⁹ rozhovor se sociální pracovnicí R-R

dostatečně dobře nastaven systém péče o oběti v konečném důsledku? Nebude trauma z procesu pro klientku větší než trauma z násilí? Kdo to má rozhodnout? Jak motivovat klientku k podání trestného oznámení, když ani pracovník nemá důvěru v citlivé zacházení s oběťmi trestných činů? Patří to do kompetence sociální pracovnice? „*Sociální pracovníci mohou chápat cíl své činnosti jako pomoc klientovi řešit jeho obtížnou životní situaci. Na straně druhé je očekáváno, že je sociální pracovník zástupcem státu, který reprezentuje hodnoty a normy společnosti – tzn. vykonává sociální kontrolu.*“
180

Motivovat klientky k podání trestního oznámení, když nedůvěřují v systém pomoci?

- + Pokud bude sociální pracovnice klientku motivovat, měla by být přesvědčena o tom, že systém funguje, jak má. Služba by měla mít nějak zasítovaného nějakého policistu, který by mohl případně zmírnit stigmatizaci klientky.
- + Sociální pracovnice by klientku motivovat měla, protože nic neomlouvá páchaní násilí na ženách a mužích poskytujících placené sexuální služby. A mají práva (měli by mít) jako kdokoliv jiný.
- + Klientka by nahlásit násilníka, protože by mohl ublížit dalším ženám. A to jak v sexbyznysu tak také mimo něj. Znamenalo by to, že by ve společnosti žil bez trestu člověk, který páchá trestné činy.

- Sociální pracovnice by nemusela klientce doporučit násilníka nahlásit, protože ví, co ji čeká za dlouhý a nepříjemný proces.
- Tresty za znásilnění na území České republiky nejsou vysoké. (Na území ČR dojde ročně k 12 000 znásilnění. A každý druhý pachatel znásilnění je v ČR potrestán podmíněným trestem.¹⁸¹)

Jak nepřekročit hranice nastavení sociální služby a také svoje vlastní hranice sociální pracovnice?

Zde byla uvedena dilemata při práci s klientkami, které se mohou vyskytovat v akutní nouzi nebo nebezpečí, případně mohou být oběťmi obchodu s lidmi. Respondentky zmiňují, že je těžké například neposkytnout klientce malý finanční obnos na zajištění dopravy do bezpečí, nekoupit jí jídlo, když má hlad, neodvést klientku vlastním vozidlem mimo místo ohrožení. Může se jednat o **dilema pomáhajícího vztahu**. Má –li pracovnice s klientkou spíše *“neformální vztah, tak to sice usnadní získání důvěry, pracovníkovi jsou přístupnější informace často velmi soukromé povahy; je zde však větší riziko, že klient bude pracovníkem manipulovat, pracovník také může porušit zásadu rovnocenného přístupu ke klientovi (bude ochotnější mu pomáhat na úkor ostatních klientů).*”¹⁸² Jak důsledně a důkladně s ohledem i na čas pracovat se spolupracujícími organizacemi v tématu obchodu s lidmi, když identifikace oběti má sice jasně daná pravidla, ale **sklon zachránit oběť někdy může vést k tendenci porušit pravidla a konat rychle.**

¹⁸⁰ NOVOTNÁ, J. *Teorie sociální práce*, s. 60.

¹⁸¹ Bez trestu | Tvrdá data. *Bez trestu* [online]. Dostupné z: <https://www.beztrestu.cz/tvrda-data>

¹⁸² JANOUŠKOVÁ, K., NEDĚLNÍKOVÁ, D. *Sborník studijních textů pro terénní sociální pracovníky*, s. 38

Sociální pracovnice uvedla „Byly jsme s kolegyní na trase, najednou k nám přiběhla žena, která před někým nebo něčím utíkala. Vypadala vyděšeně, ustrašeně a velmi chvátala. Prosila nás o 16 Kč na autobus, který právě přijížděl. Věděly jsme, že je to klientka, že bychom neměly, ale peníze jsem ji dala. Zpětně mi došlo, že jsem nás mohla dostat do potíží s pasákem. Měly jsme podezření, že ženy na trase jsou v prostituci nedobrovolně nebo dokonce nuceně. A k tomu jsem ještě porušila pravidla organizace. Ale pomohla bych každému člověku, který by takhle přiběhl bez ohledu na to, jestli je to klientka nebo ne.“¹⁸³

Jak nepřekročit hranice nastavení sociální služby a také svoje vlastní hranice sociální pracovnice?

- + Pokud sociální pracovnice překročí hranici nastavení sociální služby i rámec hranic sociálního pracovníka a dá klientce 16 Kč na autobus, může to být pro klientku dobré. Možná se necítí dobře, možná před někým utíká a 16 Kč ji může v současné situaci zachránit.
- + Pokud by klientka finance dostala, mohla by to brát jako okamžitou efektivní pomoc a mohl by existovat do budoucna lepší a otevřenější prostor a pevnější vztah mezi klientkou a sociální pracovnicí.
- + Pokud sociální pracovnice klientce peníze nedá, a nebude se ohlížet na další aspekty, udrží si profesionální přístup.

- Pokud klientce peníze nedá, může to mít následky. Nestihne autobus, atd... možná před někým utíká.
- Pokud sociální pracovnice klientce finance dá, a ona doopravdy před někým utíká a ten někdo by to viděl, nebo by se to prozradilo, mohla by být sociální pracovnice v ohrožení.
- Ohrožení fungování sociální služby, manažeři/pasáci nás nenechají nás v kontaktu s klientkami
- Ostatní klientky budou chtít peníze v krizových situacích

Na scéně sexbyznysu se pohybují lidé různého vzdělání, věku nebo společenského postavení. Nejčastěji jsou to lidé, kteří nabízejí placené sexuální služby dobrovolně a se souhlasem. Sociální pracovnice popisují, že na scéně sexbyznysu se setkávají i s lidmi, kteří v terminologii ROZKOŠE bez RIZIKA poskytují nedobrovolně, ale se souhlasem. Bohužel i v 21. století stále existuje obchod s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, tedy poskytování sexuálních služeb bez souhlasu osoby. Ať už má odborná veřejnost jakýkoliv postoj k fenoménu prostituce, tak všichni se shodují na tom, že nucení k sexuálním službám a prostituce dětí a mladistvých do lidské společnosti nepatří.

---

¹⁸³ rozhovor se sociální pracovnicí R-R

6 Etická teorie - dilema poskytování sociální služby v době Covidu

V roce 2020 vznikla úplně nová situace, kterou nikdo ani sociální pracovníci do té doby neřešili. Vyskytl se Covid, bylo ohroženo veřejné zdraví a následoval nouzový stav v celé České republice. V některých momentech byl upraven volný pohyb osob, v některých hodinách byl dokonce zákaz vycházení. Situace byla hodně proměnlivá a nikdo si nebyl jist jaký pravidla a na jak dlouho budou platit. Chyběly včasné konkrétní informace o způsobu a možnostech sociální práce. Sociální pracovníci popisují dilema, které se vztahuje k mlčenlivosti a zároveň potřebou trasovat kontakty, pokud byl někdo nakažen touto nemocí. Vznikaly otázky, zda poskytováním sociální služby nedojde k ohrožení cílové skupiny, jak z pohledu, že by je mohly případně sociální pracovníci nakazit, tak z pohledu, jak zabezpečit diskretnost a anonymitu služby. Sexuální pracovníci často své působení v sexbyznysu před okolím tají z důvodu stigmatizace. Pracovníci si kladly otázky, co by měly dělat, pokud by musely klientky trasovat a nahlásit je na krajské hygienické stanice a uvést místo, kde se kontaktovaly. Níže je rozbor etického dilema z pohledu etických teorií.

6.1 Deontologie

Deontologie je nauka o povinnostech (z řeckého *deon* - co má být, povinnost). Vyjadřuje přesvědčení, že jednání může být morální (nebo nemorální) samo o sobě na základě své imanentní povahy a nezávisle na následcích. Důležitý je úmysl jednatelce, nikoli výsledek jednání.¹⁸⁴

Nejznámější vyjádření tohoto směru představuje dílo Immanuela Kanta, který vychází z toho, že každý člověk má jak přírodní, tak i rozumovou složku. Přírodní empirickou rovinu je tedy schopen přesáhnout. Člověk proto není motivován k činu pouze libostí a nelibostí (přírodní složka - motivace z náklonnosti), ale i čistým rozumem (tj. smyslově neinstrumentalizovaným, jde o motivaci z povinnosti). Motivace z čistého rozumu nepředpokládá nic empirického, neslibuje osobní prospěch nebo materiální statky. Je to čistá povinnost, nepodmíněný příkaz, tedy kategorický imperativ. Nezáleží na tom, jestli člověk tento imperativ uzná, nebo ne.

Nemění to nic na tom, že je imperativu a priori podroben. Kategorická motivace z rozumu totiž vyplývá z rozumové povahy člověka.¹⁸⁵

Sociální pracovníci si kladly otázku, co je pro klientky v této situaci nejlepší. Čistý rozum jim říkal, že jsou to ženy, které sociální službu potřebují. Zvažovaly, co je však nutnější? Je to zabezpečit klientky a poskytnout jim potřebnou pomoc nebo je potřeba chránit jejich zdraví nebo je třeba chránit zdraví veřejnosti?

Kategorický imperativ je možné formulovat i na základě účelu o sobě:

*„Jednej tak, abys používal lidství jak ve své osobě, tak i v osobě každého druhého, vždy zároveň jako účel a nikdy pouze jako prostředek.“*¹⁸⁶

Z toho pro Kanta vyplývají povinnosti k sobě: úsilí o vlastní dokonalost. Vzhledem k druhým: úsilí o cizí blaženost. Účel (dobro, účel chcení) musí vyplynout z rozumu, musí být nepodmíněný a absolutní. Rozumový účel musí být zároveň a priori objektivně nutný pro všechny rozumové bytosti. Naproti tomu účely kladené empiricky (motivace libosti

¹⁸⁴ Srov. MATOUŠEK, O. et al. *Metody a řízení sociální práce*, s. 28.

¹⁸⁵ Srov. MATOUŠEK, O. et al. *Metody a řízení sociální práce*, s. 28.

¹⁸⁶ KANT, I. *Základy metafyziky mravů*, s. 75.

a nelibosti) jsou vždy relativní a jsou to jen prostředky k uspokojení subjektivních potřeb. Neměli bychom tedy jednat s druhými lidmi jen jako s objekty nebo prostředky pro naše vlastní cíle (tento požadavek platí nejen pro vztah sociální pracovník - klient, ale i naopak). Každý člověk je hoden úcty jednoduše proto, že je člověkem - není přitom důležité, jestli nám je, či není sympatický, užitečný, nebo jestli s námi jedná poctivě, či ne. Kantovské etice je cizí představa, že by účel světil prostředky.¹⁸⁷

Kategorický imperativ neobsahuje žádný konkrétní morální obsah, nýbrž jen stanoví formu obecného zákona jakožto kritérium posuzování maxim. Tato rozumová forma zobecnitelnosti je vlastní čisté jádro morální motivace. Kant vysvětluje: „*Praktické pravidlo je tedy stanoveno a priori nepodmíněně, a tedy jako kategorická věta, jíž je vůle naprosto a bezprostředně objektivně určována. Neboť bezprostředně zákonodárný je tu čistý, sám o sobě praktický rozum. Vůli chápeme jako určenou nezávisle na empirických podmínkách, tedy jako čistou vůli, určenou pouze formou zákona. A tento určující důvod chápeme jako nejvyšší podmínku všech maxim.*“ Jako klíčové je u této formulace fakt, že zákonodárný je v tomto případě praktický rozum.¹⁸⁸

Morálně dobré jednání je takové, které vzniká na základě rozumného motivu — motivu povinnosti. Morálně špatné je potom to jednání, jehož motivem je náklonnost. Záleží přitom na vůli jednajícího. Úlovek jedná dobře, když jedná vědomě a chtěně z povinnosti, a jedná špatně, když jedná vědomě a chtěně v rozporu s povinností. Mravní dobro je to, co je ve shodě se svědomím, protože ve svědomí se děje převedení mravního principu v konkrétní povinnost.

Povinnost sociálního pracovníka je poskytovat sociální služby ohroženým skupinám. Vědomě tedy naplňovaly poslání organizace, ve které pracují. Ale i tam byl rozpor. Jedním z poslání organizace je, že preventivním působením přispívají veřejnému zdraví. Co měla tedy být ta prevence? Přestat být v osobním kontaktu s klientkami?

Kantovský přístup říká, že máme vždy plnit svou povinnost a neohlížet se na důsledky. Sociální pracovníci však často musejí pátrat po okolnostech a souvislostech a teprve potom zvažují, jaké jednání bude šetrné a výhodné pro jednotlivého klienta a jaké jednání bude výhodné pro společnost jako celek.¹⁸⁹

Zde mohly být důsledky velké. Jak pro samotné pracovnice, mohly ohrožovat i své zdraví, ohrozit klientky, tím, že je budou muset trasovat, pokud bude pracovnice pozitivní. A co bude dobré pro společnost?

Běžně je toto všeobecné poznání dobra a zla označováno jako svědomí, které Kant chápe jako každému vlastní praktický rozum v kategorickém nároku mravního zákona.¹⁹⁰ Z pohledu Kantova čistě morálního hlediska se svědomí nikdy mýlit nemůže, protože je výlučným měřítkem mravnosti. Kant je přesvědčen, že bludné svědomí je absurdnost. Pokud se však zabýváme praxí sociální práce, je nutné si říci, že v rámci sociálních kontextů, ve kterých lidé žijí, existují uznávané standardy toho, co je správné. Pokud se jednotlivé osoby od nich ve svých názorech odchyľují, mohou být tyto názory posuzovány jako omyly. A poté můžeme, ne z pohledu morálního hlediska, ale čistě vázaného na vyskytující se skutečnosti, uvažovat o bludném svědomí.¹⁹¹

Problematickou otázkou využití teorie I. Kanta v sociální práci může vyvolat jeho přesvědčení o předporozumění základního všeobecně rozšířeného mravního vědění. Kant

¹⁸⁷ Srov. MATOUŠEK, O. et al. *Metody a řízení sociální práce*, s. 28.

¹⁸⁸ Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, s. 53.

¹⁸⁹ MATOUŠEK, O. et al. *Metody a řízení sociální práce*, s. 29.

¹⁹⁰ Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, s. 78.

¹⁹¹ Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, s. 97-98.

předpokládá, že každý ví, co je dobré a co je špatné a také, že každý ví, že dobro je nutno konat a zlo nekonat.¹⁹²

Tato specifická doba ovšem přinesla to, že nikdo si nebyl zcela jist, co je to správné řešení. Nepřicházely včas ani jasně dané pravidla z nadřazených orgánů.

Kant určuje zásadu, že mravní chtění je hodnotou samo o sobě, bez ohledu na následky. Kant má také samozřejmě zájem na tom, aby byly následky etického jednání co nejlepší, ale pro mravní posouzení jednání platí se na tyto následky neohlížet. Znamená to, že dobrá vůle je již dobrem, i když se nepodaří provést vytyčený záměr. Pokud se nám tedy i přes veškeré úsilí nepodaří nic vykonat a zbyde pouze dobrá vůle, má to svou plnou hodnotu samo v sobě. Nesmí se však jednat pouze o zbožné přání, musí být vynaloženy všechny dostupné prostředky, které jsou v naší moci. Užitečnost už je pak jen něco navíc, ale není zde proto, aby určovala hodnotu.¹⁹³

Bylo tedy dobrou vůlí sociálních pracovníků, mít na prvním místě potřeby klientek? Nebo mohlo být jejich dobrou vůlí nikoho neohrožovat a pracovat jen on-line? Ze začátku celé situace chyběly i ochranné pomůcky pro práci. Co tedy bylo jejich zbožným přáním? Jedna z respondentek uvádí, že vynaložila všechny své dostupné prostředky a spolu s kolegyněmi vyjednávala, jaké stanovisko k situaci dá krajská hygienická stanice.

Klíčovou otázkou pro Kanta je, jak objevit racionální základ smyslu pro povinnost a odvodit z něj princip, podle něhož bychom mohli rozlišit mezi správným a nesprávným.¹⁹⁴

Jednání se však mohou dít podle zákona a přesto skrze nějaký zájem nebo cit, který je vlastně motivací pro to, aby byla vůle určena mravním zákonem a nikoli pouze kvůli zákonu samému. Kant rozlišuje mezi legalitou, z níž plyne takové jednání, které naplňuje pouze literu zákona, a moralitou, kdy jednání obsahuje také ducha zákona, jiným slovem - mravní smýšlení.¹⁹⁵

Protože tedy to, co je mravně správné nenacházíme v jednání, které je pro oči viditelné, ale záleží v tom, co je za tímto jednáním, co oči nevidí, ve smýšlení, tak i používání příkladů mravně správného chování je třeba chápat odpovídajícím způsobem. Žádné napodobování nějakého příkladu totiž nemůže být projevem morálního smýšlení a naplňuje možná literu zákona, nikdy však jeho ducha. Mravnost spočívá v principu čistého rozumu a nikdy ve zkušenosti.¹⁹⁶ U deontologických pojetí se rozlišuje vedle **morálně povinovaného (povinnosti) a morálně zakázaného i morálně dovolené** – oblast morálně dovoleného je většinou větší než oblast morálně povinného.¹⁹⁷

Za dilematické také pracovnice popisují, že budou-li nerespektovat vládní nařízení o trasování, jaký obrázek dají klientkám o sobě, o profesionalitě jejich organizace. „*Budeme jim fakt říkat, že nedodržujeme nařízení vlády? Co to bude znamenat? Jaký obraz o sociální práci klientům dáme?*“

Kant rozvíjí **ideu morální pospolitosti**: Je-li každá osoba autonomní (své zákonodárná), pak společenství takových osob má spočívat na obecných zákonech, jež si autonomní osoby dávají a uznávají se tak jako účely o sobě: „Jednej tak, jako bys na základě své maximy vždy byl zákonodárným členem v obecné říši účelů“ Kategorický

¹⁹² Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, s. 14;

¹⁹³ Srov. KANT, I. *Základy metafyziky mravů*, s. 20-21.

¹⁹⁴ Srov. THOMPSON, M. *Přehled etiky*, s. 105.

¹⁹⁵ Srov. NOVOTNÁ, H. *Kantova etika a možná podoba jejího přínosu pro praxi sociálního pracovníka*, s. 64

¹⁹⁶ Srov. NOVOTNÁ, H. *Kantova etika a možná podoba jejího přínosu pro praxi sociálního pracovníka*, s. 68

¹⁹⁷ Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, s. 53

imperativ nabývá významu principu spravedlnosti. To předpokládá jen takové maximy, které: - mohou dosáhnout konsensu - jsou distributivně výhodné – spravedlivé.

Kant v tomto ohledu mluví o **úloze praktické soudnosti**. Praktická soudnost aplikuje konkrétně to, co je v pravidle vysloveno obecně rozlišuje:

- 1) Maximy obecné praktické zásady mající charakter principů pro celé oblasti praxe,
- 2) Pravidla jednání: specifikují maximy se zřetelem k určitým situačním typům (určité kontexty jednání – méně obecné),
- 3) Konkrétní rozhodnutí: praktická soudnost konkretizuje maximy (principy) a pravidla v konkrétní povinnost, rozhodnutí.

Jaké maximy chtěly sociální pracovnice naplňovat? Měly je určovat ony? Respondentky uváděly, že některé jiné služby terénní práci dělaly, jiné ne. „*Vlastně nikdo nevěděl co to je, co se bude dít, jak se to bude vyvíjet. Já osobně jsem to vnímala jako vlastní zodpovědnost. Rozhodnout se, jak se zachovám. Zavřu se doma a budu čekat, co bude, pak po nějakém čase se uvidí, což mi trochu moje obavy napovídaly. Jenže cítím zodpovědnost za svoji roli sociálního pracovníka a ta mi velela jít do boje.*“

Morální kvalitu chování určuje Kant pouze na základě hodnocení motivace vůle. Chování samé nebo následky mého chování nejsou pro Kanta při posuzování morálnosti rozhodující: abychom mohli posoudit morální kvalitu skutků, je nutné hodnotit je výhradně na základě motivace. Kantova etika smýšlení tedy říká, že pro posouzení mravnosti jednání či osoby samotné musím zohlednit výhradně její smýšlení, které v sobě zahrnuje i účel vůle. To ovšem neznamená, že následky mého chování jsou nedůležité. Jako mravně jednající osobě mi dokonce nesmí být lhostejné, co z mého jednání vzejde.¹⁹⁸

Sociální pracovnice zmiňovaly obavy, co vzejde z toho, že nebudeme trasovat? Co se stane? Pro koho bude dobré, když trasovat klientky budeme?

U Kanta hraje důležitou roli dobrá vůle, bez které mohou být všechny dary přírody jako odvaha, rozhodnost, důvtip, soudnost apod. zlé a škodlivé, byť jsou v mnohém ohledu dobré a žádoucí. Není-li přítomna dobrá vůle, mohou vést všechny dary (moc, bohatství, čest, zdraví) ke smělosti a zpupnosti. Dobrá vůle totiž koriguje jejich vliv na mysl a tím i na celý princip jednání, které činí obecně užitečným. Dobrá vůle je tak nezbytnou podmínkou toho, aby byl člověk šťastný. Kant neuznává žádné vlastnosti, které by byly nepodmíněně dobré, vždy podle něj předpokládají dobrou vůli. Např. uměřenost v afektech, sebeovládání a chladné uvažování jsou v mnohém dobré, ale i přesto je nemůžeme prohlásit za dobré bez omezení. Protože bez zásad dobré vůle mohou dělat člověka ještě nebezpečnějšího a zavržení hodnějšího, např. chladnokrevný vrah.¹⁹⁹

Rozum je chápán jako nadindividuální mohutnost. Rozum sice na jednu stranu zákon dává, ale na druhou stranu je mu také podrobený a musí ho poslouchat. Zákon může člověku dokonce takový postoj a čin, který je v přímém rozporu s jeho přirozenou náklonností. Rozumem daný mravní zákon mi může přikazovat tak, že mi jde doslovně „proti srsti“, tedy že jde proti naší přirozené egoistické tendenci. Kant říká v tomto ohledu, že mravní zákon pokořuje naši domýšlivost, naši sobeckou zálibu v sobě samém a omezuje naši sebelásku.²⁰⁰

Blaženost a mravnost – mostem, který má zaručit vliv obecně platného mravního zákona na subjektivní vůli, je tzv. morální, intelektuální pocit, který Kant nazývá pocitem „úcty k zákonu“. Tento pocit je „vzpruhou, pružinou“ mé vůle, tedy subjektivní pohnutkou. S pojmem úcty k zákonu je však spojená úcta k osobám, „poněvadž jejich

¹⁹⁸ Srov. ČAPEK, J. et al. *Přístupy k etice II.*, s. 99

¹⁹⁹ Srov. KANT, I. *Základy metafyziky mravů*, s. 19-20.

²⁰⁰ Srov. ČAPEK, J. et al. *Přístupy k etice II.*, s. 96

přirozenost je už vyznačuje jako účely samy o sobě, tzn. jako něco, co nesmí být užito pouze jako prostředek, a v tomto smyslu tudíž omezuje veškerou libovůli (a je předmětem úcty)²⁰¹.

Jedna z respondentek zmiňuje: „*Služba je postavena na tom, že je diskrétní a anonymní, na důvěrném vztahu, uchování mlčenlivosti. Přijde nařízení vlády, které říká, trasovat kontakty, všechny! MPSV žádá doporučení v tomto směru nevydá. Neznám jinou službu, která by o tom v tomto kontextu uvažovala.*“ Při svém rozhodování, jak se zachovat se vztahovala k účtě k osobám. Na první místo dala klientky. Za dilematické ale v rozhovoru uvádí, zda by se neměla vztahovat k celé společnosti.

Každý člověk je hoden úcty jednoduše proto, že je člověkem - není přitom důležité, jestli nám je či není sympatický, užitečný, nebo jestli s námi jedná poctivě či ne. Kantovské etice je cizí představa, že by účel světil prostředky.²⁰²

„*Podle Kanta je hledisko univerzalizace – posuzování maxim – hlavní znak morality. Ptám-li se: Je to morální? Lze tuto otázku formulovat také jako: Mohu chtít (a myslet), aby všichni tak jednali jako já teď?*“²⁰³

Jedna z respondentek uvádí: „*Je zřejmé, že riziko přenosu zde bylo. A co teď s tím? Když bude sociální pracovnice pozitivní, nahlásíme klienty? Zradíme důvěru a princip sociální služby? Nebo nebudeme jezdit do terénu a vystavovat ženy tomuto riziku? Ohrozím službu nebo ženu? Strach o vlastní osobu jsme ve většině nepociťovaly, zpětně jsme to možná i podceňovaly.*“ Sociální pracovnice uvádí, že možná i podcenily strach samy o sebe. Chtěla by, aby všichni jednali jako ona?

Výhodou deontologické etiky je jasné oddělení povinnosti od užitečnosti a osobního zájmu, což by mělo předcházet předpojatosti a diskriminaci. Nevýhodou je určitý formalismus, který se může projevit rigidním plněním toho, co je bez ohledu na následky považováno za povinnost (v extrému může dojít např. u dodržování slibu i tehdy, když z takového jednání plyne strádání pro mnoho lidí) a obtíže při určování povinnosti v konkrétní situaci.

Kritici poukazují také na to, že lidé, které motivuje k jednání instinkt, zvyk nebo soucit, mohou být lidštější než ti, kteří jednají jen na základě abstraktního smyslu pro povinnost.²⁰⁴

Z pohledu Kanta by se dalo říct, že pracovnice byly vedeny dobrou vůlí. Vláda, nouzový stav, zákon o veřejném zdraví, nařízení vlády mohly být však v rozporu s jejich přirozenou náklonností. Kladly si otázky, jaká jsou maxima pro jejich klientky a jaké jsou maxima pro celou společnost. „*Jednej jen podle té maximy, o níž můžeš zároveň chtít, aby se stala obecným zákonem*“.²⁰⁵

6.2 Utilitarismus

Utilitarismus nám předkládá, že žádné lidské jednání není samo o sobě špatné nebo dobré. Mravně hodnotíme až následky, které od jednání očekáváme. Člověk má jednat tak, aby jeho jednání přineslo co nejvíce dobra a co nejméně zla pro všechny, kterých se dané jednání nějakým způsobem dotýká. Sociální pracovník by měl k těmto faktům přihlížet,

²⁰¹ Srov. ČAPEK, J. et al. *Přístupy k etice II.*, s. 97

²⁰² Srov. NEČASOVÁ, M. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*, s. 31.

²⁰³ ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, s. 54

²⁰⁴ Srov. MATOUŠEK, O. et al. *Metody a řízení sociální práce*, s. 28.

²⁰⁵ KANT, I. *Základy metafyziky mravů*, s. 62.

měl by tedy hledat takové přístupy řešení, kde převažuje pozitivní stránka věci ve prospěch klienta.²⁰⁶

Sociální pracovnice řešily, pro koho bude dobré, když budou jezdit do terénu a poskytovat sociální služby. Bude to dobré pro klientky? Nepřevažuje spíše řešení pozitivně pro klientky, když se nepotkají a budou eliminovat riziko nákazy?

Jeremy Bentham (1748 - 1832) předpokládá, že zájem společnosti není ničím jiným než sumou individuálních zájmů jejích členů. Jednání tedy zvyšuje štěstí (dobro) společnosti jen tak dalece, jak dalece se zvyšuje celkové množství individuálního štěstí (dobra). Základem je „**co největší štěstí pro co nejvíce lidí**“. Bentham nabízí kvantitativní kalkulaci štěstí. Nevidí kvalitativní rozdíly mezi jednotlivými formami příjemného, protože podle jeho kalkulu se jednotlivé druhy příjemného a nepříjemného mohou lišit jen v rámci kvantitativních kritérií.²⁰⁷

John Stuart Mill (1806 - 1873) se naproti tomu domnívá, že existují kvalitativně měřeno různé druhy štěstí (výše je hodnoceno např. štěstí spočívající v činnosti intelektu nebo představitosti).²⁰⁸

Oba se nicméně shodují v názoru, že jedině štěstí má svoji vnitřní hodnotu. Vše, co je dobré, je dobrým jen proto, že přináší štěstí. Kritikové upozorňují na to, že existují i jiné věci, které mají hodnotu samy o sobě, např. přátelství, znalosti, estetické citění. Tyto věci mohou být hodnotné, i když ke štěstí vést nutně nemusí.²⁰⁹

Jednání, které maximalizuje štěstí v krátkodobé perspektivě, se může z dlouhodobé perspektivy jevit jako zcela nevhodné pro maximalizaci celkové sumy štěstí.

- Nikdy není dopředu jisté, jaké budou následky jednání.
- Jakékoli jednání se může jevit jako morálně správné v určité specifické situaci (např. nedodržení slibu, vražda) - utilitarismus může vést k takovým činům, které by dobrý člověk za normálních okolností nemohl tolerovat.
- Sociální princip utilitarismu chápe Sociální užitek jako sumu užitku nebo průměrný užitek. Tím se odsouvá hledisko podílové spravedlnosti. Průměrný užitek pak nepodává žádnou informaci o užitku pro konkrétního jednotlivce.
- Utilitarismus může být nespravedlivý v případě, kdy se např. obětuje štěstí jedné skupiny lidí pro to, aby se dosáhlo větší sumy štěstí pro jinou skupinu lidí.²¹⁰

Jednou ze služeb byla potravinová pomoc, klientky přišly o zdroj příjmu a neměly finance na zajištění obživy. Sociální pracovnice tedy vyhodnotily, že se jedná o specifickou situaci, ale nevěděly, jaké budou následky jejich jednání, přesto se rozhodly, že jejich povinnost je sociální služby poskytovat.

Měli bychom jednat tak, „*aby následky našeho jednání či pravidla jednání byly optimální pro blaho všech zúčastněných.*“²¹¹

Druhá kritika utilitarismu vychází z paradoxu. Pokud se vědomě řídíme principem největšího štěstí, možná tím vždy největší štěstí nezpůsobíme.²¹²

Jedna z respondentek říká: „*Je zřejmé, že riziko přenosu zde bylo. A co teď s tím? Když bude sociální pracovnice pozitivní, nahlásíme klienty? Zradíme důvěru a princip sociální služby? Nebo nebudeme jezdit do terénu a vystavovat ženy tomuto riziku?*

²⁰⁶ Srov. MATOUŠEK, O. et al. *Metody a řízení sociální práce*, s. 29.

²⁰⁷ Srov. NEČASOVÁ, M. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*, s. 33.

²⁰⁸ *tamtéž*

²⁰⁹ NEČASOVÁ, M. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*, s. 34.

²¹⁰ Srov. MATOUŠEK, O. et al. *Metody a řízení sociální práce*, s. 30.

²¹¹ ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, s. 121.

²¹² Srov. ČAPEK, J et al. *Přístupy k etice II.*, s. 195.

Ohrozím službu nebo žemu? Strach o vlastní osobu jsme ve většině nepocítovaly. “ Jaké tedy mohly být následky jejich jednání, a vedlo by přerušení služby k blahu všech zúčastněných?

Základní utilitaristická pozice jako kombinace čtyř principů. Utilitarismus jako normativní etika chce podat relativně jednoduché, empiricky uchopitelné kritérium mravního posuzování.²¹³

Jak můžeme chápat kombinaci čtyř principů na dilematu spojeným s Covidem 19:

Pokusím se shrnutí a konkretizaci řešení dilematu podle principů následků, užitečnosti, hédonismu a sociálního principu.

princip následků:

Mravní hodnocení se děje výlučně na základě následků, konsekvencí či účinků, které lze od jednání očekávat. Neexistuje tedy žádné jednání, které by bylo mravně správné nebo nesprávné samo o sobě, tedy na základě určitým sobě imanentních vlastností a nezávisle na následcích.²¹⁴

Následky jestliže nebudeme poskytovat sociální službu:

- Klientky v krizové situaci a bez pomoci lidské a odborné.
- Klientky bez informací o situaci př. nouzový stav, jejich povinnosti a práva.
- Snížená důvěra klientek v dostupnost a nízkoprahovost služeb.
- Nepochopení ze strany zadavatelů sociální služby - města, kraje, MPSV.
- Nižší pravděpodobnost nákazy pro sociální pracovnice.
- Větší klid v rodinách sociálních pracovnic.

Následky jestliže budeme poskytovat sociální službu:

- Klientkám se dostane potřebné pomoci - potraviny, roušky, dezinfekce, atd.
- Klientky budou mít informace o vládních nařízeních, opatřeních a o možnostech řešení př. dávky.
- Vyšší důvěra klientek v sociální služby.
- Budeme muset trasovat kontakty v případě positivity na Covid.
- Ochrana zranitelných osob a následně veřejnosti - zajištění karantény a izolace pro klientky.
- Vyšší pravděpodobnost nákazy a šíření nemoci.
- Neklid v rodinách sociálních pracovnic.
- Budeme příkladem dobré praxe v práci s osobami v sexbyznysu.

princip užitečnosti:

Podle kterých kritérií se mají posuzovat následky jednání? Utilitarista odpovídá: Kritériem je prospěšnost, užitečnost následků jednání pro uskutečnění něčeho, co je dobré

---

²¹³ Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, s. 32

²¹⁴ Tamtéž s. 32

samo o sobě. V kalkulaci konsekvencí je tedy třeba uvažovat, do jaké míry mohou následky jednání být prospěšné pro uskutečnění dobra o sobě.²¹⁵

Užitečnost jestliže nebudeme poskytovat služby:

- Sociální pracovníce, když nebudou v terénu, tak mohou pracovat na iných úkolech organizace.
- Sociální pracovníce nebudou šířit potencionální nákazu a tím chránit veřejné zdraví.
- Rodiny sociálních pracovníc nebudou mít strach o zdraví a život své blízké.

Užitečnost jestliže budeme poskytovat služby:

- Monitoring situace v terénu - kolika lidí se krize dotýká, jak vypadá scéna sexbyznysu.
- Mapování potřeb klientek v nouzovém a krizovém stavu a možnost na ně reagovat.
- Zvědomování potřeb klientek a služeb u zadavatelů, vyjednávání podmínek pro klientky př. testování na Covi na noclehárně.
- Klientky budou mít zajištěné základní lidské potřeby.
- Klientky mají dost informací, aby se rozhodovaly o svém životní stylu př. budou bydlet na nočním klubu, nosit roušky, dodržovat zákaz vycházení atd.
- Ochrana zdraví klientek a veřejného zdraví.
- Pomoc obětem násilí díky dostupnosti služby.

princip hédonismu:

Utilitarismus jakožto empiristická pozice může definovat dobro samo o sobě pouze hédonisticky. Záleží v uspokojování lidských potřeb a zájmů, tedy ve slasti, radosti, v (hédonisticky chápaném) štěstí. Na otázku, o které potřeby a zájmy při tom jde, odpovídají utilitaristé tolerantně. Každý určuje v plánu svého života své vlastní preference a tím i profil svého hédonistického kalkulu. Dobrem o sobě je lidské štěstí. V čem toto štěstí záleží, to určuje každá osoba sama pro sebe.²¹⁶

Princip hédonismu, jestliže nebudeme poskytovat služby:

- Sociální pracovníce budou doma na home office.
- Sociální pracovníce budou mít více času pro sebe a rodinu.
- Sociální pracovníce budou šťastné, že sníží riziko nákazy.

Princip hédonismu, jestliže budeme poskytovat službu:

- Sociální pracovníce se cítí šťastně, protože jsou potřebné a užitečně a je to vidět.
- Klientky jsou spokojenější - došlo k naplnění jejich zakázek.
- Klientky mají radost, že na jejich práva a lidskou důstojnost organizace myslí.
- Klientky jsou šťastné, že dostávají věci z potravinové banky zadarmo - jídlo, roušky, atd.

---

²¹⁵ Tamtéž s. 32

²¹⁶ Tamtéž s. 33

sociální princip:

V mravním kalkulu nejde jen o štěstí samotného jednajícího, ale o štěstí všech, jichž se jednání dotýká, o co možná největší štěstí co možná největšího počtu lidí. Jde o co možná největší sumu sociálního užítku, event. O co možná největší průměrný užitek.²¹⁷

Princip sociální, jestliže nebude poskytovat službu:

- Ochrana veřejného zdraví - sociální pracovníce jsou doma na home office a snižují možnost nákazy ve společnosti. Ona, její okolí a veřejnost budou spokojenější.

Princip sociální, jestliže budeme poskytovat služby:

- Stát má částečně zajištěnou péči o osoby ze sezbyznysu.
- Klientky a lidé z prostředí sexbyznysu mají naplněné základní potřeby.
- Ochrana veřejného zdraví - sociální pracovníce edukují klientky o tom, jak se chovat bezpečněji směrem k Covid-19 a tím i klidnější veřejnost.
- Ochrana veřejného zdraví - sociální pracovníce spolu s městem zajistili karanténní a izolační byt pro klienty nízkoprahových sociálních služeb. Odborná i laická veřejnost jsou klidnější, že je o lidi postaráno.

Principy ukazují, jak těžké a náročné může být najít řešení a určit, které je správné. Argumenty, které principy nabízejí mohou sloužit jako podklad nebo obhajobu řešení, ale žádné z nich nám nenabízí jednoznačnou odpověď.

Utilitarismus má více forem. **Utilitarismus činu** (jednání), podle kterého je správnost jednání determinovaná jeho výsledkem v tom jednotlivém případě kalkulu se podrobuje každé jednotlivé jednání. Naproti tomu **utilitarismus pravidla** bere v úvahu konsekvence, které v dlouhodobé perspektivě pravděpodobně nastanou, když se případ zobecní a bude vnímán jako precedens.²¹⁸

Princip nestrannosti. Když posuzujeme jednání, nemůžeme upřednostňovat dobro jedné osoby před kteroukoliv jinou.²¹⁹ Interpretace nestrannosti: „Moje štěstí nemá pro mě být o nic významnější než tvoje štěstí. Požadavek nestrannosti se tak v Millově díle stává požadavkem, aby naše chování bylo zcela prosto sebestřednosti, a říká, že nesmíme nadřazovat vyhlídku na vlastní blaho blahu ostatních.“²²⁰

V souvislosti s každou normou, jež má být principem mravnosti, se často, a právem, klade otázka: Co je její sankcí? Z jakých motivů se jí máme řídit? Nebo specifičtěji: Co je zdrojem její závažnosti?²²¹

Základní sankcí veškeré mravnosti (nehledě na vnější motivy) tedy je vnitřní subjektivní citění. Proto ty, kteří mají jako normu užitečnost, nepřivádí nikterak do rozpaků otázka: „Co je sankcí této konkrétní normy?“ Můžeme odpovědět Totéž: „co je sankcí všech ostatních norem – citění lidí ve svědomí.“²²²

²¹⁷ Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, s. 33

²¹⁸ Srov. MATOUŠEK, O. et al. *Metody a řízení sociální práce*, s. 29

²¹⁹ Srov. ČAPEK, J. et al. *Přístupy k etice II.*, s. 181

²²⁰ Tamtéž., s. 191

²²¹ Srov. MILL, J. S., *Utilitarismus*, s. 82.

²²² Tamtéž s. 86., 87

Sociální pracovníce řešily, jaké má poskytování služeb následky, pro koho je užitečné, když zůstanou s klientkami v kontaktu. Jaké budou sankce, pokud by například nakazily klientku. Kde budou v karanténě? Budou muset klientky říct, čím se živí a nahlásit i svoje zákazníky a ostatní kolegyně? Co je jejich povinnost, mají chránit veřejné zdraví na prvním místě, eliminovat riziko nákazy nebo se starat o zranitelnou skupinu a zajistit jim podporu a řešení v jejich nepříznivých sociálních situacích. Pracovnice také uvedly, že pokud ony samy měly obavy o svoje zdraví upřednostnily vlastní blaho nad blaho ostatních, tak do terénu nejely. Zároveň by si nepřály, aby se tento způsob zobecnil a byl vnímán jako precedens.

Závěr

V závěrečné kapitole se pokusím o shrnutí výsledků výzkumného šetření v kontextu teoretických východisek práce a vlastní reflexi z pohledu praxe sociální pracovníce ROZKOŠE bez RIZIKA.

Cílem mé práce bylo popsat specifika sociální práce s touto cílovou skupinou, definovat a rozebrat dilematické situace, které sociální pracovníce řeší, a eticky je reflektovat. Dilematické situace jsou stěžejním tématem mé diplomové práce. Cíl práce byl naplněn.

Kolegyně se často opírají o hodnoty sociální práce, především bylo často zmiňováno respektování svobodného rozhodování klientek, lidská důstojnost, mlčenlivost a diskrétnost. Každá z respondentek šetření měla více jak tři roky praxe v nízkoprahových sociálních službách prevence, byly z různých krajů ČR a různého věku od 25 let do 55 let. V úvodu jsem si pokládala otázku, zda jsou kolegyně v souladu s filozofií, kulturou a hodnotami organizace. Měla jsem předpoklad, že i když pracují pro organizaci, která respektuje sexuální práci jako práci, tak právě v oněch dilematických situacích se ukáže, jaký postoj zaujímají a jaký vliv to má na jejich etické uvažování, rozhodování a praxi.

Obecně lze na základě rozhovorů říci, že mladší kolegyně tzn. pod 35 let, jsou k tématu sexbyznysu flexibilnější, více akceptující a respektují zakázku klientek, i když je v rozporu se zadáním společnosti nebo organizace. Naopak zkušenější sociální pracovníce, to jak v oblasti profesní, tak i osobní, častěji vstupují do pozice kontroly a jeví se jako pevnější v postojích. Možná by se dalo říci, že životním mezníkem jsou vlastní děti. Pokud jsem se respondentek zeptala na téměř až obligátní otázku: „*Umíš si představit, že by se sexem živilo Tvé dítě?*“, tak tři ze čtyř kolegyně jednoznačně odpověděly, že ne. Jedna kolegyně mi dala velmi zajímavou a inspirující odpověď: „*Že bych si přála, aby přišla holka domu s tím, že až bude velká, tak bude sexworkerka ... to asi ne! Ale pokud by se tak stalo, tak jako matka bych si přála, aby byla v bezpečí, a to současný stav nezařídí.*“

Možný rozpor mezi tím, co říká organizace a jak to cítí sociální pracovníce, si lze vysvětlit pohledem a zkušeností s cílovou skupinou. Sociální pracovníce v přímé práci potkávají nejčastěji ženy z nočních klubů, privátů a z venkovní scény. Všechno jsou to uživatelky sociální služby R-R, což znamená, že mají nějakou nepříznivou sociální situaci spojenou s poskytováním placených sexuálních služeb. Ale organizace R-R mluví o sexbyznysu jako celku, tj. o všech sexuálních pracovnících včetně online sexuálních pracovníc, luxusních společnic, suger daddy, atd. Tyto ženy ale nejsou klientkami R-R a zcela legitimně. O skupině online sexuálních pracovníc a luxusních společnic ví R-R dost málo na to, aby vydávala tvrzení, co je pro ně dobré. Nelze tyto skupiny plně spojovat a paušalizovat pravidla služby nebo legislativu.

Sociální pracovníce shodně uvedly dilemata spojená s těhotenstvím klientek, dětmi na scéně sexbyznysu, legalizací prostituce a povinné trasování v době pandemie Covid-19. Shodu nad volbou dilemat si můžeme z mého pohledu vysvětlit dvěma způsoby. Prvním je aktuálnost situace, např. zrovna tento případ řešíme v rámci supervize nebo intervize sociálních pracovníc. Druhým je revize metodických postupů, kdy tomu předchází metodická porada a následně nový metodický pokyn je zpracován a rozeslán do organizace.

Často se jedná o dilemata vyplývající ze zájmu uživatele versus veřejného zájmu, dilemata pomoci a kontroly, nároků profese a vlastního bezpečí. Na základě rozhovorů bylo zjevné, že pozice kontroly není sociálním pracovnícím R-R vlastní. A to ani

v případech, kdy jde o nenarozené dítě nebo dětský pokoj sousedící se sado maso salómem v rodinném domě. Zvažují narušení důvěry s klientkou, jak směřem k sociální pracovníci, tak i k sociální službě. Neřídí se pouze povinnostmi, ale vždycky zvažují důsledky a hledají, co je dobré a pro koho. A teprve na tomto základě volí další postup.

Dilemata spojená s dětmi považují sociální pracovníci za nejvíce problematická. Děti jsou jednou z nejzranitelnějších cílových skupin a našim úkolem a úkolem celé společnosti je je chránit. Myslím, že není argumentem to, že naší klientkou je žena nikoliv dítě, nebo, že je žena „pouze“ těhotná. Dokonce ani to, že dítě není v přítomnosti poskytování sexuálních služeb, ale pouze vedle v pokoji. Nutně to nemusí znamenat udání represivní instituci, ale velký kus kontrolní a podpůrné sociální práce na změně stávajícího stavu.

Dilema spojená s legalizací prostituce lze považovat za střet hodnot pracovníků a hodnot organizace. Otázkou je, zda by sociální pracovníci uvedly toto dilema, kdyby pracovaly v jiné organizaci? Dovolím si napsat, že ne. V tématu, které může ovlivnit nejenom sexuální pracovníci a pracovníky, ale také budoucí generaci a společnost, je třeba být obezřetní, až opatrní. Pro kolegyně, které uvedly, že považují poskytování sexuálních služeb proti svědomí člověka, musí být náročné pracovat na zakázce klientky, např.: *„Nevydělávám tolik peněz, dostávám se do dluhové pasti a potřebovala bych více profesionalizovat svou práci, svůj profil, atd.“* Sociální pracovníci se nechce pracovat na těchto zakázkách, nejsou manažerky klientek, ale klíčové sociální pracovníci. Z rozhovorů vyplynulo, že jako dilematické sociální pracovníci vidí onu legalizaci u klientek sociální služby. Často jde o ženy, které pracují skrytě a anonymně. Nechtějí, aby se vědělo, že pracují v sexbyznysu. Mohli bychom si myslet, že se za svou práci stydí, bojí se reakce okolí a své rodiny. Zde není předpoklad, že to, co vydělají, ještě zdaní. Často klientkám vyhovují nezdaněné peníze, s čímž kolegyně nesouhlasí, ale mají pro klientky pochopení. Zároveň si ale pracovníci uvědomují, že legalizace by mohla přinést i pozitiva pro osoby ze sexbyznysu. Legalizace je nejčastěji tématem politickým. Za dobu historie proběhlo mnoho snah o ukotvení prostituce. Nikomu se zatím nepodařilo prostituci vymýtit nebo naopak integrovat prostitutky do běžné společnosti. Na základě mé etické reflexe a reflexe kolegyně musím zpětně přiznat, že jsem ráda, že zákon o legalizaci prostituce neprošel v platnost. Jedno je jisté, konsenzus nad legalizací prostituce není možný, dokud ji budeme spojovat s morálkou. S rychlým vývojem online sexbyznysu a historickou zkušeností předpokládám, že návrh na legalizaci prostituce za nedlouho přijde.

Pandemie Covid-19 naopak dala podnět ke vzniku úplně nových dilemat pro sociální služby a sociální pracovníci. V situaci, kdy mediálním prostředím běží nonstop informace o tom, že se k nám blíží smrtelný virus, jediné doporučení je zůstat doma, omezit kontakty a používat ochranné prostředky a pomůcky, které nikdo neměl. Zpočátku jsme plnily doporučení a nařízení vlády a opravdu jsme věřily tomu, že po čtrnácti dnech se situace zlepší. Začaly nás kontaktovat klientky s prosbou o jídlo, drogerii, léky, sociální kontakt nebo informace. Rozhodovaly jsme mezi protichůdným zadáním, tzn., jestli budeme naplňovat zakázky klientek nebo veřejné instituce. V rozhodování je důležitá etická praxe a přístup k praxi sociálního pracovníka. V organizaci máme zastoupení asi všech typů sociálních pracovníků a o to těžší bylo udělat rozhodnutí. Jak bychom „donutily“ sociální pracovníci jet do terénu, když jsme pro výkon její práce neměly žádnou zákonnou oporu? Nic takového nebylo nakonec potřeba. Za vzniklé situace, kdy na nočních klubech zůstaly ty nejzranitelnější klientky - bez rodiny, zázemí, závislé na něčí pomoci, cizinky, jsme došly k závěru, že služby poskytovat budeme. Povinností sociálního pracovníka je poskytovat služby ohroženým skupinám a cílem organizace je ochrana veřejného zdraví.

Respondentky uváděly dilema spojené s pozitivitou na Covid-19, hlášení KHS a povinné trasování klientek v anonymní sociální službě. V sociální službě, která je postavena na diskrétnosti vzhledem k citlivosti témat a dat. Zároveň vystupovalo dilema nároků profese a vlastní bezpečí. Sociálním pracovnícím, které měly obavu o své zdraví, byl umožněn home office.

Na dilemata ohledně pandemie jsem se pokusila nahlédnout pomocí etické teorie deontologie a utilitarismu. Deontologie, která „jedná na základě etické povinnosti vyplývající z mravního zákona, tj. důležitý je úmysl jednání a při rozhodování se nezabývá následkem”,²²³ jednaly kolegyně podle povinnosti poslání sociálního pracovníka a začaly poskytovat sociální službu. Jedna z respondentek s ohledem na svůj zdravotní stav vnímala jako svou povinnost řídit se nařízením vlády. Díky teorii utilitarismu, jejímž základem je „*co největší štěstí pro co nejvíce lidí*“²²⁴, jsem vyhodnotila následky řešení poskytování sociálních služeb v době pandemie, a to za pomoci principů užitečnosti, hédonismu a sociálního rozměru. Žádný z uvedených principů nenabízí jednoznačnou odpověď.

Rozhodování v etických tématech a dilematech v sociálních službách bývá složité, zvláště, když jde o klienty. Na sociálních službách je skvělá flexibilita, dále schopnost a ochota tzv. ohnout pravidla pro dobrou věc. Lidé, kteří tam pracují, mají často opravdový vztah ke službě a cílové skupině a v rozhodujících situacích se to vždycky ukáže. To, jestli něco sociální pracovníce umí, tak je identifikace a práce s dilematy. Dovolila bych si napsat, že určitou slabostí je, že nedokážou dilemata integrovat do teorie a jednají „z přirozena” a z mého pohledu srdcem a často správně. Na základě rozhovorů usuzuji, že etická zralost sociálních pracovníc přichází s praxí a osobními zkušenostmi. Záleží také na pracovním kolektivu, na nadřízené, ale i na tom, jak chtějí sociální pracovníce pracovat na sobě.

Diplomová práce má i své limity, kdy jako první je využití kvalitativního designu výzkumu, který poskytuje hlubší poznání zkoumané problematiky, ale nelze výsledky generalizovat na celkovou populaci, tedy sociální pracovníce organizace Rozkoš bez rizika. Nicméně výsledky a potažmo celá diplomová práce představuje hlubší sondu do této problematiky, které se v České republice prozatím nikdo výzkumně nevěnoval. Zároveň výzkum může představovat i podklad pro další studie, které se problematikou budou zabývat.

Na závěr bych chtěla poděkovat kolegyním za jejich ochotu a důvěru, kterou mi prokázaly velmi otevřenými a upřímnými rozhovory.

---

²²³ KANT, I. *Základy metafyziky mravů*, s. 52

²²⁴ Srov. NEČASOVÁ, M. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*, s.33

Seznam použitých zdrojů:

- ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0953-1.
- ANZENBACHER, Arno. *Úvod do filosofie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. Kapitola 7, Etika, s. 269-321. ISBN 80-7178-804-X.
- BARTLOVÁ, S. *Sociální patologie*. vyd. 1. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně, 1998. ISBN 8070132590
- BANKS, S., *Ethics and Values in Social Work*. 2end ed. New York: Palgrave, 2001.. 217 s. ISBN 0-333-94798-3.
- BARTLOVÁ, Sylva. *Sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Institut pro vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1998. ISBN: 80-7013-259-0
- BASSERMANN, Lujo. *Nejstarší řemeslo: kulturní dějiny prostituce*. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta, 1993. ISBN 80-204-0363-9.
- BAŠTECKÁ, Bohumila. *Psychosociální krizová spolupráce*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2013. Kapitola 1, podkapitola 1.6, (Strach), stud a vina, s. 59-65. ISBN 978-80-247-4195-6.
- BECKETT, CH., a MAYNARD, A., *Values and Ethics in Social Work*. London: Sage, 2005. ISBN 978-1412901406.
- CAKIRPALOGLU, P., *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia, 2004. 427 s. ISBN 80-7220-195-6.
- CEJP, Martin; BALOUN, Vladimír; KARABEC, Zdeněk; et al., *Organizovaný zločin v České republice III*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. ISBN 80-7338-027-7.
- ČAČKA, Otto. *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*. Brno: Doplněk, 1997, 381 s. ISBN 80-85765-70-5.
- ČAPEK, J. et al. *Přístupy k etice II*. Praha: Filosofia, 2015. ISBN 978-80-7007-442-8.
- DENZLER, Georg. *Zakázaná slast: Dva tisíce let křesťanské sexuální morálky*. 1. vyd. Brno: CDK, 1999. Díl II., Kapitola 4, Prostituce, s. 132-136. ISBN 80-85959-48-8.
- EYER, T., EYEROVÁ, L. *Jak naučit děti hodnotám*. 3. vyd. Praha: Portál, 1993. 160 s. ISBN 978-80-262-0399-5.
- FISCHER, O., *Role hodnot v etice pro sociální práci*. In: FISCHER, O., MILFAIT, R. a kol. *Etika pro sociální práci*. Jabok - Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická, 2008. 223 s. ISBN 978-80-904137-3-3.
- HAVELKOVÁ, Barbara; BELLAK-HANČILOVÁ, Blanka; FRÝBERT, Jiří; et al., *Co s prostitutí?: Veřejné politiky a práva osob v prostituci*. 1. vyd. Praha: Slon, 2014. ISBN 978-80-7419-149-7.

- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- HENRIKSEN, J.-O., VETLESEN A. J. *Blízké a vzdálené: Etické teorie a principy práce s lidmi*. Brno: Albert, 2000. ISBN 80-85834-85-5.
- CHMELÍK, J. a kol., 2001 *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, s. r. o., 2001. ISBN 80 -7178 – 739 - 6.
- JANDOUREK, J., *Slovník sociologických pojmů*. Praha: Grada Publishing, 2012. 264 s. ISBN 978-80-247-3679-2.
- JANOŤSKOVÁ, K., NEDĚLNÍKOVÁ, D. *Profesní dovednosti terénních pracovníků*. Sborník studijních textů. Ostravská univerzita v Ostravě. Ostrava, 2008. ISBN 978-80-7368-503-4.
- JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. 2. vyd. Praha: Triton, 2018. ISBN 978-80-7553-414-9.
- KANT, I. *Základy metafyziky mravů*. Praha: Svoboda, 1990. ISBN 80-205-0152-5.
- KLÍMA, Petr; HERZOG, Aleš; KUNC, Stanislav; et al., *Kontaktní práce: Antologie textů České asociace streetwork*, 1. vyd. Praha: Česká asociace streetwork, 2007.
- KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese: Psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. 2. vyd. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-150-9.
- KŘIVOHLAVÝ, J., *Psychologie smysluplnosti existence. Otázky na vrcholu života*. Praha: Grada Publishing, 2006. 204 s. ISBN 80-247-1370-5.
- KUTÁLKOVÁ, P., KOBOVÁ, L. 2014. *Sexuální násilí. Proč se nikdo neptá?* Praha: In IUSTITIA, 2014. ISBN 978-80-260-5793-2
- LANGMEIER, J. a KREJČÍŘOVÁ, D., *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.
- MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
- MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X .
- MATOUŠEK, O., *Slovník sociální práce*. Praha. Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368.
- Matoušek, O., *Základy sociální práce*. Praha. Potrál, 2001. ISN 80-7178-473-7.
- MÁTEL, A. – SCHAVEL, M. – MÜHLPACHR, P. – ROMAN, T. 1010. *Aplikovaná etika v sociálne práci a ďalších pomáhajúcich profesiách*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety. 413 s. ISBN 978-80-89271-89-4.
- MILL, J. S. *Utilitarismus*. Vyšehrad, 2011. ISBN: 978-80-7429-140-1 .

- MITLÖHNER, Miroslav. *Erotika a paragrafy*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. Kapitola 1, Sexuální výchova do každého domu, s. 13-19. ISBN 80-7169-691-9.
- MOŽNÝ, I., *Česká společnost*. Praha: Portál, 2002. 207 s. ISBN 80-7178-624-1.
- MURÍN, Gustáv. *Sex kontra kultura*. 1. vyd. Praha: Hynek, 1999. ISBN 80-86202-28-3.
- MUSIL, L., „*Ráda bych Vám pomohla, ale... “ Dilemata práce s klienty v organizacích*. Brno: Marek Zeman, 2004. 243 s. ISBN 80-903070.
- NEDĚLNÍKOVÁ, D. *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. ISBN neuvedeno.
- NIEBUHR, R. 1952. *The Serenity Prayer*. In: Twelve steps and Twelve Traditions. New York: Alcoholics Anonymous World Services, INC.
- NYTROVÁ, O. a PIKÁLKOVÁ, M., *Dialog mezi hodnotami aneb hodnoty vyřčené a hodnoty žité*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. 384 s. ISBN 978-80-7452-014-3.
- NEČASOVÁ, M. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*. Brno, 2001. ISBN 80-210-267-1.
- ONDREJKOVIČ, Peter; BREZÁK, Jozef; LUBELCOVÁ, Gabriela; et al., *Sociálna patológia*. 1. vyd. Bratislava: VEDA, 2000. ISBN 80-224-0616-3.
- PETROUSEK, M. a BALON, J., *Společnost naší doby*. Praha: Academia, 2011. 155 s. ISBN 978-80-200-1965.
- PRUDKÝ, L., *Inventura hodnot. Výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha: Academia, 2009. 341 s. ISBN 978-80-200-1751-2.
- PRUDKÝ, L., a kol. *Studie o hodnotách*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 236 s. ISBN 978—80-7380-266-0.
- REAMER, F. *Social Work Values and Ethics*. 2nd ed. New York: Columbia university press, 1999. ISBN 0-231-11391-9.
- RICKEN, F. *Obecná etika*. Praha: Oikoymenh, 1995. ISBN neuvedeno.
- ŘEZNÍČEK, I., *Metody sociální práce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. 75 s. ISBN 80-85850-00-1.
- SAK, P. a SAKOVÁ, K., *Mládež na křižovatce*. Praha: Svoboda Servis, 2004. 240s. ISBN 80-86320-33-2.
- SCHELER, Max. *O studiu*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1993. Kapitola 3, O studiu a pocitu studiu, s. 57-157. ISBN 80-204-0354-X.
- SOKOL, J., *Filosofická antropologie*. Praha: Portál, 2002. 224 s. ISBN 80-7178-627-6
- ŠIDOVÁ, L., POLÁKOVÁ, J., MALINOVÁ, H. 2014. *Ze sexbyznysu na trh práce*. Sportpropag, 2014. ISBN 978-80-260-4963-0.

TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana; LUPTÁKOVÁ, Marina; NEČADA, Václav; et al., *Obchodování se ženami z pohledu České republiky*. 1. vyd. Praha: KUFR, 2004. ISBN 80-7338-030-7.

ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*. Slon, Praha, 2007. ISBN 978-80-86429-36-6.

WEISS, P., ZVĚŘINA, J. 2001. *Sexuální chování v ČR /situace a trendy/*. Praha: Portál, s. r. o., 2001. ISBN 80-7178-558-X.

Internetové zdroje

ARISTOTELES. *Etika Nikomachova*, 44, in *Ebookbrowse* [online]. © 2013 [cit. 2021-2-20]. WWW: <http://ebookbrowse.net/1027-aristoteles-etika-nikomachova-pdf-d648850199>

Centrum JANA – terén, Centrum JANA[online]. 2021 [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: <https://www.centrumjana.cz/clanky/poslani-a-cile.html>

Co je “harm reduction”?, Mezinárodní asociace pro harm reduction, [online]. © 2010 [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: https://www.hri.global/files/2010/06/01/Briefing_What_is_HR_Czech.pdf

Etický kodex sociálního pracovníka České republiky, Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky, © 2021 [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: https://www.apsscr.cz/ckfinder/userfiles/files/Etick%C3%BD%20kodex_Profesn%C3%AD%20svaz_verII.pdf

EVROPSKÝ PARLAMENT. Zpráva o pohlavním vykořisťování a prostituci a jejich dopadu na rovnost žen a mužů, in: *Evropský parlament* [online]. © 2014 [cit. 2021-2-20]. WWW: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2014-0071+0+DOC+XML+V0//CS>

Informační systém [online]. Copyright ©V [cit. 23.03.2023]. Dostupné z: https://is.slu.cz/el/fvp/zima2020/UVSRPHK005/Supervize_v_socialni_praci_opora_pdf.pdf

Inovace systému kvality sociálních služeb, MPSV - nepříznivá sociální situace [online]. © 2019 [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/clanek_3.pdf/1df9d345-5077-6a03-6f27-fb03a2de6c03

I práce v sexbyznysu může mít svoje pozitivní stránky [online]. © 2015 [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: <https://prazsky.denik.cz/podnikani/i-prace-v-sexbyznysu-muze-mit-svoje-pozitivni-stranky-20151012.html>

Kdo jsme, Projekt Šance, [online]. 2021 [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: <http://www.sance.info/index.php?go=kdojsme&id=1>

Legislativa a sexbyznys v ČR, ROZKOŠ bez RIZIKA, z. s [online]. © 2010 [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: <https://www.poradna-rr.cz/o-sexbyznysu/legislativa-a-sexbyznys-v-cr>

Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v ČR pro období 2020 - 2023, Ministerstvo vnitra ČR [online]. © 2021 [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

Násilí k sexuální práci nepatří, ROZKOŠ bez RIZIKA, z. s [online]. © 2020 [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: <https://rozkosbezrizika.cz/foto/nasili-k-sexualni-praci-nepatri/>

Obchod s lidmi a vykořisťování jsou nepřijatelné, LA Strada [online]. 2021 [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: <https://www.strada.cz/cz/o-nas>

OVERS, C. *Sex workers: part of the solution – An analysis of HIV prevention programming to prevent HIV transmission during commercial sex in developing countries* [online]. who.int. [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: http://www.who.int/hiv/topics/vct/sw_toolkit/115solution.pdf

PARLAMENT ČR. Návrh Zastupitelstva hlavního města Prahy na vydání zákona o regulaci prostituce a o změně některých zákonů (zákon o regulaci prostituce), § 2, in: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. © 2013 [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=64842>

Poradna Magdala, Arcidiecézní Charita Praha, [online]. 2021 [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: <https://praha.charita.cz/sluzby/magdala/>

Poslání organizace, ROZKOŠ bez RIZIKA, z. s [online]. [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: <https://rozkosbezrizika.cz/kdo-jsme/>

Pro sexuální pracovnice/ky, ROZKOŠ bez RIZIKA, z. s [online]. © 2020 [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: <https://rozkosbezrizika.cz/co-nabizime/>

Proč se snažit o dekriminizaci, ROZKOŠ bez RIZIKA, z. s [online]. © 2019 [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: <https://rozkosbezrizika.cz/proc-se-snazit-o-dekriminizaci-prostituce/>

Prostituce a obecně závazné vyhlášky obcí, Ministerstvo vnitra ČR [online]. © 2021 [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: <https://www.mvcr.cz/clanek/prostituce-a-obecne-zavazne-vyhlasky-obci.aspx>

Role sociálního pracovníka a způsoby přístupu k praxi | Nakladatelství Portál. *302 Found* [online]. Copyright © 2023 PORTÁL, s.r.o. [cit. 23.03.2023]. Dostupné z: <https://nakladatelstvi.portal.cz/nakladatelstvi/aktuality/79661/role-socialniho-pracovnika-a-zpusoby-pristupu-k-praxi>

SEXUÁLNÍ CHOVÁNÍ V ČR, Sexuologický ústav 1. lékařské fakulty UK a VFN [online]. © 2009 [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: <http://mep.zverina.cz/files/103-sexualni-chovani-v-cr-srovnani-vy-zkumu-z-let-1993-1998-2003-a-2008.pdf>

Společné prohlášení odbornic a odborníka na téma legislativní úprava poskytování sexuálních služeb - CeskeZpravy. *ČeskeZpravy.eu | Aktuální události z domova a ze světa* [online]. Copyright © CeskeZpravy [cit. 21.03.2023]. Dostupné z: <https://ceskezpravy.eu/2020/06/zpravy-z-domova/spolecne-prohlaseni-odbornic-a-odbornika-na-tema-legislativni-uprava-poskytovani-sexualnich-sluzeb/>

Terénní program ulice, Spolek Ulice Plzeň, [online]. 2021 [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: <https://www.ulice-plzen.com/>

UNAIDS. Guidance Note on HIV and Sex Work: Annex, 8, in: *Unaid.org* [online]. © 2012 [cit. 2021-2-20].

WWW:http://www.unaids.org/en/media/unaids/contentassets/documents/unaidspublication/2009/JC2306_UNAIDS-guidance-note-HIV-sex-work_en.pdf

Zákony, které sexuální pracovníce chtějí, ROZKOŠ bez RIZIKA, z. s [online]. © 2020 [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: <https://rozkosbezrizika.cz/zakony-ktere-sexualni-pracovnici-opravdu-chteji/>

Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2019, Ministerstvo vnitra ČR [online]. © 2021 [cit. 2021-2-20]. Dostupné na WWW: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

Zákony:

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. Ve znění platném k 17.9.20015

Zákon č. 108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách, ve znění účinném k 1.7.2019

Interní zdroje ROZKOŠE bez RIZIKA:

ROZKOŠ bez RIZIKA, 2019, *Metodika odchod ze sexbyznysu*, nepublikovaný text

ROZKOŠ bez RIZIKA, 2018, *Metodika obchod s lidmi*, nepublikovaný text

ROZKOŠ bez RIZIKA, 2022, *Metodika vstupu do sexbyznysu*, nepublikovaný text

ROZKOŠ bez RIZIKA, 2019, *Standardy kvality sociální služby*, nepublikovaný text

ROZKOŠ bez RIZIKA, 2023, *Standardy kvality sociální služby*, nepublikovaný text

Seznam zkratek

AIDS - Acquired Immune Deficiency Syndrome

ČR – Česká republika

HIV - Human Immunodeficiency Virus,

ICRSE - International Committee on the Rights of Sex Workers in Europe

KHS – Krajská hygienická stanice

MPSV - Ministerstvo práce a sociálních věcí

MS – Ministerstvo spravedlnosti

NNO – Nestátní nezisková organizace

NSS – Nepříznivá sociální situace

OSN – Organizace spojených národů

OSPOD - Oddělení sociálně právní ochrany dětí

R-R – ROZKOŠ bez RIZIKA, z. s.

Sb. – Sbírkky

STZ - Sbírkka trestního zákona

SWAN – Sex workers' rights advocacy network

TZ – Trestní zákoník

WHO - World Health Organization

Abstrakt

Kochlöflová, M. Etická dilemata sociálních pracovníků při práci s klientkami, které poskytují sexuální služby. České Budějovice 2023. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce Mgr. Markéta Elichová, Ph.D.

Klíčová slova: sexuální práce, sexuální pracovnice, sociální práce, sociální pracovnice, etická dilemata, deontologie, utilitarismus.

Cílem mé diplomové práce je formulovat etická dilemata, které řeší sociální pracovnice při práci se sexuálními pracovníci a nejčastěji zmiňovaná dilemata rozebrat.

Úkolem této diplomové práce je popis a shrnutí etických dilemat. Základem sběru informací byly čtyři polostrukturované rozhovory se sociálními pracovníci.

Práce je členěna do šesti kapitol, ve kterých popisují cílovou skupinu, sociální práci a její specifika s touto cílovou skupinou. Další kapitoly se věnují sociální práci se sexuálními pracovníci, roli sociálního pracovníka a metodice výzkumu. Další kapitola se věnuje etice sociální práce a nejčastějším dilematům sociálních pracovníků.

V závěru práce dochází k rozboru etického dilematu sociální práce v době Covidu z pohledu etické teorie deontologie a utilitarismu.

Abstract

Kochlöfflová, M. Ethical dilemmas of social workers when working with clients who provide sexual services. České Budějovice, 2023. Diploma thesis. The University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Ethics, Psychology and Charity. Supervisor - Mgr. Markéta Elichová, Ph.D.

Keywords: sexual work, sexual worker, social work, ethical dilemmas, deontology, utilitarianism.

The aim of my diploma thesis is to formulate ethical dilemmas that social workers solve when working with sex workers and to analyze the most frequently mentioned dilemmas.

The task of this diploma thesis is to describe and summarize ethical dilemmas. The collection of information was based on four semi-structured interviews with social workers.

The work is divided into six chapters, in which I describe the target group, social work and its specifics with this target group. Other chapters are devoted to social work with sex workers, the role of the social worker and research methodology. The next chapter deals with the ethics of social work and the most common dilemmas of social workers.

At the end of the work there is an analysis of the ethical dilemma of social work in the time of Covid from the perspective of the ethical theory of deontology and utilitarianism.